Virus u Srbiji

IZBORI U DOBA KORONE

Intervju: Florijan Biber

VUČIĆEV PLES NA IVICI VULKANA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01515

9 770353 802002

VREME

broj 1523

12. mart 2020.

PORODICA MILIVOJEVIĆ U BORBI ZA PRAVDU ZA SINA I BRATA POGINULOG U FABRICI NAMENSKE U LUČANIMA

LJUDI KOJE SRBIJA NE SME DA POGLEDA U OČI

ПОНЕДЕЉКОМ
У 22.00

1

rts.rs
rtsplaneta.rs

VREME
BROJ 1523
12. mart 2020.

04 Lučani: Borba za pravdu porodice Milivojević
08 Valjevo: Vučić u "Krušiku"
10 Virus u Srbiji: Izbori u doba korone
13 Korona u BiH: Vrag je odneo šalu
14 Virus korona: Italija
18 Intervju: Florijan Biber
21 Nuspojave: Derbi na mutnoj Marici
22 **Predizborno istraživanje NSPM: Režimska megalomanija i lenjinistička strategija**
25 Parlamentarni izbori 2020: Pobednik se već zna
28 Godišnjica atentata na Zorana Đinđića: Demokratija kao završena priča
30 Novosadski slučaj: Sa otmičarima ne pregovaramo
32 Srpska pravoslavna crkva: Hronologija rascepa
36 Reagovanje: Beogradski metro – šta je bivši gradonačelnik prećutao
39 TV Manijak: Dve sličice iz bliske budućnosti

KULTURA

40 **Intervju: Kosta Gavras**
42 Bioskop: Sumrak u bečkom haustoru
43 Premijere: Putujuće pozorište Šopalović
44 Pozorište: Kretanje i čas kada nismo znali ništa jedni o drugima
46 Drugi pišu: The Guardian
47 Provetravanje: Kako su nestali Kinezi

SVET

48 **SAD: Izbor Trampovog izazivača**

MOZAIK

52 Godišnjice: Živeti posle velikana
54 Legenda: Marko Kraljević Superstar
56 Strip: Priče iz zemlje tajgi
57 Bliske veze: Lepota kreiranja
59 Navigator: Naivnost bez zaštite
60 Strip: Ekonomija za vreme okupacije
62 Vreme uživanja: Reminiscencije

Foto: Tanjug

Kada se sve sabere i oduzme, izlaznost teško da može ići preko 45–47%. Sve drugo, a pogotovo izlaznost od preko 50% pobuđivaće osnovane sumnje na zloupotrebe, mutne radnje, "budženje" i "kreativno" izborno računovodstvo

ĐORĐE VUKADINOVIĆ

Foto: Tanjug

"Danas više nema komunista sa kojima bi moglo da se pregovara. Danas se pregovori vode isključivo o poslu, i tačka. Ne mislim da bi politički filmovi koje sam napravio tokom karijere danas mogli biti snimljeni u Americi"

RAZGOVARALA: JOVANA GEORGIEVSKI

Foto: AP

Ostala su samo dvojica kandidata Demokratske stranke koji će se na predsedničkim izborima 3. novembra suprotstaviti Donaldu Trampu: jedan izbavljenje nudi u preobražaju, drugi kroz povratak u predtrampovsku Ameriku

ALEKSANDRA KOSTIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

LJUDI KOJE SRBIJA NE SME DA POGLEDA U OČI

“Niko od onih ispred suda koji su nas vređali mi nije prišao i rekao ‘izvini’”, kaže za “Vreme” Milovan Milivojević, čiji je sin Milomir poginuo 14. jula 2017. u fabrici Namenske industrije Lučani. “Većina u prolazu spusti glavu i prođu pored mene.” U kuću mi ne dolaze, čak ni sve komšije. Ranije sam na slavi imao dvanaest gostiju iz komšiluka, sad nijednog”

Lučani su varošica sa nepunih 3.500 stanovnika, ali i opštinsko sedište koje ima svoju registarsku oznaku. Lokalno stanovništvo praktično živi od jedne firme – Namenske industrije za proizvodnju eksploziva i baruta “Milan Blagojević”, na čijem je čelu direktor fabrike Radoš Milovanović (75). Na tom mestu opstaje od 1982. godine iako je u penziji od 2003. Inače, za 38 godina njegovog mandata poginuo je 21 radnik.

Za gotovo četiri decenije o tome se uglavnom ćutalo: porodice su bile “zbrinute” – dobijale stanove, zaposlenje... Za pogibije niko nije odgovarao: ako je proces i bio pokrenut, odgovorni u fabrici su oslobađani. A onda je došlo do eksplozije i požara u priručnom magacinu 14. jula 2017. godine kada su dva radnika umrla od zadobijenih opekotina.

Jedan od njih je bio Milomir Milivojević (1991); podlegao je povredama na VMA 3. avgusta. Njegov otac Milovan – i sam više od tri decenije radnik fabrike – javno je progovorio o svemu što se tada desilo, odnosno – o ogromnim propustima u organizaciji rada sa eksplozivnim materijalima. Milovan je iskoristio i priliku da se, kad je predsednik Srbije Aleksandar Vučić obilazio taj kraj, probije do njega i ispriča mu šta se desilo. Potom ga je zajedno sa suprugom Nelom Vučić primio u aprilu 2018. godine. Takođe, pokrenuta je istraga i podignuta optužnica protiv Milovanovića i još nekoliko odgovornih lica iz “MB Namenska”, zbog krivičnog dela “teško delo protiv opšte sigurnosti”.

Onog trena kad se obratio Vučiću, a potom i javnosti, počinje “hod po muka-

TRAGEDIJA I PONIŽAVANJA:
Porodica Milivojević
Foto: Marija Janković

ma" Milovana (54) i njegove porodice – supruge Nele (50), ćerke Mirjane (30) i oca Branka (79), i traje do dan-danas. Vrhunac svega bio je navodno spontani – a zapravo vrlo organizovani – odlazak nekoliko stotina radnika fabrike pred sud u Ivanjicu kako bi izrazili podršku direktoru Milovanoviću na početku suđenja. Ti ljudi su ispred sudske zgrade vređali svog kolegu Milovana, Nelu i Mirjanu, a gromkim aplauzom pozdravili dolazak Milovanovića. Taj mučni čin bez presedan videla je na televizijskim ekranima cela zemlja.

Pored svega toga, Milovanović je protiv Milovana i Mirjane podneo tužbu zbog "uvreda" koje su mu naneli: on svojim istupima u javnosti, a ona u otvorenom pismu Vučiću. Sud u Ivanjici ih je kaznio "sudskom opomenom" i obavezom da nadoknade troškove procesa, ali ih je, nakon žalbe, Viši sud u Čačku prošle sedmice oslobodio.

Kako danas živi porodica Milivojević? Ekipa "Vremena" obišla ih je u njihovoj kući u Lučanima: u višečasovnom razgovoru ispričali su šta sve trpe u varošici u kojoj se gotovo svi stanovnici poznaju, pogotovo radnici fabrike.

TABLETE I IZOPŠTENOST

"Živimo i spavamo na tabletama. Takav je život mene i supruge. Odspavamo par sati noću, a u prvo vreme posle Mišove pogibije nismo mogli ni toliko. Za 20 dana koliko je bio na VMA nismo mogli uopšte da spavamo. Sve od tada nam traje kao večnost", kaže Milovan. On i danas ide na posao u fabriku u kojoj radi 34 godine, ali se boji da neće dočekati penziju. Ako nije na bolovanju, na radno mesto ide tako što popije tablete pred polazak, a tamo se dva-tri puta tokom radnog vremena isplače. "Osam sati su večnost na poslu", kaže. "Još u mom ormaru ima sinovljevih stvari – instant kafa '3 u 1', bon za hranu, delovi odeće." I on i supruga zbog svega što se dešava odlaze na terapiju kod psihijatra u Čačak.

Na pitanje kako mu je na poslu, da li se susreće sa ljudima koji su ga vređali pred sudom u Ivanjici, a znaju da su i sami mogli doživeti sudbinu njegovog sina, Milovan objašnjava: "Niko od onih ispred suda koji su nas vređali mi nije prišao i rekao 'izvini'. Većina njih ne sme da me pogleda u oči, u prolazu spuste glavu i prođu pored mene. Neki mi se jave formalnosti radi, klimnu glavom, par njih mi kaže 'zdravo'."

Od ostalih ljudi u fabrici, onih koji nisu bili u Ivanjici, većina ga takođe izbegava: neki zastanu na kratko, pitaju kako je, a to su oni koji ga duže poznaju. Što se zadataka na poslu tiče, normalno komuniciraju – "službeno". Svedoci koji hoće »

da svedoče u procesu, a ima ih nekoliko, smeju da sednu sa njim, ostali ne.

Slična stvar je, dodaje i u Lučanima, varoši sa praktično jednom ulicom; ljudi se boje da ih neko zbog tog ne prijavi Milovanoviću. "Pola bi prošlo, ne bi se javilo, deo kaže 'zdravo'", priča Milovan. "A da sednu sa mnom, nema šanse, strah od Radoša je preveliki. Da ih pozovem u neki od tri kafića i dve kafane, koliko ih ukupno ima u Lučanima, nijedan ne bi smeo, jer će neko da ga vidi i prijavi. U kuću mi ne dolaze, čak ni sve komšije. Ranije sam na slavi imao dvanaest gostiju iz komšiluka, sad nijednog."

Koliko je "opasan" svedoči i to da, kad idu na mesto stradanja sina na godišnjicu da zapale sveću, sa porodicom kao pratnja idu šef obezbeđenja i jedan portir.

Neprijatnost s policijom Milovan je imao i kad je išao u selo Lučani (nekoliko kilometara udaljeno) kod majstora za veš-mašinu da uzme neki deo. Majstor je od porodične kuće Milovanovića udaljen 200-300 metara. Milovan Milivojević tvrdi da je direktorova kuća vredna 100.000 evra, svuda su kamere, "ni ptica ne može da priđe" i jedan od vozača iz fabrike ga je primetio.

"Sutradan me zove policija na razgovor. Smejali su se i oni, pitali o svemu. Rekli mi 'oprosti, moramo po službenoj dužnosti, prijavljen si, naredio komandir'", kaže Milovan. "Inače, Radoš beži kad me vidi. Kad su stigla nova elektrovozila u radionicu – a radim na njihovom održavanju – stručnjaci iz Nemačke i iz Instituta 'Vinča' da ih pregledaju, nije smeo da se pojavi. Zna on koje bi mi reči uputio: 'Đubre jedno smrdljivo.' Kad god me vidi, sklanja se. On ni ne ide peške ulicom, nego autom od fabrike do hotela. Iz hotela, koji je fabrički, uzima hranu, ona mu se stavlja u gepek auta i nosi kući. Sve fabrika plaća. I fudbalere (FK 'Mladost'), i tri stadiona, i struju za njih, i održavanje, i sve ostalo. Fudbaleri se vode kao zaposleni u fabrici".

Nadovezuje se supruga Nela: "Radoš se u sudu žalio da ga provociramo. On čak i pogled smatra provokacijom. Mojoj ćerki je rekao: 'Je...m ti majku.' A Milovanu: 'Đubre jedno smrdljivo.'"

Milovan nastavlja: "Ne mora on da me se boji, neću mu ja ništa. Mogao bih zubima da ga zakoljem zbog svega, a pile nisam zaklao. Takav čovek ne treba da postoji, za njega je i metak skup. Ali nek ne brine, neću mu ništa."

POSAO ZA BRATA

Milovan priča o prvom ulasku u fabriku posle sinovljeve smrti, tri meseca kasnije, i susretu sa direktorom. Kaže kako su mu rekli da dođe kod izvršnog direktora Predraga Ilića, ali da je odbio jer je "završio svaki razgovor sa njim". Onda je sledećeg dana došao Milovanović sa sindikalcima i pravnikom: da pristane na vansudsko poravnanje i posao za ćerku, a da supruga odabere šta će da radi.

"Obe su odbile jer neće preko mrtvog brata i sina posao. Radoš mi je rekao da je zaposlio i obezbedio decu svih poginulih radnika, dao stanove. Rekao sam mu: 'Vrati mi dete, to mi treba, ne trebaju mi kuće i stanovi.' Zamerio mi je i što sam na razgovor doveo advokata. Odgovorio sam: 'Zar očekuješ da nas praviš budalama.' Razgovor je trajao dva sata i 20 minuta."

Mirjana Milivojević je, kad je odbila posao u "MB Namenska", ostala u decembru 2017. bez zaposlenja u firmi "Maksima" u kojoj je do tada radila kao laborant.

"Mesec dana ranije čula sam da Radoš vrši pritisak na vlasnicu da mi da otkaz. Ona je mojoj majci rekla da ne sluša priče. Posle 7 do 10 dana zvala je moje roditelje i rekla da mi mora dati otkaz jer je uce-

Život jeftiniji od majice

Milivojevići navode – što su i ostali radnici potvrdili – da im je sin radio, kao i drugi, u pamučnoj majici bez zaštitne opreme. Nju nisu ni imali, tek se posle nesreće sve promenilo, nabavili su antistatička odela.

"Antistatička majica košta 2000–3000 dinara, a fabrika im je kupovala kineske od 200–300 dinara", kaže Nela.

Milovan tvrdi i da je falsifikovan potpis njegovog sina za zaduženje zaštitne opreme: pokazuje i taj dokument, gde se jasno vidi da potpis nije isti i da ga ja pisala druga ruka, a radi se o datumima 10. mart i 17. avgust 2016, te 7. februar 2017. godine. Navodi da su radnicima u pogonu gde je radio njegov sin zbog velikih isparenja davane u neograničenim količinama kutije lekova panadolp i kafetin da bi mogli da obavljaju poslove, kao i "kafe koliko hoće".

"Moj sin je tri godine i mesec dana radio bez dana godišnjeg odmora. Jedva sam uspeo jednom da izmolim njegovog šefa da ga puste da petak spoji s vikendom, da ima tri dana odmora", kaže Milovan. Pokazuje takođe naredbu direktora za "dobrovoljni" rad vikendom, koja se izdaje svakog petka. Onome ko odbije sledi raskid ugovora (ako je na određeno vreme) ili premeštaj na drugo, lošije radno mesto ako je zaposlen na neodređeno.

U dogovoru sa ministrom

Posebno tragikomična priča je pismo Milovanovića ministru odbrane Aleksandru Vulinu od 17. januara 2018. godine u kome od njega traži da interveniše preko ministra unutrašnjih poslova Nebojše "Stevanovića" (tako je napisao dva puta, nije slovna greška) zbog toga što ga Milivojević "organizovano, sa suprugom i ćerkom vređa i na ulici ga naziva ubicom".

"Ali u dogovoru sa vama ja izbegavam bilo kakav kontakt i jednostavno ne reagujem", piše Milovanović, a kao razlog za preduzimanje mera MUP navodi da su "radnici zaista ogorčeni i plaši se da će izaći na ulice, iako ovo preduzeće posluje bolje nego ikada. Mi smo zadnje tri godine primili preko 300 radnika na određeno vreme i s obzirom da pratimo njihov rad, ponašanje i poštovanje propisa rada i mera bezbednosti, za 15 radnika je prekinut radni odnos isključivo zbog nepoštovanja propisa rada, upotrebe alkohola i tome slično... Milivojević okuplja te radnike u svojoj kući i vrši pritisak i pretnje na mene kao čoveka i na moju porodicu. Trojica mladića iz te grupe su uveče 13. na 14. januar napali moju unuku i hteli da je linčuju. Prijavio sam slučaj policiji i sada očekujem reakciju policije, koja je veoma spora i nikakva", naveo je Milovanović.

ŽRTVA SISTEMSKOG JAVAŠLUKA:
Milomir Milivojević
Foto: Marija Janković

Pitanja na koje bi direktor morao da odgovori

Vojni tehnolog sa velikim iskustvom, koji zbog rada u državnoj službi ne sme da govori pod imenom, kaže za "Vreme" da bi Milovanoviću na suđenju trebalo postaviti više stručnih pitanja na koja bi morao dati odgovor i to dokumentovan.

"Neka odgovori šta misli: da su sporni burići nakvašeni pre početka transporta, da li bi prilikom prebacivanja došlo do paljenja? Zašto je Zakon propisao da se otpaci čuvaju pod vodom i ko je odgovoran za poštovanje propisa i tehnološkog procesa? Da li je u konkretnom slučaju poštovan tehnološki proces rada? I ako jeste, kako se došlo dotle da se barut drži izložen suncu, u nepropisnoj ambalaži, koja je prouzrokovala njegovo sušenje, a kasnije i paljenje?"

On dodaje i da se treba zapitati kako je moguće, ako su poštovani tehnološki propisi, da se mokar otpadak baruta zapali, kao i da li ga je neko iz službe zaštite na radu upozorio da radnici ne koriste propisanu opremu i da rade u majicama sa kratkim rukavima, kao i da li mu je ta služba dostavljala nedostatke u primeni mera bezbednosti u proizvodnji.

"Da li su mu na takve nedostatke ukazivali rukovodioci sa pogona? Da li ima prekovremenog rada u proizvodnji i da li se poštuje Zakon o radu od 42 sata u radnoj nedelji? Da li se normiraju poslovi i ko utvrđuje norme i dodeljuje stimulacije? I, konačno, da li je obavešten od službe zaštite da objekat E-03 radi bez upotrebne dozvole?"

U izveštaju vojne komisije, koji je označen kao "strogo poverljiv", kako kaže taj izvor, navedeno je niz propusta, zbog kojih je protiv Milovanovića i podignuta optužnica, a jedan od glavnih su propusti u pravilnicima o tehnološkom procesu proizvodnje, a pored ostalog i da nije izrađena šema unutrašnjeg transporta, kao i da "nije definisana ambalaža i dinamike njene zamene, ni procedure prilikom manipulacije, međufaznog transporta i skladištenja tehnološkog barutnog otpada i uklanjanja istog iz ambalaže".

njuju dozvolom za objekat, a da je meni mesto u fabrici. Meni je potom rekla da mora da mi da otkaz jer je, navodno, danima zvao nepoznat glas, sa nepoznatog broja, da mora da me otpusti dok se ne smiri situacija, pa može ponovo da me primi."

Onda dolazi april 2018. godine i nova "nameštaljka" – Mirjani je od svakodnevnog stresa pozlilo, onesvestila se, roditelji su je odvezli u Dom zdravlja u Lučanima, a odatle je sanitetskim kolima prebačena u Čačak gde su joj na neurologiji uradili skener i rendgen glave.

"Sutradan nalaz čekam neuobičajeno dugo, od osam ujutro do četiri popodne. Dolazi tad doktorka da mi kaže da mi je pukao krvni sud u mozgu i da moram za Beograd, kod profesora Đurovića. Ja sam se osećala tad dobro i bilo mi je čudno. Transportovali su me sutradan ujutro, sa svom dokumentacijom i snimcima da mi je pukao krvni sud. Čekam tamo, dolazi doktor i pita gde je pacijent, oni pokazuju na mene, a on se začudio zašto sam u stojećem položaju kad je tu najveća opasnost od izliva krvi. Uradili su mi sva potrebna snimanja i lekari su bili zaprepašćeni. Izišli su, a jedna sestra mi je potom rekla da snimak koji su poslali iz Čačka nije moj, niti je moja dijagnoza. Neko je podvalio tuđu, verovatno da bi kod roditelja izazvao još veći stres."

Mirjana je susret sa Milovanovićem imala nakon što je tužio za uvredu. "Išla sam ulicom, on je bio u autu i stao kad je došao do mene. Otvorio je prozor, a ja sam se sledila kad sam ga videla. Rekao mi je da prati sve moje objave na Fejsbuku i pružio ruku, valjda da se 'izmirimo'. Uzvratila sam sa: 'Kad se pravite da ne poznajete moje roditelje, zašto biste poznavali mene.' Uporno je i dalje od mene pet-šest puta tražio da mu pružim ruku. Onda se, slučajno, pojavio tata i kad je to video, rekao mu: 'Oćeš meni da pružiš ruku, imaš li meni šta da kažeš.' Dao je gas i pobegao."

SRAMNI APLAUZ I STRES

Svoju priču o događajima ispred suda u Ivanjici u novembru prošle godine Nela Milivojević počinje time da je najviše zaboleo aplauz radnika Milovanoviću, "dočekali ga kao narodnog heroja". Bio je to i aplauz protiv države i suda: "Ne teretimo ga mi, nego država, sudi mu se za smrt dva radnika. A on dovodi pred sud skoro celu firmu. Srećom te ljude, neko se javi, neko sagne glavu. Ni ja ne volim njima da se javim, teško mi je i da ih vidim. A ne mogu ni da im kažem da se ne javljaju."

Nela kaže da im, kad se nesreća desila, niko iz firme nije ponudio pomoć, makar da odu za Beograd, jer je Milomir prebačen na VMA. "Jedan sinov kolega je rekao da mu savest ne dozvoljava da Milovan vozi kola do Beograda i on je to uradio. Ostali kao da su se sakrili u mišju rupu."

Prepričavajući razgovor kod Vučića, za koji ističe da je bio korektan, Nela navodi da je on rekao da bi "bio 100 puta gori da mu se to desilo".

"Vučić je zapitao, kad je ministar odbrane Vulin dostavio izveštaj u kome stoji da je naše dete ispustilo bure, zašto slučaj nije dosad završen ako je tako. Kada smo mu pokazali izveštaj vojne komisije, Vulin je rekao da je to strogo poverljiv materijal. Vučić ga jer onda pitao zašto njemu to nije dostavio. Mi smo samo tražili da se slučaj pokrene sa mrtve tačke, jer skoro dve godine tužilac ništa nije radio."

Objašnjavajući šta se zaista desilo u toj tragediji i pod kojim okolnostima se ona dogodila, Milovan tvrdi da je problem »

što je u magacinu koji nema upotrebnu dozvolu, bilo 300 buradi sa tim tehnološkim barutnim otpadom, otvorenih, bez poklopca, bez antistatičkih džakova, a u svakom je bilo 50-70 kilograma materije.

"Propisi ne dozvoljavaju toliku količinu buradi, a nije utvrđeno ni kolika je bila vlažnost tog baruta", kaže Milovan. "Taj barutni otpad je stabilan sve do 10 odsto vlažnosti, ne može se zapaliti ni otvorenim plamenom, čak ni 'brenerom'. Propis kaže da nivo vlažnosti ne sme biti manji od 30 odsto, a bio je ispod pet odsto."

Nije bilo ni antistatičke podloge, burad su istovarana direktno na asfalt, debela guma je stavljena tek naknadno. Milovan je saznao i da nije bilo vode u hidrantu ispred magacina – pre toga je stavljen nov, ali nije priključena voda. Izražava i sumnju da je protivpožarni sistem uopšte bio u funkciji, jer "da se aktivirao, možda bi mogli da prežive".

"Na uviđaj dolazi tužilac Danilo Vujičić iz Ivanjice, koji je dosad radio sve slučajeve nesreća u 'Namenskoj'", nastavlja Milovan. "Obezbeđenje lica mesta poverio je fabričkom obezbeđenju umesto da to, kao što je uobičajeno, radi policija. I onda su oni sve oprali, očistili, sklonili barut iz magacina. Potom dolazi sudski veštak Miloš Vukadinović, koji je i do sada sve veštačio. I napisao je da je curenje kiseline iz akumulatora elektrokolica prilikom dodira sa asfaltom izazvalo reakciju i dovelo do požara. Iz Instituta 'Vinča' su to negirali. Sledeće veštačenje radi Julije Cinkler iz Novog Sada, čovek od 85 godina, koji od 2001. godine sarađuje sa Milutinovićem. I on napiše da je udar bureta izazvao požar, što nema veze s mozgom."

Uprkos svojevrsnoj izolaciji koja im je nametnuta, zdravstvenim i drugim problemima koje imaju, porodica Milovanović poručuje da neće odustati od borbe za pravdu i da će slučaj isterati do kraja. Milovan samo pita sve svoje kolege dokle će da podržavaju "lučanskog Jutku". Oni za odlazak pred zgradu suda dobijaju slobodan dan i besplatno toče gorivo, a njemu se, kad ide na suđenje, odbija na poslu osam sati iako ima poziv suda.

"Za dve i po godine bio sam 11 puta u sudu u Ivanjici. A nikad pre toga nisam imao posla ni sa policijom ni sa sudom", kaže ogorčeno Milivojević. ¶

DAVOR LUKAČ

Iskočio iz kože i uskočio u budžet

Stigao je, sa svi svoji stručnjaci, u beloj antivirus košulji, nije pomenuo ni Uzbunjivača, ni Tatu Stefanovića, rek'o da je teško, da će država dati puno para i dovesti forenzičare. U to ime, od novinara, Gospodin glavni junak dobio knjigu *Kilometar od 800 metara*

Iz Predsedništva stigla obavijest da će Aleksandar Vučić u ponedeljak posetiti "Krušik", te da će tom prilikom, u Kovačkom centru, obići pogon za kovanje košuljica artiljerijskog projektila, novi pogon za proizvodnju Bokser kapisli, kao i objekat u kome se odvija proizvodni proces za rakete zemlja–vazduh, zemlja–zemlja i rakete "maljutka"...

Novinar "Vremena" bio na teretnoj kapiji "Krušika", točno na vreme. Tutuškasti gospodin, sa žutom sveskom pod desnom miškom, proverio ga je u spisku za akreditacije, isto je učinio i gospodin major, kome je na pločici pisalo Gujanica, a koga su oslovljavali sa "Guja". Dva bela "Lasta" autobusa, plus tri minibusa, su bili spremni. Novinari, posle dužeg čekanja, uđoše u prevozna sredstva, prevezoše ih nekoliko stotina metara do Kovačkog centra. Tu bio betoniran plato između proizvodnih pogona, paleta obložena plavim itisonom, na kojoj su bili mikrofoni.

DA PRIĐU RADNICI

Kamere postrojiše ispred palete sa mikrofonom, građanska lica na službi u Vojsci Srbije uzeše da rukovode sa ozvučenje, krenu proba, Jedan, dva, tri, četiri... Ozgo, iz vojnog dela fabrike, stadoše pristižu radnici u sivim uniformama, pojavi se i SNS gospodin Rajko, sa kamerom, omanji SNS odbornik, sa bežičnim mikrofonom u ruci, nešto je mah'o i komandovo.

Preko mikrofon na paleti javiše da radnici priđu bliže kamerama, nastaviše sa probom, Jedan, dva, tri, četiri... Još jednom pozvaše radnike da priđu bliže, major Gujanica je glasno pit'o, gde je gospodin Ljubiša iz Vučićevog protokola. Onaj sa teretne kapije, koji je na kapiji, u žutoj svesci, proveravo akreditacije novinara, angažova se da radnici priđu još bliže, i omanji SNS odbornik se trudio po istom pitanju, građanska lica na službi u Vojsci Srbije, još jedared pozvaše radnike da priđu bliže.

Major Guja, na pitanje, referisa da po spisku ima 27 kamera, ali da ih, po njegovoj proceni, ima dvadesetak, fotoreporter uze pita Majora Guju, zar je prešao 100 kilometara da bi slik'o Vučića za mikrofonom, zašto nema ulaska u pogone, svega onoga što navedeno u pozivnici. Fotoreporter javi i svojoj redakciji da sve veliki bezobrazluk i vrhunski pederluk, sedi i čeka da se pojavi Vučić, ništa od slikanja artiljerije, kapisli, raketa, sve će da kaže savetnici Suzani, samo da je vidi...

Informisani informisaše da Pink sve prenosi uživo, nastavi se proba, Jedan, dva, tri, četiri... žensko iz protokola dade informaciju da On, a satnica probijena čitav sat, stiže za dva-tri minuta. Pristigli oficiri, u društvu sa SNS gradonačelnikom Valjeva – koji beše u crnog dolami na zumbane cipele u dve braon boje – rukama objasniše da On neće još... U sve priđe slavni novinar Čukanović, koji javi redakciji da će Vučić biti na bini, a da će onda biti izjave...

Postrojiše oficire u red i poredak, pojavi se ministar Vulin, crni komplet sa bledoplavom košuljom, u stavu ruke na dupetu, eto i savetnice Suzane, fascikla u levoj, torba u desnoj ruci, ili obrnuto, dugačke aljine, a kosa raspuštena, pa pozadi ovlaš svezata. U postrojavanje predoše gospodin BIA Gašić, konobar, pardon, državni sekretar u Ministarstvu privrede, gospodin Boske iz Surdulice, kad, iskorača Vučić gospodin, crni raskopčan komplet, a košulja bele antivirus boje, stade na onu paletu, koja bila obložena plavim itisonom.

Foto: Đorđe Đoković

Foto: D. Todorović

GOSTI I DOMAĆINI:
Aleksandar Vučić sa saradnicima i radnici "Krušika"

Kad iza njega stadoše ministri Vulin i Mali, koji je bio u stavu mirno, i načelnik Generalštaba, Vučić gospodin prvo pa reče, Dragi radnici, pa reče da su se dugo bavili "Krušikom" i odbrambenom industrijom Srbije, kad ga savetnica uslika, nastavi da 11.500 radnika zavisi od njihovih odluka, produži da ima objektivnih problema, nedovoljne sposobnosti i stručnosti rukovodstva, ali rušenja ugleda "Krušika", nije došao da ih laže, "Krušik" nije u sjajnoj situaciji, kad je sve video došlo mu iz kože da iskoči, ali, došli da pomognu, biće preduzete temeljne reforme, posebno u "Krušiku" i Kragujevcu, država je spremna da uloži veliki novac da opstanete i sačuvate svoj posao, ali, taj novac mora da bude odgovorno trošen... Što se tiče radnika, nećete imati problema, ni sa platama, ni sa poslom...

MALI PREĐE U STAV APLAUZA

Kad dobi aplauz radnika, ministra Malog, koji iz stava mirno pređe u stav aplauza, Vučić gospodin nastavi da je danas ovde zato što se, kao i vojvoda Mišić, ne boji odgovornosti, uvek je donosio najteže odluke, zato je došao u lice da im kaže kakvo je stanje. Nisu sačuvali "Krušik" od raznih glasina i raznih čuda, ali, "Krušik" je srce Valjeva i Srbije, drago mu je da je prosečna plata za januar 63.000 dinara, ali ta plata je zahvaljujući davanjima države Srbije, a ne onome što je zarađeno, govori o desetinama miliona evra, to će da rade iz tekućeg budžeta, moraće da štede na drugom mestu, zato moli za odgovornost i ozbiljnost.

Mora da se organizuje proizvodnja, Vojska Srbije će kupovati veliki broj proizvoda, "maljutku", druge rakete, potpisaće novi ugovor, deset miliona evra i sve to će doneti dobru budućnost, tek sada Vojska Srbije uvodi rakete zemlja –vazduh, i vazduh – zemlja, da možemo da gađamo ciljeve na zemlji, i biće više ulaganja Vojske... Već narednih dana, završno reče obraćajući se radnicima, će vam biti lakše, živeo "Krušik", živelo Valjevo, živela Srbija!

Vučić gospodin napusti paletu, krenu ka svoji Gašić i Boske stručnjaci, koji su bili u stavu aplaudiranja, gospodin novinar se maši za torbu, izvadi svoju knjigu *Kilometar od 800 metara*, u kojoj je bila ispisana posveta "Gospodinu glavnom junaku", pa viknu, Predsedniče, gospodin Vučić stade, novinar priđe sa knjigom na gotovs, da bi obezbeđenje imalo pun uvid u ovu akciju, i reče da koristi priliku i trenutak da mu uruči svoju novu knjigu. Predsednik, kome je bela antiviru košulja, iz blizine, bila još belja, primi poklon, pruži ruku na pozdrav, i reče svoju antologijsku, koju upotrebljava samo u izuzetnim prilikama: Sve najbolje vam želim!

Predsednik gospodin se nakratko pridruži svoji stručnjaci, koji su kao jedan klimali, pa se vrati do palete, uvodno reče da imamo mnoge iz inostranstva kojima je u interesu da "Krušik" propadne, ali je naše da radimo i napredujemo.

Priliku dobiše kamere, Savetnica u duge aljine, jedva držeći debelu fasciklu, je sve kontrolisala, javi se kolegica iz Zvečana, koja upita, Da li Kurti i dalje ima podršku SAD, Predsednik odgovori da je već odgovorila na pitanje, medeni mesec ne traje večno. Priliku dobi i slavni Čukanović, kolegica sa N1, koja reče da je SDPR, sa 70 posto u izvozu "Krušika", bio glavni partner, sada je to 30 posto, gde je greška, da li u povlašćenim trgovcima?

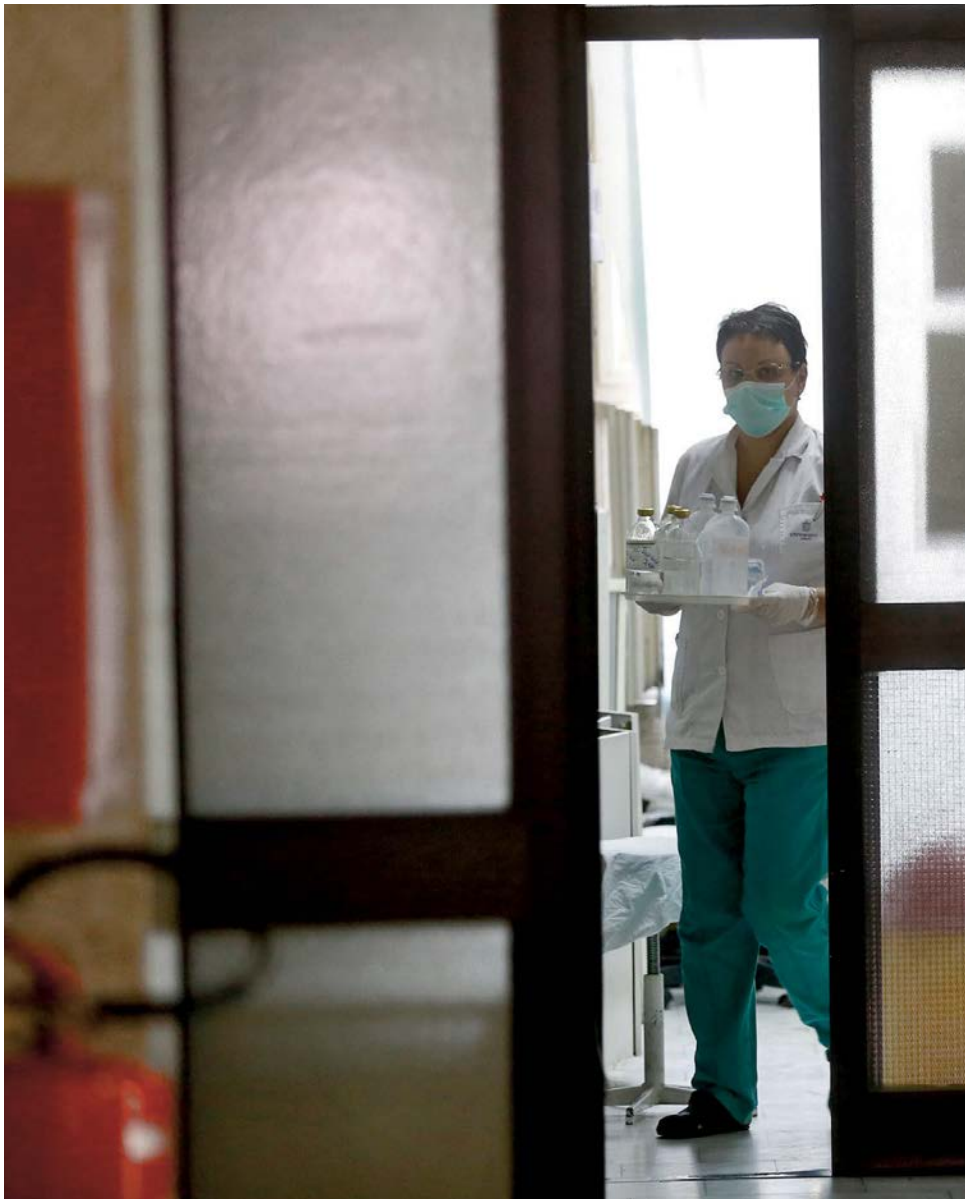
Predsednik zahvali, samo što ne reče, Sve najbolje vam želim, pa reče da ne misli da je to srce problema, ali će i to da analiziraju, ima da uvedu "forenzičku reviziju", ali to nije suština problema, kada se na Gugl ukuca "Krušik" izađe milion tekstova, to su veliki problemi, mnogo je problema, sad opremaju Vojsku, mnogo novca će da ulože, prevazići će objektivne i subjektivne greške, uradiće forenziku...

Savetnica Suzana manu s obe ruke, nema više, nasta razlaz, Vučić ode u svoje Boske stručnjake, visoki šef protokola Ljubiša, koji je drž'o knjigu, koju na poklon dobio Gospodin glavni junak, je jedva postizavo taj svoj pos'o. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

IZBORI U DOBA

Epidemiolozi poručuju da neko može da bude prenosilac virusa korona iako sam ne mora da bude zaražen. Dakle, predsednik planira da ide "u narod" iako ne zna da li je potencijalni kliconoša. Sve "za našu decu"

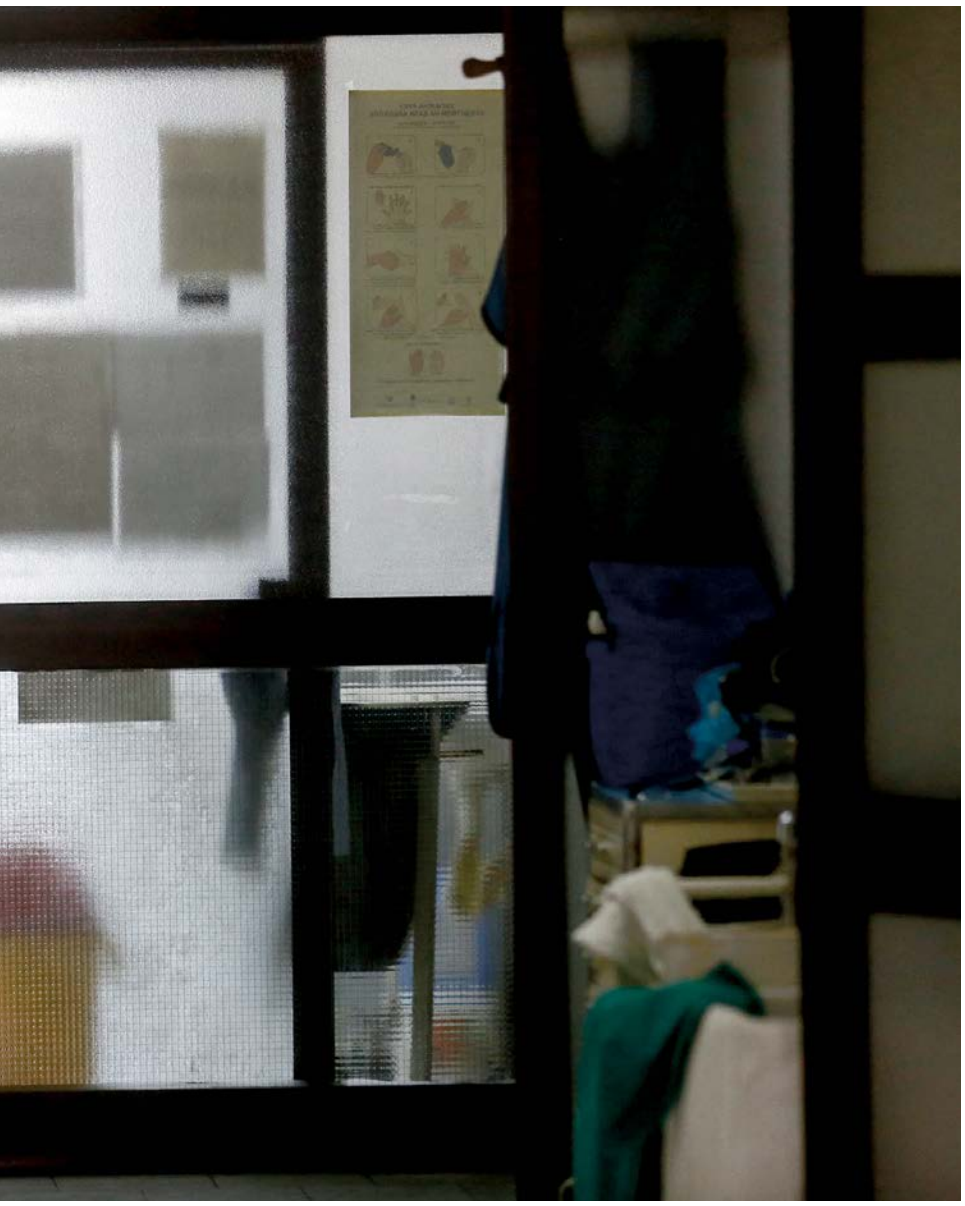

RASTE BROJ OBOLELIH: Zdravstveni sistem Srbije
Foto: Blic

U Srbiji je petoro zaraženih virusom COVID-19 (do utorka 10. marta u 18 časova), a stanovništvo nema informaciju da li je zdravstveni sistem spreman da, u tehničkom smislu, kontroliše zarazu. Vlada Srbije poručuje kako je sve pod kontrolom i da je na sednici održanoj istog dana donela dodatne mere u cilju sprečavanja pojave širenja i suzbijanja ove zarazne bolesti prema preporukama naših epidemiologa i u skladu sa preporukama Svetske zdravstvene organizacije. U saopštenju se navodi da je uvedena privremena zabrana ulaska u Srbiju za strane državljane koji dolaze iz područja sa intenzivnom transmisijom virusa korona i rečeno je da se to odnosi na osobe koje su boravile u Italiji, pojedinim kineskim provincijama, Južnoj Koreji, Iranu i delovima Švajcarske. Takođe, uvedena je preporuka za striktno poštovanje zabrane putovanja zaposlenih u sistemu zdravstvene i socijalne zaštite u Srbiji u zemlje sa intenzivnom transmisijom COVID-19, kao i žarištima epidemije. U saopštenju piše i da je naše zdravstvo spremno dočekalo virus korona, preduzimajući sve neophodne mere kako bi broj zaraženih bio što manji i da, zahvaljujući pravovremenoj i odgovornoj reakciji našeg zdravstvenog sistema, u Srbiji ima samo četvoro obolelih.

Virusom su obuhvaćene sve zemlje u regionu, a informacije o broju zaraženih menjaju se iz dana u dan. Cela Italija je u karantinu, 463 osobe su preminule, 9000 ljudi je zaraženo, a na ulice se izlazi samo sa specijalnom dozvolom. Prema navodima Instituta "Batut", na dan pisanja ovog teksta, 10. marta, u svetu je prijavljeno ukupno 109.695 obolelih od infekcije izazvane novim virusom korona, uključujući 3811 smrtnih ishoda. Slučajevi COVID-19 registrovani su u ukupno 99 zemalja i na jednom brodu ukotvljenom u luci Jokohama, u Japanu. U Evropi je registrovano 11.998 potvrđenih slučajeva infekcije virusom korona i 399 smrtnih ishoda (366 u Italiji, 19 u Francuskoj, pet u Španiji, tri u Holandiji, tri u Ujedinjenom Kraljevstvu, dva u Švajcarskoj i jedan u San Marinu).

KORONE

NIJE KOREKTNO

Nakon što je registrovan prvi slučaj virusa korona u Srbiji, ministar zdravlja Zlatibor Lončar izjavio je da su nadležni razradili sve moguće scenarije. Pa kaže, kako je navedeno na internet stranici covid19.rs: "Imali smo priču od nekih neodgovornih da nećemo nigde moći da zbrinemo nijednog pacijenta osim u Beogradu na Infektivnoj klinici. Ali, ne možete da odgovarate neodgovornim ljudima kojima nije stalo ni do čega osim da unesu paniku. Nećemo da se bavimo time", rekao je tada na konferenciji za novinare. Nakon četvrtog registrovanog slučaja oglasila se i premijerka, koja se takođe čudi "određenim doktorima koji odgovaraju za svoje izjave", što ona ne želi da komentariše. I ministar i premijerka naglasili su da će javnost biti informisana o svemu.

Budući da javnost ima pravo na informacije, nedeljnik "Vreme" obratio se ministru zdravlja zvaničnim putem: "Poštovani ministre, na sajtu covid19.rs navedeno je da, kako ste rekli, imate razrađen plan šta s jednim, troje, pet, sedam pacijenata, gde će biti smešteni, lečeni, po kom principu, i za Beograd i za druga mesta. Smatramo da je važno da detaljno obavestimo čitaoce o planu Ministarstva za sprečavanje zaraze, te Vas molimo da »

Od simptoma do zaraze

Simptomi virusa korona pojaviće se u proseku oko pet dana od zaraze, dok će većina inficiranih ljudi razviti simptome u roku od 12 dana, potvrdili su istraživači u novom naučnom radu koji je objavljen u ponedeljak u časopisu *Annals of Internal Medicine*. Naime, u istraživanju se navodi da će 97,5 odsto ljudi zaraženih novim virusom korona pokazati simptome u roku od 12 dana od zaraze virusom, a da je prosečno vreme inkubacije 14 dana nakon potencijalnog izlaganja. Istraživači sa Instituta za javno zdravlje "Džons Hopkins" analizirali su izveštaje iz 50 država, pokrajina i regiona van Vuhana kako bi utvrdili period inkubacije virusa. Istraživači su pronašli čak 181 potvrđen slučaj sa ovim vremenskim okvirom za utvrđivanje izloženosti i pojavu simptoma. "Na osnovu dostupnih podataka, istraživači su procenili da je srednji period inkubacije COVID-19 pet dana, a čini se da se prvi simptomi ispolje između 11. i 12. dana od infekcije. Ove procene podrazumevaju da će se, prema konzervativnim pretpostavkama, kod 101 pacijenta u 10.000 slučajeva razviti simptomi nakon 14 dana aktivnog praćenja ili karantina, što podržava trenutne preporuke Svetske zdravstvene organizacije", navodi se u saopštenju. Dva virusa imaju slične simptome, za koje neki zdravstveni zvaničnici strahuju da će izazvati pogrešnu dijagnozu. Uobičajeni simptomi gripa uključuju temperaturu, kašalj, glavobolju i bolove. Simptomi virusa COVID-19 uključuju temperaturu, kašalj i nedostatak daha.

nam kažete što više o tom planu. Takođe, navodili ste da je obezbeđena nabavka zaštitne opreme, respiratora, pa nas zanima da li su klinike u Srbiji opremljene. U Vašoj izjavi koja je objavljena na sajtu covid19.rs naveli ste da 'nije korektno da se ulazi u detalje, jer to konkretno ne znači ništa', pa nas zanima šta ste pod tim mislili. Prema kome nije korektno i kako to mislite da to konkretno ništa ne znači? Ukoliko želite da pacijenti znaju da sistem brine o njima, molimo Vas da odgovorite na naša pitanja. Budite ljubazni da potvrdite da li možemo da računamo na Vaše odgovore. Srdačan pozdrav."

Odgovor nismo dobili. Pozvali smo osobu zaduženu za medije u kabinetu ministra, izvesnog Marka Pavlovića, koji se od prethodne nedelje uporno ne javlja na mobilni telefon i ne odgovara na tekst poruke. Okrenuli smo fiksni telefon Ministarstva zdravlja i zamolili da nam daju fiksni broj kolege Marka, na šta nam je rečeno da "kolega nema fiksni telefon u kancelariji".

ZAŠTITNA OPREMA NIKAKO DA STIGNE

Epidemiolog Predrag Kon, načelnik jedinice za zarazne bolesti u Gradskom zavodu za javno zdravlje, u danu kad je potvrđen drugi slučaj zaraze u Srbiji ostavio je poruku na svom Fejsbuk profilu. "Krajnje je vreme da stigne zaštitna oprema svim zdravstvenim ustanovama", poručio je.

Anesteziolog Rade Panić, predsednik Sindikata lekara i farmaceuta, kaže za "Vreme" da se posle registrovana četiri slučaja oboljevanja može reći da mere za sprečavanje širenja moguće, a sada verovatne epidemije uzrokovane novim virusom korona, nisu dale najavljene, adekvatne rezultate. "Nismo od ministra čuli da su identifikovani svi koji su bili u kontaktu sa obolelima i u vezi sa tim preduzete sve neophodne mere prevencije daljeg širenja virusa. Sigurno je da Srbija ima izuzetne stručnjake u oblasti epidemiologije i da postoje dobri planovi za suzbijanje širenja epidemije. Čini se da ono što ne funkcioniše jeste adekvatna podrška Ministarstva i Vlade u smislu obezbeđivanja sredstava, nabavke zaštitnih sredstava za medicinske radnike, podrške u distribuciji i komunikaciji. Iako postoji naja-

Dezinfekcija u Erport sitiju

Drugi registrovani slučaj virusa korona u Srbiji izazvao je u utorak pometnju u Beogradu. Reč je o kineskom državljaninu koji radi u jednoj telekomunikacionoj kompaniji u poslovnom centru Erport siti na Novom Beogradu. Pored te firme, u ovoj zgradi nalaze se poslovnice još četiri druge kompanije. Uprava Erport sitija u saopštenjima za medije tvrdi da preduzimaju vanredne mere zaštite, ali da nije tačno kako je 10. marta kompletna zgrada evakuisana, a radnici vraćeni sa ulaza kućama. Međutim, jedna od zaposlenih koja radi baš u ovoj zgradi, za "Vreme" tvrdi suprotno:

"Na posao smo došli normalno, a onda smo oko 11 sati svi dobili mejlove od svoje uprave, ne od uprave Erport sitija. U mejlu je pisalo da je jedan od zaposlenih u zgradi zaražen, ali da nema razloga za paniku jer on već nedelju dana ne dolazi na posao." Ovo se poklapa sa informacijom iz medija da zaraženi ima simptome još od 3. marta. Međutim... "U nastavku je pisalo da radimo do 15 časova, jer će nakon toga biti obavljena dezinfekcija zgrade, a da sutra normalno dolazimo na posao. Ali, neobično je to što danas niko iz firme u kojoj radi zaraženi – nije došao na posao."

va da su neke količine zaštitnih sredstava stigle od SZO, na terenu još nema informacija da je situacija bolja od prošlonedeljne. Već se čuju pozivi naših eminentnih stručnjaka da je krajnje vreme da se obezbedi adekvatna oprema i u dovoljnim količinama u zdravstvenim ustanovama. I zaista jeste. Situacija koja je zadesila Italiju mora nam biti veliko upozorenje i nadam se pouka šta se može desiti."

Doktor Panić kaže da će Italija obezbediti 5000 novih respiratora, što iz naše perspektivne zvuči nestvarno: "Saznanja o tome šta je Ministarstvo spremilo kao plan u slučaju veće epidemije nemamo, osim izjave ministra. Danas smo čuli za meru Vlade o zabrani ulaska osobama koje dolaze iz posebno ugroženih područja. Nadam se da je možemo shvatiti kao deo ozbiljnih mera koje će odgovorni sprovesti i promenu u javnom nastupanju koje je do sada bilo bazirano dobrim delom na neozbiljnim i štetnim izjavama pojedinih kolega i političara. Poziv svim građanima da se ponašaju odgovorno i prema uputstvima ozbiljnih stručnjaka. Prvenstveno se treba uzdržavati nepotrebnih kontakta, posebno masovnih događaja u zatvorenom prostoru. I dalje se nadamo da neće doći do većeg oboljevanja građana Srbije, jer postoji opravdana sumnja da je zdravstveni sistem u ovom trenutku i sa ovakvom organizacijom u stanju da zbrine veći broj težih slučajeva kakav je npr. u Italiji. Koliko mi je poznato, još uvek nema mera koje se sprovode u javnim ustanovama u cilju sprečavanja pojave i širenja epidemije", tvrdi predsednik Sindikata lekara i farmaceuta.

"Drastičnu pokaznu vežbu nefunkcionisanja sistema predstavlja slučaj poslovnog partnera bolesnika hospitalizovanog u Subotici", opominje epidemiolog Zoran Radovanović: "Svestan da je bio u kontaktu sa izvorom zaraze, ovaj građanin se obraćao svim mogućim zdravstvenim ustanovama i postao svedok prebacivanja odgovornosti između bolnice, pojedinih službi doma zdravlja, svog nadležnog lekara, Ministarstva zdravlja i sanitarne inspekcije. Porazno je da ni sa jedne karike tog lanca odgovornosti nije stigao odgovor koji je ključni segment protivepidemijske borbe: telefonirajte epidemiologu u zavodu za javno zdravlje." Doktor takođe kaže kako je vreme da političari zaćute i da stručnjaci pokažu šta znaju.

LAVOVSKI GENI

Doktor Branimir Nestorović, specijalista pulmologije i protivnik MMR vakcine, kojem je, sudeći po ponašanju na sad već čuvenoj "rakija-avokado-šoping" konferenciji za novinare, bilo simpatično što se predsednik Srbije Aleksandar Vučić nehajno odnosi prema virusu korona, ima objašnjenje za to što je snašlo Italiju. Doktor Nestorović izjavio je za "Kurir" da su za poraznu statistiku krivi "slabi italijanski geni i loša opremljenost bolnica", ujedno poručujući da Srbi nemaju razloga za strah budući da imaju lavovsku genetiku.

Naime, doktor kaže da iako se u velikom broju zemalja pacijenti prilično uspešno bore protiv nove vrste virusa korona, u Italiji je, od početka zaraze, zabe-

leženo čak 366 smrtnih slučajeva. "Gotovo je sigurno da nešto pogoduje virusu korona u Italiji! Kao da su njihovi geni posebno slabi na ovu zarazu. Treba se prisetiti da su pre sto godina upravo Italijani i od španske groznice čak sedam puta više umirali od ostalih", ističe pulmolog Nestorović i napominje da su pre dva dana za 24 sata u Italiji čak 133 osobe umrle od virusa korona, dok je u zemljama koje se sa njom graniče, ali i onim mnogo većim od nje, stopa smrtnosti daleko manja.

Nestorović objašnjava da razlog alarmantnog stanja koje vlada u Italiji možda treba tražiti i u manjku respiratora u tamošnjim bolnicama. "U Lombardiji, u kojoj je najviše obolelih, ima samo 800 respiratora, odnosno veštačkih pluća, koja su neophodna za funkcionisanje teško obolelih. Italijani očigledno nisu bili spremni za ogroman priliv bolesnika. Međutim, kao i svuda u svetu, i u Italiji preminuli čine populaciju stariju od 80 godina", kaže pulmolog.

Recimo da predsednik Srbije ima lavovsku genetiku i da neće da se podvrgne ispitivanju na virus korona, iako mu je upravo to preporučeno budući da je prisustvovao konferenciji u Vašingtonu. Podsetimo, Američko-izraelski komitet za javne poslove AIPAC saopštio je da je dvoje Njujorčana, koji su prisustvovali konferenciji ove organizacije u Vašingtonu, zaraženo virusom korona. U objavi AIPAC-a na Tviteru navodi se da su se konsultovali sa stručnjacima i da oni savetuju da bi "svi učesnici konferencije trebalo da slede protokol" i da se obrate svojim zdravstvenim ustanovama ukoliko se osećaju loše.

"Ma, pustite vi protokole, odgovorio sam vam...", rekao je predsednik tim povodom navodeći dalje nešto što nema nikakvog smisla poput "da bi neko voleo da je on bolestan, da će neko da izmisli da ga je udario meteorit" i slično. U svakom slučaju, poručio je kako će da nastavi da vodi kampanju do 26. aprila.

Epidemiolozi poručuju da neko može da bude prenosilac virusa korona iako sam ne mora da bude zaražen. Dakle, predsednik planira da ide "u narod" iako ne zna da li je potencijalni kliconoša? Sve "za našu decu". ¶

BILJANA VASIĆ

Vrag je odneo šalu

Foto: AP

Ako se političarima ovde još može verovati, građani nemaju razloga za brigu, jer "Republika Srpska ima spremne prostore, ljude i opremu da se suoči sa virusom korona". Istina, pokušava se nabaviti dodatna zaštitna oprema za radnike koji su u kontaktu sa obolelima

U trenutku odlaska ovog broja "Vremena" u štampu, nadležni u Republici Srpskoj su donijeli odluku o zatvaranju svih osnovnih i srednjih škola i visokoškolskih ustanova, a zabranjena su i javna okupljanja. Zabrana će važiti do 30. marta.

U prvim trenucima medijskih objava o opasnostima korona virusa, pošasti koja se brzinom munje proširila svijetom, kuloarske priče o mogućim teorijama zavjera, kojima su građani Bosne i Hercegovine naročito skloni, potvrđene su i u zvaničnim izjavama dužnosnika Vlade Republike Srpske. Iako to, kako kaže premijer Vlade Republike Srpske Radovan Višković ne bi trebalo da govori kao "predsjednik Vlade, ali kao čovjek hoće", "korona virus je izmišljen kako bi se zaustavio privredni rast, pogotovo nekih zemalja koje su se u određenom momentu pojavile tamo gdje neki drugi smatraju da ne bi trebalo da se nađu". Dan kasnije, potvrđena su i prva dva slučaja virusa korona u Banjaluci, uopšte u Republici Srpskoj te cijeloj Bosni i Hercegovini. Tako je ova bolest od izmišljene preko noći postala stvarna opasnost, koja je uzrokovala veliku zabrinutost građana. Prema drugim teoretičarima zavjere, njena stvarna pojava u Banjaluci povezana je sa najavama iz Evropske komisije da će finansijski pomoći zemlje u kojima se virus pojavio.

POČELO JE NAIVNO

Virus, koji je uzeo nekoliko hiljada života širom svijeta, pojedine države, regije i gradove pretvorio u karantenu, ipak je, prema Miloradu Dodiku, srpskom članu Predsjedništva BiH, imao i dobru stranu – "ujedinio je svijet". Posljedice za ekonomije svih zemalja će pak biti pogubne jer su "zaustavljeni svi projekti koji su se vodili sa kineskim kompanijama", smatra Dodik. Posljedice virusa premijer Višković pak ne vidi u polju teorija zavjere, već sa sigurnošću tvrdi da će se one odraziti na ekonomiju i da će to biti udar na svjetsku ekonomiju. Iz kriznog štaba grada Banjaluke, koji je zasjedao odmah po otkrivanju prvog slučaja zaraze, građane uvjeravaju da nema potrebe za masovnim testiranjem građana. Ministar zdravlja i socijalne zaštite RS Alen Šeranić potvrdio je da je nabavljeno 650 testova na korona virus za bolnice u ovom entitetu.

Iz Instituta za javno zdravstvo RS preporučuju pojačanu brigu o higijeni i češće »

pranje ruku (čime se građani nisu mogli pohvaliti ni ranije), mediji pozivaju na oprez i smirenost, nikako na širenje panike, a onda izvještavajući fatalističkim i apokaliptičnim prilozima čovjeka preplaše na smrt.

Ako se političarima ovdje još može vjerovati, građani nemaju razloga za brigu, jer "Republika Srpska ima spremne prostore, ljude i opremu da se suoči sa korona virusom". Istina, pokušava se nabaviti dodatna zaštitna oprema za radnike koji su u kontaktu sa oboljelima.

"Za sada ne možemo da procijenimo kako će situacija da se odvija, radićemo prema uputstvima Svjetske zdravstvene organizacije", istakao je premijer Vlade RS. Podsjećanja radi, vlasti u Bosni i Hercegovini su nas uvjeravale kako je sve spremno za velike poplave, koje su zahvatile zemlju 2014. godine, potom i za velike talase migrantske krize, a onda su nastale prave katastrofe, uglavnom humanitarne. Strah od prevelike "spremnosti" naših sistema veći je od straha od ovog virusa.

"Najvažnije je da nemamo potrebu za paniku, ali imamo za dodatan oprez", rekao je Branislav Zeljković, vršilac dužnosti direktora Instituta za javno zdravstvo Republike Srpske. Za prvog čovjeka Banjaluke dobra vijest je "da nema loših vijesti" i da se epidemiološka situacija u gradu ne pogoršava.

Novinar Almir Panjeta je ironično opisao spremnost u BiH za suočavanje sa virusom: "Zbog širenja virusa korona stepen pripravnosti u BiH je sa 'neće ako bog da' podignut na 'pomakni se s mjesta'."

U međuvremenu je Krizni štab Federalnog ministarstva zdravstva, ocjenjujući trenutnu epidemiološku situaciju u svijetu i BiH, uputio naredbu kriznim štabovima kantonalnih ministarstava zdravstva kojom se zabranjuju posjete bolnicama, ustanovama socijalne zaštite koje zbrinjavaju djecu, mlade i stare osobe na području kantona. Dalje se preporučuje da se ne održavaju javni skupovi na području Federacije BiH i kantona.

UOZBILJAVANJE, ILI IPAK NE...

Do pojave prvih slučajeva zaraze korona virusom u Republici Srpskoj na ovu bolest se gledalo sa prilične udaljenosti i malo vjerovatnoće. Gotovo da niko nije mislio na veliki broj građana koji žive i rade u Italiji, a svakog vikenda dolaze kući. Sada su gotovo svi sigurni da ima još slučajeva zaraze, ali nisu otkriveni.

Tako je korona virus u Banjaluku donio građanin Čelinca, opštine nadomak Banjaluke, koji radi kao vozač u okolini Verone, potom zarazio i sina, koji ide u osnovnu školu. Škola je odmah zatvorena na nekoliko dana, djeca su testirana i izvršena je dezinfekcija.

Učenici koji idu u odjeljenje sa zaraženim dječakom nalaze se u kućnoj izolaciji, a iako je prvi test pokazao da su negativni na korona virus, mora biti urađeno još jedno testiranje. Iz Ministarstva zdravlja su upozorili da "kućna izolacija podrazumijeva strogi boravak u kući i nošenje maske u prostoriji u kojoj boravi da bi se zaštitili ostali ukućani". Desetine građana u Republici Srpskoj nalaze se u kućnoj izolaciji.

U vrijeme pisanja teksta, u Banjaluci je bilo četvoro zaraženih korona virusom. U Federaciji BiH zabilježen je prvi slučaj u Zenici kod žene koja je boravila u Lombardiji. Nekoliko stotina ljudi nalazi se pod zdravstvenim nadzorom. Obavljaju se i testiranja pojedinaca koji su iz Italije došli u Federaciju BiH.

Međutim, za pojedine turističke agencije bitnije je da nema posebnih provjera na granicama kao ni gužvi od same opasnosti zaraze korona virusom, jer građani i dalje žele u Italiju. U agenciji "Ludi popust" kažu da je otkazan cijeli program planiran za početak aprila za Italiju, ali ne i onaj za posljednje sedmice ovog mjeseca.

"Građane zanima kakva su sada granična zadržavanja. Na granicama smo vidjeli da su zadržavanja redovna, nema dodatnih provjera i kontrola, kao ni ljekarskih pregleda", istakla je Bojana Vuković iz turističke agencije "Vuković" iz Prijedora.

Neki od građana vjeruju da će im uz "malo limuna, malo soka i malo bijelog luka biti dobro" u borbi protiv korona virusa, neki su zabrinuti i stvaraju zalihe namirnica i lijekova, neki smatraju da su preživjeli i puno gore od ovog virusa, pa im on ne može ništa. Ovakva zabluda ne treba da čudi, ako poznati ljekari poput Branimira Nestorovića ne vjeruju da se nebeski narod, koji je "preživeo sankcije, bombardovanje, svakojaka maltretiranja, uplaši najsmješnijeg virusa u istoriji čovječanstva koji na Fejsbuku postoji". ¶

TANJA TOPIĆ

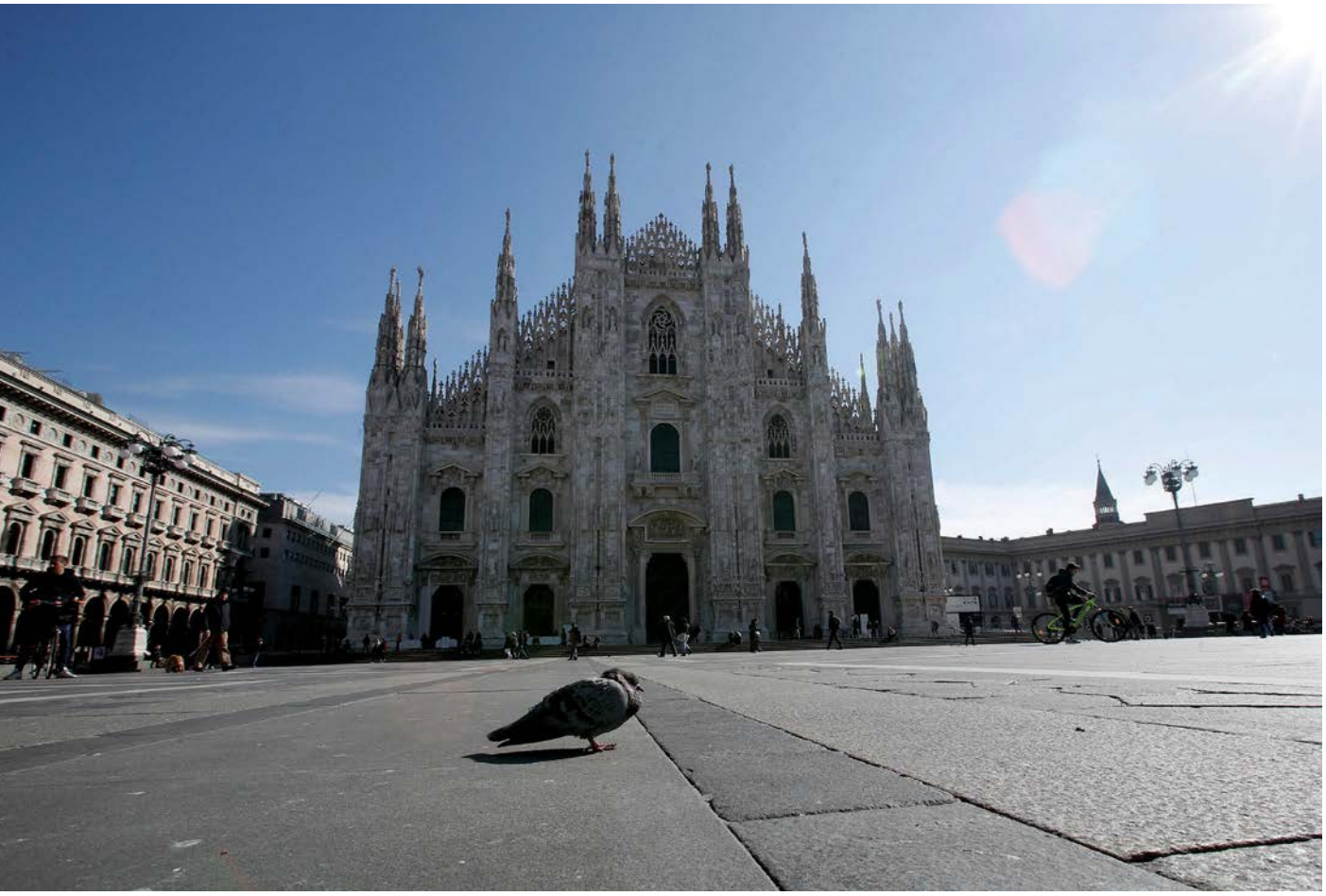
Zabran

Italija je prva država u kojoj je zbog širenja virusa korona na čitavoj teritoriji uvedena zabrana kretanja. Više od šezdeset miliona ljudi živi u vanrednom stanju. Zbog preventivnih mera zatvorene su škole i fabrike, utakmice se igraju pred praznim stadionima, rade samo restorani, u kojima gosti mogu da sede najmanje na metar rastojanja jedni od drugih. Ulice gradova su puste, nema turista, i inače prezadužena zemlja tone u recesiju

Za "Vreme" iz Milana

Posle prvog registrovanog slučaja zaraze od virusa poznatog pod nazivom kovid-19 21. februara, panika koja je zavladala u Italiji uticala je na vlast da jedan deo zemlje stavi u izolaciju. Oko 50.000 ljudi koji žive u jedanaest opština u okolini Milana stavljeno je u karantin. Mera ograničenog kretanja odnosila se i na celu regiju Lombardija, kao i deo regije Veneto. Ograničen je rad trgovcima i ugostiteljima, zatvorene su škole, biblioteke, sportske hale, javni prostor u kome može da se okupi mnoštvo ljudi. Građani su dobili uputstva da jedni od drugih drže metar razdaljine, da se ne ljube, ne grle i da u slučaju makar i niske temperature ne izlaze iz kuće. Iako Milano nije odmah stavljen u potpunu izolaciju već pod "specijalan režim", njegove inače prepune ulice su se ispraznile.

jena zemlja

NIGDE NIKOG:
Katedrala Duomo u Milanu
Fotografije: AP

Kako su dani prolazili, tako se na trenutak učinilo da je virus prohujao, pa su kafići i restorani ponovo počeli da se pune, ljudi da se okupljaju. Gradonačelnik Milana Bepe Sala tada je poslao poruku "Milano se ne zaustavlja" i odlučio da pored milanske katedrale Duomo posle nedelju dana restriktivnih mera moraju da se otvore i muzeji, jer grad pored privrede i turizma živi i od kulture.

Međutim, kada je u nedelju 8. marta broj novoobolelih pacijenata u toku samo jednog dana porastao za 1500, a istog tog dana preminulo 50 ljudi, italijanska vlada je donela dekret kojim se uvode nove restriktivne mere: u karantin je stavljena cela regija Lombardija, još 14 provincija u kojima živi više od 16 miliona ljudi. Škole i sva mesta javnog okupljanja zatvorena su u čitavoj Italiji. Otkazani su svi sajmovi, koncerti i slične manifestacije, većina utakmica je odložena za kasno proleće. Ovaj dekret za sada važi do 3. aprila. Otkako je stupio na snagu, na trgu ispred druge najveće katedrale u Evropi Duomo, koju inače dnevno poseti više hiljada ljudi, nije bilo gotovo nikoga.

Ovaj dekret izazvao je još veću paniku kod ljudi, pa su mnogi Italijani sa severa počeli masovno da odlaze na jug. Ne bi li sprečio masovne migracije i još brže širenje virusa, premijer Italije Đuzepe Konte je nakon toga naložio zabranu kretanja u celoj zemlji, jer "virus ne zna za granice", a neodgovorno kretanje građana može dodatno da oteža problem. Dekret predviđa da prekršioci mera mogu biti kažnjeni zatvorom u trajanju od tri meseca ili novčanom kaznom od 250 evra.

Pored Kine, Italija je zemlja najviše pogođena epidemijom virusa kovid-19, pogotovu njen bogati i prenaseljeni sever.

PUSTI MUZEJI

Koliku je paniku epidemija virusom korona izazvala u Italiji, pokazuju i pusti muzeji. Muzej 20. veka, "Museo del Novecento", jedan je od novijih muzeja u Milanu. Njega je od otvaranja posetila tek nekolicina hrabrijih ljudi, koji su sa maskama na licima i rukavicama posmatrali dela Pikasa, Kandinskog, De Kirika i drugih.

Nedaleko od ovog muzeja nalazi se "Palazzo Reale", nekadašnje sedište milanske skupštine, velelepna građevina iz 13. veka, danas prostor za izložbe i kulturne događaje, koju u normalnim okolnostima dnevno poseti više od hiljadu ljudi. Prvog dana otvaranja, 3. marta, prodato je ukupno 160 karata.

Načelnik za kulturu grada Milana Filipo del Korno izjavio je da su posete muzejima opale za više od 70 odsto, te da su i posete drugim kulturnim destinacijama »

Zatvorenici protiv karantina

Bilo je i nereda u nekoliko zatvora u severnoj Italiji, u Napulju i u Rimu. Zbog toga što su zabranjene posete u zatvoru San Vitore u Milanu, zatvorenici su zapalili ćelijski blok u jednom od šest krila zatvorskog kompleksa, a zatim se popeli na krov i kroz prozore počeli mahati transparentima, javio je Bi-Bi-Si. U zatvoru u gradu Fođa dvadesetak zatvorenika je uspelo da izađe iz zgrade tokom protesta, a mnogi su, kako je javila italijanska novinska agencija Ansa, vraćeni u zatvor. ¶

Virus po glavi

Po broju umrlih od virusa korona, koji je u kratkom periodu skočio sa 366 na 463, Bi-Bi-Si Italiju opisuje kao najteže pogođenu zemlja nakon Kine. Broj potvrđenih infekcija se povećao za 24 odsto za samo dva dana.

Po stopi obolelih od virusa kovid-19 Italija je sa 9,7 slučajeva na 100.000 stanovnika na drugom mestu posle Južne Koreje (13,9 obolelih na 100.000 stanovnika; sledi Iran sa 6,9, pa mnogoljudna Kina, odakle je virus počeo da se širi sa 5,6 odsto). Relativno gledano, velike stope obolevanja beleže zemlje sa malim brojem stanovnika, ali to je samo statistička varka. Na primer, Island (13,2 / 100.000). Samo jedan prijavljeni slučaj u Vatikanu 6. marta stavlja to područje na prvo mesto po broju obolelih po glavi stanovnika (123,6 slučajeva na 100.000 ljudi). Slično se može reći i za maleni San Marino (79,6 na 100 000). ¶

Italijanska veza

Pojedine zemlje ograničavaju saobraćaj sa Italijom, uključujući Srbiju. Uprkos zabrani srpske vlade, avion kompanije Rajaner sleteo je u utorak na aerodrom "Konstantin Veliki"u Nišu, piše na sajtu RTS-a. Na sajtu TV Vojvodina preneta je vest Tanjuga, koji se poziva na Ministarstvo zdravlja, da su italijanski državljani koji su sleteli u Niš avionom iz Bergama vraćeni u Italiju u skladu sa merama koje je usvojila Vlada Srbije, a da su srpski državljani sa tog leta stavljeni pod kućni nadzor.

Austrijske vlasti su u nedelju 8. marta na oko četiri sata zaustavile voz sa 300 putnika iz Venecije za Minhen kod prelaza Brener da bi mu dozvolile da nastavi put nakon što su dva putnika testirana na virus kovid-19 bila negativna.

Infektolozi su do 10. marta identifikovali kako je u 27 zemalja konstatovano da je neki zaraženi pacijent ili bio u Italiji ili imao kontakt sa Italijanima. Takve veze su uočene u Austriji, Bosni i Hercegovini, Južnoj Africi, Grčkoj, Rusiji, Holandiji, Švajcarskoj, Portugaliji, Češkoj, Irskoj, Argentini, Ukrajini, Islandu, Maroku, Letoniji, Jordanu, Tunisu, Andori, Luksemburgu, Meksiku, Dominikanskoj Republici, Litvaniji, Nigeriji, Danskoj, Severnoj Makedoniji, Rumuniji i Brazilu. ¶

koje se nalaze u zonama koje nisu u karantinu, kao što su Pompeja ili Galerija Ufici u Firenci, drastično opale. Iako se virus korona sve više širio severnom Italijom ministar kulture Alberto Bonisoli izjavio je da muzeji, pozorišta i bioskopi mogu da nastave sa radom ako obezbede da posetioci jedni od drugih mogu da ostanu na rastojanju od jednog metra.

ZEMLJA U KOLAPSU

Postavlja se pitanje zbog čega je virus kovid-19 Italiju pogodio daleko jače od drugih zemalja. Italijani su jedna od najstarijih populacija na svetu, čak 35 odsto građana čine ljudi stari između 65 i 90 godina. Virus korona u 85 odsto slučajeva pogađa starije ljude, a i u Italiji je urađeno najviše analiza u odnosu na bilo koju drugu evropsku zemlju. Testirano je više od 50.000 ljudi, od kojih je, prema poslednjim podacima, više od 9000 zaraženo, a 463 preminulo.

Broj novoobolelih, uprkos svim merama, još uvek rapidno raste. Na konferenciji za novinare održanoj kasno u noć 9. marta, premijer Konte je izjavio da su ovakve mere, iako bolne za privredu i ekonomiju zemlje, jedini način da se epidemija zaustavi, te tom prilikom pozvao sve građane da ostanu kod kuće i budu odgovorni prema sebi, kao i prema najstarijim članovima porodice koji su najviše ugroženi.

Pomenuti dekret italijanske vlade podrazumeva da je u celoj zemlji kretanje dozvoljeno samo u izuzetnim situacijama, zbog neodložnog posla ili zdravstvenih problema. Jedino je stranim državljanima omogućen povratak u matičnu zemlju, nakon čega bi trebalo da se stave u izolaciju. Koliko će se određene osobe koje su napustile Italiju ovih dana izolovati ili

Virus kovid-19 ni jednu evropsku zemlju nije pogodio u gorem trenutku od Italije, piše nemački nedeljnik "Špigel". Italija stagnira već dve decenije. Od 2008. godine preživljava prvo finansijsku, pa dužničku i konačno najdublju privrednu krizu u svojoj istoriji.

Zbog svega toga zemlja se nalazi u sistemskoj političkoj krizi. Zbog zastrašujućih dugova Italija je najslabija karika evrozone, najveći rizik za monetarnu uniju. Virus koji hara Italijom je najgori mogući scenario za Evropu. Premijer Konte zato govori o "najmračnijem trenutku".

Najgore je što je epicentar epidemije u Lombardiji, koja je motor italijanske privrede. Preduzeća iz Lombardije zapošljavaju četvrtinu industrijskih radnika, u ovoj regiji se proizvodi 27 odsto italijanskog izvoza. Lombardijska preduzeća su najbliže povezana sa Nemačkom i Francuskom.

"Špigel" piše da su rigorozne mere protiv širenja virusa korona italijansku privredu za samo nekoliko dana gurnule u ponor. U ovom trenutku se ne zna postoji li veća bojazan od virusa ili od privrednih i socijalnih posledica drakonskih mera koje bi trebalo da ga obuzdaju. Katastrofalno deluje i jedno i drugo, i virus i borba protiv njega.

Za razliku od Nemačke, Italija nema nikakve rezerve, te ne može da reaguje na privredni šok. Zemlja se i pre ovih kriznih mera mučila sa velikim dugovima i niskom proizvodnjom. Kada epidemija jednom prođe, privredni oporavak će zbog malog potencijala za rast ići veoma teško. Još u četvrtom kvartalu 2019. godine italijanska privreda opala je za 0,3 odsto.

Zbog brzine kojom se virus širi, istraživači daju sve mračnije prognoze za italijansku privredu. Američka agencija za merenje rejtinga Mudis već sada prepoznaje recesiju u Italiji. Za 2020. godine predviđa pad privrede za najmanje 0,5 odsto, deficit bi mogao da iznosi najmanje 2,8 odsto. Italijanska privredna komora računa sa štetom u visini od 37 milijardi evra ako vanredne mere ostanu na snazi do juna.

Pri svemu tome, Italijani nisu još uvek prevazišli traumu iz 2008. godine, piše "Špigel". Finansijska kriza je tada pogodila jednu četvrtinu industrijske proizvodnje, izazvala seriju bankarskih bankrota i eksploziju državnog duga. Sada se kriza ponavlja.

Premija za rizik na italijanske državne obveznice je u ponedeljak za svega nekoliko sati skočila sa 1,8 na 2,3 procentna poena. Italijanske banke su priskočile u pomoć ugroženim preduzećima da bi sprečile seriju bankrota, pa ugrožene firme mogu da odlože isplatu rata za kredite na dvanaest meseci. "Mere za obezbeđivanje likvidnosti preduzeća su ključne u ovom trenutku", izjavio je zamenik ministra finansija Antonio Misani.

Pored svih teškoća, na videlo je isplivao i milanski pragmatizam. Šef Banke Inteza Karlo Mesina stavio je državi na raspolaganje 100 miliona evra za izgradnju dodatnih ambulanti i kupovinu medicinske opreme. Desetine milanskih firmi, među kojima Armani i Pireli, sledile su taj primer. "Nalazimo se u situaciji kao posle završetka rata", izjavio je šef Pirelija Marko Tronćeti Provera. ¶

SVE STOJI: Prazne tribine na utakmici Inter – Juventus; picerija u Rimu; granica sa Austrijom

otići u karantin, zavisi od posebnih mera koje se razlikuju od zemlje do zemlje.

RECESIJA NA VRATIMA

Uvedene mere su najviše pogodile mala i srednja preduzeća, od kojih u najvećoj meri zavisi ekonomija zemlje. Italijanska vlada za sada priprema pomoć u visini od 7,5 milijardi evra. Ekonomisti tvrde da predloženi budžet čini tek 0,35 odsto BDP-a, da su mere jednokratne i da neće uticati na strukturalni deficit. Međutim, pad na milanskoj berzi je sve veći, samo u ponedeljak je iznosio 11,17, gotovo četiri procentna poena više nego posle 11. septembra 2001. godine kada su srušene kule bliznakinje u Njujorku.

S druge strane, opozicija smatra da ove mere nisu dovoljne i predlaže pomoć od 50 milijardi evra za oporavak zemlje, naglašavajući da Italiji svakako preti recesija.

Predsednik udruženja privrednika regije Lombardija "Assolombarda Cofindustria" Karlo Bonomi smatra kako su ovakve restriktivne mere invazivne i da ozbiljno prete privredi i ekonomiji. On je apelovao na vlasti da obezbede slobodno i transparentno kretanje robe i proizvoda unutar i izvan Italije, smatrajući da ovakva neodređena situacija po pitanju italijanskog izvoza može ozbiljno da ugrozi zemlju. S druge strane, guverner Lombardije Atilio Fontane apeluje da se narednih dana zatvore i sve radnje, kafići i restorani, kao i javni prevoz. Kontradiktorne poruke zvaničnika unose dodatnu pometnju i nesigurnost, otvaraju mnoga pitanja i nedoumice i izazivaju strah. Preovlađuje mišljenje da su ove bolne mere jedini način da se zaustavi širenje virusa. ¶

TATJANA ĐORĐEVIĆ SIMIĆ

Vučićev ples na ivici vulkana

"Mnogi su podržavali Vučića zato što se predstavljao kao vođa koji će biti razuman, prozapadni partner, koji će sprovoditi evropske integracije i postići dogovor sa Kosovom. S godinama mnogi su shvatili da je njegova vladavina, što se tiče demokratije i vladavine prava, užasna i da je vratila Srbiju unazad za dekadu. Oni su bili spremni da zažmure na jedno oko jer im je bar obećao da će sprovoditi pragmatičnu i prozapadnu politiku. Međutim, ja verujem da oni gube strpljenje. Vučić s jedne strane ima podršku Zapada, koja mu daje priznanje i prestiž, a sa druge, održava se na vlasti po svaku cenu razgrađujući i uništavajući demokratske institucije i vladavinu prava"

Otkako je prošle jeseni američki predsednik Donald Tramp postavio Ričarda Grenela, američkog diplomatskog buldoga sa holivudskim osmehom, za specijalnog izaslanika za Srbiju i Kosovo, sve češće se postavlja pitanje da li Amerikanci nameravaju da srpske i albanske lidere primoraju na postizanje dogovora, kao što se to desilo u vazduhoplovnoj bazi u Dejtonu 1995. godine. O tome da li su Sjedinjene Države otele diplomatsku inicijativu od Evropske unije u vezi sa rešenjem kosovskog problema i Vučićevom odnosu sa zapadnim vladama, za "Vreme" govori Florijan Biber, direktor Centra za studije jugoistočne Evrope na Univerzitetu u Gracu, na kojem predaje Istoriju i politiku jugoistočne Evrope.

"VREME": U oktobru prošle godine na Tviteru ste napisali "Ako Tramp imenuje Ričarda Grenela za specijalnog izaslanika za Srbiju i Kosovo, kakva je uloga Metjua Palmera?" Da li ste do sada uspeli da razlučite šta je čija uloga ove dvojice američkih diplomata?

FLORIJAN BIBER: Podela rada nije uvek najjasnija. Formalno, Metju Palmer je glavni izaslanik za Zapadni Balkan u širem smislu, dok je Ričard Grenel zadužen samo za dijalog između Srbije i Kosova. Takođe, njih dvojica predstavljaju različite pozicije i institucionalne perspektive. Palmer predstavlja Stejt department i nije odan Trampu poput Grenela, koji nije karijerni diplomata. Grenel je postavljen sa zaduženjem da isporuči "dogovor", odnosno brzi uspeh, po čemu je poznata Trampova administracija kada je reč o spoljnoj politici. Palmer ima mogućnost da deluje ispod radara i može da nastavi ulogu koju SAD još od ranije igraju. Naravno da je čudno što imate dvojicu specijalnih izaslanika sa sličnim mandatima i to oslikava fragmentarnu i eklektičnu prirodu Trampove administracije.

Koliko se američka politika prema kosovskom problemu promenila postavljanjem Grenela na pomenutu funkciju?

Trampova administracija je zainteresovana za "rešenje" sukoba manje iz strateških razloga nego što je bila prethodna, već uglavnom zbog isporučivanja Trampu uspeha u spoljnoj politici. U sadašnjoj administraciji nema koherentne vizije međunarodnih odnosa. Tramp je instinktivni izolacionista i neprijateljski je raspoložen prema NATO, za razliku od Republikanske partije koja podržava NATO kao i volju da globalno projektuje silu. Što se Kosova tiče, glavni interes je da se dođe do rešenja koje se kod kuće može prodati kao uspeh. Na mnogo načina Trampova spoljna politika je zasnovana na želji da sebe proda kao uspešnog predsednika i da, zbog sopstvene nesigurnosti, dokaže kako je u rešavanju problema bolji od svojih prethodnika. Dokaz za to su njegovi nezgrapni pokušaji da reši sukob između Izraela i Palestine. Najzad, on podržava nacionalističke populiste, verovatno jer prepoznaje samog sebe u njima, od Benjamina Netanjahua do Narendre Modija. Na osnovu ovoga, Grenel više promoviše rešenje zarad samog rešenja nego zbog bilo kakvog drugog cilja i bez ikakve brige o suštini stvari. To je dovelo do toga da je američka administracija, zajedno sa nekim evropskim vladama, prihvatila prošle godine logiku menjanja granica. Grenel nije bio previše direktan u vezi sa izmenama granica, ali svojim pristupom pregovorima sa dvojicom predsednika, uprkos činjenici da je Hašim Tači na Kosovu izolovan i diskreditovan, on nije pokazao interesovanje za inkluzivni proces.

Da li je ovo znak da Sjedinjene Države izbacuju Evropsku uniju iz pregovora o Kosovu s obrazloženjem: "Imali ste svoju šansu, niste je iskoristili"?

Grenelov brzopotezni dogovor o obnovi železničkog saobraćaja zasigurno je izgledao kao pokušaj da se ponizi Evropska unija, pogotovo što se to desilo pre nego što je Evropska komisija stupila na dužnost i pre nego što je novi visoki predstavnik za spoljnu politiku i bezbednost Žozep Borelj preuzeo funkciju. Čini se da postoji veoma ograničena saradnja između Grenela i EU, a Grenel je postao ozloglašen u Nemačkoj zbog neprijateljskog stava prema političkoj eliti, kao i otvorene podrške populistima i krajnjoj desnici. Zbog toga izgleda da Grenel nije medijator koji traži bliske odnose sa EU i to će stajati na putu za uspešno rešenje. Bez bliže saradnje, svaki dogovor će biti nedostižan. SAD nemaju strateškog strplje-

Foto: Marija Janković

“Mislim da Vučić nije ni sposoban ni voljan da postane demokrata. Zbog toga će se pojaviti država članica EU koja će insistirati da on ne bude taj koji će Srbiju uvesti u EU. Kao državljanin EU i kao veliki zagovornik evropske budućnosti Balkana, uključujući Srbiju, moram da se složim da želim da vidim Srbiju u Evropskoj uniji, ali, takođe, ne želim da Vučić i njemu slični oblikuju evropske politike kao što to rade ostali lideri država članica”

nja da Kosovo i Srbija postignu dogovor i zbog toga nemaju moć da daju stimulativnu ponudu za obe strane. Sa podelama između EU i SAD, kao i sa njihovim unutrašnjim podelama, izgleda da ima veoma malo nade za razumno i uspešno angažovanje.

Zašto ova situacija toliko podseća na vreme kada su SAD preuzele od slabašne EU glavnu ulogu u pokušaju da se zaustavi rat u Bosni i Hercegovini?

Sjedinjene Države su jedinstven igrač, bar su mnogo jedinstvenije od EU, što im omogućava da lakše deluju. Evropska unija i dalje traga za konsenzusom, pogotovo u svojoj spoljnoj politici. To znači da se ona često bori sa komplikovanim i suprotstavljenim spoljnopolitičkim interesima. To smo mogli da vidimo u Libiji i na drugim žarištima gde su članice EU zauzimale različite pozicije. Zatim, Evropskoj uniji ne prija da se koristi logikom zasnovanom na bezbednosti što je suprotstavljeno da nastupa agresivnim pristupom. S druge strane, postoje ključne razlike u američkom angažmanu u Bosni i Hercegovini. Bio je to deo liberalnog poretka, koji se razvijao u vreme kada je bio zasnovan na rezolucijama Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i koji je međunarodna zajednica podržavala. Danas nema tako jasnog američkog cilja niti ima dugoročne posvećenosti trenutne administracije, a nema ni slične saradnje sa ostalim međunarodnim faktorima.

Da li je moguće da Tramp organizuje neki novi Dejton, kao što je to uradio Klinton pre 25 godina?

Mada bi Tramp mogao da dođe u iskušenje da okupi strane u sukobu, sumnjam da je to verovatno. Dejtonski sporazum se desio zato što je rat trajao godinama, zato što je bila bolna pat pozicija i zato što su svi bili voljni da se rat završi ili su bili naterani na to. Trenutno nema rata koji bi zahtevao tako hitnu intervenciju, zatim, status kvo nije bolan ni za koga, pogotovo ne za Srbiju, tako da ne vidim razlog zašto bi srpske ili kosovske vlasti pristale na rešenje koje nije u njihovom interesu, pogotovo zbog toga što obe strane mogu da žive sa statusom kvo. Mogućnost dodatnog snažnog pritiska, poput vojne intervencije kojom su SAD pretile 1995. godine, nije realna i zbog toga američka administracija ima malo toga da ponudi.

Zbog čega u zapadnoj javnosti postoji utisak da je krize na Balkanu moguće rešiti samo kad lokalne lidere zaključate u istu sobu i ne puštate ih napolje dok ne postignu sporazum, kao što se desilo u Dejtonu 1995?

Nije to ništa specifično za Balkan jer se ozbiljni sukobi često rešavaju jedino kroz intenzivne pregovore na visokom nivou. Na taj način se stvara okruženje u kojem je moguće razgovarati o čitavim paketima mera i to povećava svačija očekivanja. Međutim, takvi skupovi mogu i da propadnu. U toku 2009. godine EU je pokušala da vodi slične pregovore u »

Butmiru, u vojnoj bazi Evropske unije u Bosni i Hercegovini, u vezi sa izmenom Ustava, ali bez moći i pritiska na aktere.

Carina na proizvode iz Srbije od 100 odsto koje je kosovska vlada uvela pre skoro godinu i po dana ne izgleda da previše urušava srpsku ekonomiju. Zbog čega onda predsednik Aleksandar Vučić insistira da je ukidanje tih carina preduslov svih preduslova za početak dijaloga Beograda i Prištine?

Predsednik Vučić je u poziciji da se cenjka jer on može da živi sa statusom kvo. Štaviše, nikada nisam bio uveren da je Vučić iskreno zainteresovan u traženju rešenja za Kosovo. Vođa koji želi rešenje priprema javnost za to. Pod njegovom vladavinom mediji koji su mu lojalni polarizuju društvo i šire govor mržnje prema Kosovu i Albancima. Zbog toga je danas teže pristati na kompromis. Meni to govori da je on više zainteresovan da ostavi utisak na EU i SAD kako želi da se dođe do rešenja nego što on to zaista jeste. Naravno, ako dobije dobru ponudu, možda će je prihvatiti, ali uspostavljanje odnosa sa Kosovom nije samo dobra ponuda već održivi odnosi između dve države koji svima omogućavaju da žive kao komšije.

Ranije ste izjavili da je nejedinstvo partija na Kosovu po pitanju pregovora Vučiću omogućavalo tvrdnju da sa Prištinom nije moguće pregovarati. Ako carine budu, makar i privremeno, uklonjene, koji će argument ostati Vučiću da se sa Prištinom ne može razgovarati?

To će Vučiću smanjiti broj razloga za odugovlačenje. Međutim, siguran sam da će kosovske vlasti tražiti od Vučića da prekine kampanju povlačenja priznanja Kosova, a to može biti nova prepreka za pregovore. U svakom slučaju, važno pitanje je i ko će pregovarati u ime Kosova. Hašim Tači nema kredibilitet kao ni moći da postigne bilo kakav dogovor. To znači da će Aljbin Kurti postati ključni pregovarač. Ovo bi moglo biti pozitivno jer bi on mogao biti tvrđi pregovarač, ali bi mu bilo bolje da prethodno obezbedi podršku za Kosovo i, što je najvažnije, verovatnije je da će njega više motivisati lična briga za Kosovo od ličnog političkog preživljavanja.

Da li ste primetili da, u svetlu carina, Vučić sve ređe priča o Zajednici srpskih opština koje je, prema Briselskom sporazumu, davno trebalo formirati? Čini li vam se da je odustao od insistiranja na obavezi koju je albanska strana dužna da ispuni?

Zaista izgleda da se generalna diskusija udaljila od neispunjenih obećanja obeju strana iz Briselskog sporazuma. Iako Briselski sporazum nije mrtav, on više nije ideja vodilja u odnosima dveju strana. Što se EU tiče, bilo bi dobro da se vrati originalnom sporazumu i iznova ga analizira.

“Glavni fokus je bio na postizanju dogovora koji bi omogućio izmenu granica, a u tom kontekstu srpske opštine postaju irelevantne jer bi neke od njih bile pripojene Srbiji, a druge ostavljene na cedilu u skladu sa srpskim interesima”

Zbog čega je Vučić odustao?

Donekle, sporazum je skrajnut zbog priča o promeni granica. Na kraju krajeva, glavni fokus je bio na postizanju dogovora koji bi omogućio izmenu granica, a u tom kontekstu srpske opštine postaju irelevantne jer bi neke od njih bile pripojene Srbiji, a druge ostavljene na cedilu u skladu sa srpskim interesima. Ako se pregovori iznova započnu kao razuman dijalog, mogu da zamislim da će tema o srpskim opštinama ponovo biti aktuelna. Ironično je što bi to sada bilo teže, s obzirom da je nova kosovska vlada manje voljna da pregovara o svojoj unutrašnjoj institucionalnoj organizaciji nego što su to bile prethodne. Takođe, nisam siguran koliko bi Srbi iz centralnog Kosova verovali srpskim vlastima pošto se čini da su one manje zainteresovane za njihov položaj, a više za teritorije.

Nedavno ste u jednom intervjuu rekli da “evropski zvaničnici razgovaraju i sa Đukanovićem, Ramom, Vučićem ili Dodikom, ali je teško zamisliti da bi oni pristali da za istim stolom s njima odlučuju jednog dana o, na primer, evropskom budžetu.” Hoće li onda, jednog dana kada Srbija sa ovakvom vlašću potpiše nezavisnost Kosova, Aleksandar Vučić izgubiti svoje mentore i ostale prijatelje sa Zapada koji ga već deset godina tapšu po ramenu i govore mu da sve radi kako treba?

Mnogi su podržavali Vučića zato što se predstavljao kao vođa koji će biti razuman, prozapadni partner i koji će sprovoditi evropske integracije i postići dogovor sa Kosovom. S godinama, mnogi su shvatili da je njegova vladavina, što se tiče demokratije i vladavine prava, užasna i da je vratila Srbiju unazad za dekadu. Oni su bili spremni da zažmure na jedno oko jer im je bar obećao da će sprovoditi pragmatičnu i prozapadnu politiku. Međutim, ja verujem da oni gube strpljenje. Vučić s jedne strane ima podršku Zapada koja mu daje priznanje i prestiž, a sa druge, održava se na vlasti po svaku cenu razgrađujući i uništavajući demokratske institucije i vladavinu prava. Jednom sam njegovu vladavinu opisao kao ples na ivici vulkana. To ne može da traje unedogled jer je to žongliranje između suprotnih zahteva. Ja iskreno sumnjam da će on biti taj koji će “isporučiti” Kosovo, s obzirom na to da je napravio okruženje u kojem je teže i rizičnije za njega da ga preda nego što je to bilo pre pet godina. Ako bi Vučić, suprotno mojim očekivanjima, prihvatio nezavisnost Kosova, tada bi dobio mnogo kredita sa Zapada što bi produžilo medeni mesec. Ovo, naravno, ne znači da bi automatski dobio besplatnu ulaznicu za EU bez napretka u vladavini prava i demokratiji. To bi samo odložilo ono što je neminovno jer mislim da Vučić nije ni sposoban ni voljan da postane demokrata. Zbog toga će se pojaviti država članica EU koja će insistirati da on ne bude taj koji će Srbiju uvesti u EU. Kao državljanin EU i kao veliki zagovornik evropske budućnosti Balkana, uključujući Srbiju, moram da se složim da želim da vidim Srbiju u Evropskoj uniji, ali, takođe, ne želim da Vučić i njemu slični oblikuju evropske politike kao što to rade ostali lideri država članica. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Derbi na mutnoj Marici

Ne treba se ksenofobnoj simbolici suprotstavljati tek naivnim humanizmom o ničijem, dakle uvek tuđem trošku, jer to garantovano ne uspeva

Poučni su, baš koliko i deprimirajući, prizori s opskurnog nedeljnog "antiimigrantskog" skupa u centru Beograda. Kad se zagledaš u ta lica, u te pokrete, geste i grimase, u te frizure, odeću i obuću, kad dobro i pomno oslušneš tu izmučenu govornu aparaturu koja lako poklekne pred svakim iskušenjem artikulacije, kad u ono što vidiš i čuješ učitaš i izvesno primenjeno znanje i iskustvo življenja u ovoj zemlji, nećeš se moći oteti utisku da je taj prizor tek neznatno izmenjena podvarijanta hiljada sličnih koje gledaš još tamo negde od kraja osamdesetih: kao da se oni sa Ušća ili Kosova Polja još nisu razišli od onomad, evo ima već trideset godina, samo su se proredili, ostarili, zbrčkali se i zgurili – baš kao i mi koji ih gledamo sa strane i s neodobravanjem, koje je ionako svih tih godina srdačno uzajamno.

Na čemu se zasniva to obostrano gajeno *nepobratimstvo lica u svemiru*? Iz jedne neispunjene i neispunjive želje. Nekako, kao da bismo voleli da smo jedni drugima "neko drugi", ali zapravo nismo. Jer, da se ne zavaravamo: od tada pa do danas, ko uopšte čini "masu" (minus ono nešto dizajniranih bikovratih bilmeza) na svim tim dernecima, ko im daje kvorum, ko statira mnogo češće besplatno i dragovoljno nego za famozni i mitologizovani sendvič, ko ako ne naši bliski rođaci, poznanici, susedi? Od kojih mnoge znamo kao u nekim drugim kontekstima dobre i drage ljude. Da nije tako, da su u pitanju neki nama uistinu strani ljudi, da li bi nas se sve to uopšte ticalo?

I jeste, ima nečega razoružavajuće apsurdnog i stupidnog u tome da sve te lokalne čikice s kačketima i tetke s 'ladnim trajnama zaista veruju da misle da samo što nismo preplavljeni hordama neopranih, zaraznih, kradljivih i na žensku čast nasrtljivih tipova sumnjivo bakarne boje kože i, ko biva, nesumnjivo čvrste vere u pogrešnog Boga, i da je ovo poslednji čas da se nešto uradi da se to zaustavi – a kako drugačije nego reskom vladavinom neke maglovito definisane čvrste ruke patriotske provenijencije? A opet, nismo li se već do prezasićenja navikli da ti naši olako prezreni bližnji nikada ne umeju da prepoznaju svoje prave neprijatelje, mada su baš za neprijateljima uvek predano tragali, zazivajući ih gnevno po ulicama i trgovima naših naporedo propadajućih varoši? Nisu li "Arapi", "muslimani", imigranti, azilanti ili kako se sve te "trećesvetske mase" iz davne imaginacije fašističkog klasika i prvomislioca Kalajića već nazivaju, samo poreklom nešto egzotičniji naslednici prethodnih (a trajnih) karadušmana, recimo "ustaša", "šiptara" i uopšte "balija"? Koji su takođe postojali na ovom svetu samo zato da bi Nas opljačkali, silovali naše žene i na sve opake načine poništili naš dragoceni i jedinstveni identitet (na koji su potajno ljubomorni)? U vreme globalizacije, eto, i tzv. balkanske mržnje se globalizuju...

Razume se da si morao biti, i da ćeš i dalje morati da budeš, čvrsto, tvrdo i bez ustupaka na strani suprotnoj od svega toga. U konkretnom slučaju, od sluzavog kriptofašističkog podlaštva koje demonizovanu figuru "imigranta" upotrebljava kao zgodno oruđe za sluđivanje svih neotpornih i sluđivanju sklonih, a potom zavođenje "reda i zakona" kao paravana za divnu mešavinu kleptokratije i patološkog divljaštva. Samo, ne treba se toj simbolici suprotstavljati tek naivnim humanizmom o ničijem, dakle *uvek tuđem* trošku, jer to garantovano ne uspeva, štaviše, izaziva kontraefekat. Šta ovo znači? Znači da nam svima treba više iskrenosti, a najviše baš onima koji, s razlogom ili ne, veruju da predstavljaju onu "bolju" verziju svoje zemlje. Nije li i u nama prisutna neka vrsta šizofrenog rascepa, koji valja osvestiti za vlastito dobro? Nisu li mnogi koji s užasavanjem gledaju na "antiimigrantske" skupove i na divljanje desnice – kao evropski, nikako samo ovdašnji fenomen – istovremeno i pomni pratioci, recimo, žustrog "derbija" između grčkih graničara i imigranata na reci Marici? I za koga zapravo navijamo u tom srazu?! Dakako, grozimo se antipatičnih *sredstava* koja se upotrebljavaju u tzv. odbrani spoljnih granica tvrđave Evrope, ali želimo li zaista da te granice i njihovi čuvari sasvim nestanu, pa šta bude? I *treba* li to uopšte da želimo? Da li je to naivno detinjarenje ili nešto stvarno u skladu sa, što bi rekao Pol Krugman, "s(a)vešću liberala" (ili levičara, svejedno, pošto levičar nije drugo nego liberal koji je još u mukama adolescencije)?

Kao veoma čest *commuter* na liniji između Novog Sada i Beograda, gledam neki fini svet, koji ničim ne odaje utisak glasača i simpatizera desničarskih i populističkih stranaka i pokreta (naprotiv), kako sve neradije ulazi u autobuse koji počinju i završavaju svoje ture u Subotici ili Somboru, dakle blizu granice, ili se barem strogo drže prednje polovine autobusa, jer tamo iza, bliže šaragama, nagurani su Oni: ćutljivi, smeđi, upadljivo pristojni i vidljivo nevidljivi, ali... *nikad ne znaš*. Niko nema ništa lično protiv Njih i pomogao bi svakome ko bi to zatražio, ali... Zapravo bi bilo bolje da svega toga nema u našim životima i da je ceo autobus samo naš, kao nekad. Čak uprkos tome što su Oni u tom autobusu samo u nameri da što pre protutnje kroz naše krajeve, bez osvrtanja. A kad bi im to uspelo, rekao bih da bi najviše i najiskrenije nedostajali onima što galame protiv njih po trgovima i ulicama: "Šta, naši buđelari vam nisu dovoljno debeli?! Naše žene vam nisu dovoljno privlačne?! Pu, nezahvalnici jedni, idite onda tamo gde vam je bolje, da vas više ne vidimo!" A gde nego *u Njemačku*, rekao bi Mujo iz vica, najmudriji čovek Balkana. ¶

Režimska megalomanija i lenjinistička strategija

Kada se sve sabere i oduzme, izlaznost teško da može ići preko 45–47 odsto u odnosu na trenutni birački spisak. I to u, po vlast, najpovoljnijem slučaju. Sve drugo, a pogotovo izlaznost od preko 50 odsto pobuđivaće osnovane sumnje na zloupotrebe, mutne radnje, "budženje" i "kreativno" izborno računovodstvo

Piše: **Đorđe Vukadinović**

Ovo je poslednje istraživanje rađeno PRE zvaničnog raspisivanja parlamentarnih izbora, što znači da ponuda na njemu, razume se, nije ista kao što će biti na glasačkom listiću, a o eventualnom efektu predizborne kampanje na konačni ishod da i ne govorimo. Ipak, neki zaključci se nameću i skoro da su definitivni.

Da nije bilo spuštanja izbornog cenzusa sa pet na tri odsto, u budućem sazivu Skupštine bi, ne računajući manjine, definitivno sedeli samo predstavnici koalicije oko SNS-a i SPS–JS-a (plus SzS, da su se odlučili na izlazak). Bez obzira što su im prorežimska istraživanja permanentno davala više od 5 odsto, stari cenzus je bio neprelazna prepreka za radikale, Šapića i PSG, a pogotovo za sve ostale. Zato ga je, na kraju krajeva, Vučić i smanjivao – što, opet, bez obzira na motive, ne znači da ta mera nije u perspektivi pozitivna. (A da nije u pitanju stvarna i iskrena želja da se demokratizuje izborni proces, pokazuje i to što je namerno ostavljen previsok uslov od obaveznih deset hiljada potpisa za sve liste, koji je, zapravo, za manje političke igrače – naročito one "neželjene" – teži i diskriminatorniji od samog cenzusa.)

Godine SNS vladavine praktično su ubile politički život u Srbiji – što je rezultiralo faktički neograničenim sistemom lične vlasti Aleksandra Vučića. I, u suštini, kao što nezvanično i priznaju pojedini naprednjački prvaci, njihov glavni problem na ovim izborima biće to kako da "ne pobede previše", odnosno kako da preko crte preture barem još nekoliko poželjnih lista "patriotske" i "građanske" provenijencije, koje bi im trebale radi očuvanja privida političkog pluralizma i kakvog-takvog višestranačja.

Da li, po pitanju standarda, danas živite bolje ili gore nego pre pet godina?	
bolje	24,1
gore	36,7
isto	36,7
ne znam/bez odgovora	2,5
Ukupno	100 %

Da li, prema Vašem mišljenju, Srbija trenutno ide u dobrom ili lošem pravcu?	
više u dobrom	42,5
više u lošem	37,2
ne znam / nemam stav	20,3
Ukupno	100 %

Šta je, prema Vašem mišljenju, najveća afera sadašnje vlasti?	
afera "Krušik" - trgovina oružjem oca Nebojše Stefanovića	21,8
afera "Jovanjica" - plantaža marihuane nadomak Beograda	19,8
doktorat Siniše Malog	7,6
neka druga	3,3
ne postoji nikakva afera	23,4
ne znam / nemam stav	24,1
Ukpno	100 %

Takođe, kao kolateralna posledica opozicionog bojkota, došlo je do značajnog skoka rejtinga koalicije SPS–JS, koja je iždžikljala iznad svake "razumne i prihvatljive" mere od dopuštenih desetak procenata. Stoga će biti interesantno gledati šta će sve u narednim sedmicama isplivati i šta će se izdešavati u cilju svođenja koalicije Dačić–Palma na neki "prihvatljiviji", odnosno niži nivo od ovog koji trenutno imaju.

RELATIVNO USPELA PRIČA

Čak i površnom pratiocu političkih dešavanja ne treba posebno naglašavati šta pisac ovih redova misli o bojkotu, a

Srbija (bez KiM)
12–20. februar 2020.
istraživanje telefonsko
reprezentativni uzorak
ispitanika: 1000

pogotovo o pozivima i (faktičkim) odlukama za bojkot donetim 7-8 meseci pre samih izbora. Ali, isto tako, ne može se poreći da je ta negativna strategija donela određene rezultate. Odmah nakon objave tj. najave proglašenja bojkota od strane dela opozicije okupljene oko SzS-a, ta opcija je mogla da računa na podršku negde oko trećine opozicionog biračkog tela. Nakon što su se bojkotu priklonili i PSG (čitaj Sergej Trifunović) i Saša Radulović, bojkot opcija je u ovom trenutku porasla do približno polovine opoziciono nastrojenih birača. A pogled na kampanju i neke od "opozicionih" listi, taj probojkotaški procenat će – ne bude li u zadnji čas nekog preokreta kod demokrata – najverovatnije još i da se poveća.

Bojkot definitivno nije proširio opozicionu biračku bazu – naprotiv, pre će čak biti da je u celini smanjio procenat opozicionih simpatizera – i ako se to uzme kao kriterijum ili cilj, onda se teško može kvalifikovati kao uspešan. Međutim, ukoliko se uzme da je pravi cilj bio da se izvrši "diferencijacija" unutar opozicionog tabora, i to po liniji – ko nije za bojkot, nije ni "prava" opozicija, a sa idejom homogenizacije i koncentracije opozicionih redova, onda se može reći da su bojkotaši veoma

Da li mislite da u Srbiji čovek sme da iznese svoje političko mišljenje?	
da, ovo je slobodna zemlja	43,2
može, ali mora biti spreman da snosi posledice	21,9
ne, ljudi se plaše da kažu šta misle	29,1
ne znam / nemam stav	5,8
Ukpno	100 %

Ako biste izašli na izbore, a na njima bile sledeće liste ili koalicije, za koju biste najverovatnije glasali? (bez neizjašnjenih)	SVI ISPITANICI	Ispitanici koji SIGURNO IZLAZE NA IZBORE	Ispitanici koji SIGURNO ILI VEROVATNO IZLAZE, BEZ LISTA KOJE BOJKOTUJU IZBORE
Koalicija oko SNS (A. Vučić, A. Vulin, M. Krkobabić, R. Ljajić...)	42,0 %	59,1 %	55,8 %
Za opoziciju, ali ne znam tačno za koga	14,2 %	6,9 %	9,9 %
Koalicija SPS–JS (I. Dačić, D. Palma)	12,4 %	17,4 %	16,1 %
Savez za Srbiju (D.Đilas, V. Jeremić, B. Obradović, B.Tadić, Z.Lutovac...)	10,3 %	1,5 %	–
Srpski patriotski savez (A. Šapić)	3,9 %	1,2 %	4,2 %
Pokret slobodnih građana (S. Trifunović)	3,4 %	0,8 %	–
SRS (V. Šešelj)	3,2 %	4,2 %	4,2 %
Evropski blok (LSV - Čanak, SMS- Macura, "Srbija 21"...)	2,1 %	2,7 %	2,2 %
DJB (S. Radulović)	1,6 %	0,4 %	–
DSS- Metla 2020 (M. Jovanović)	1,6 %	1,2 %	1,6 %
1 od 5 miliona	1,4 %	0,8 %	1,6 %
ostali	3,9 %	3,9 %	4,4 %
Ukupno	100 %	100 %	100 %

Ako bi sledeće nedelje bili raspisani parlamentarni izbori, da li biste na njih izašli?	
da, sigurno bih izašao	53,4
možda / verovatno bih izašao	15,8
neću da glasam zato što inače ne bih glasao	11,6
neću da glasam zbog poziva na bojkot dela opozicije	8,1
ne znam/ bez odgovora	11,1
Ukpno	100 %

Da li mislite da opozicija, zbog neregularnih uslova, treba da bojkotuje naredne parlamentarne izbore? (samo ispitanici koji su birali opozicione stranke, bez SRS)	
Da	36,7
Ne	47,2
ne znam / nemam stav	16,1
Ukupno	100 %

blizu ostvarenja svog plana. Metodologija kojom je to postignuto bila je prilično brutalna i "lenjinistička". A videćemo da li će na kraju sličan biti i rezultat.

RAT ZA "ŽUTO PREDUZEĆE"

U tom svetlu, na primer, i aktuelna bitka koja se vodi unutar i oko DS-a daleko prevazilazi trenutnu političku težinu "žutog preduzeća" (da se poslužimo omiljenom terminologijom naprednjačkih poslanika). Jer, ukoliko bi, kojim slučajem, ceo ili makar respektabilan deo DS-a izašao na izbore, čitava bojkotaška strategija – koja ionako leluja kao list na vetru – raspala bi se poput kule od karata. A to što će najverovatniji ishod ove borbe za ostatak ostatka ove nekad moćne političke organizacije biti njeno konačno rastakanje, utapanje i/ili nestanak kao da malo koga iskreno brine i zanima – i to ne samo izvan, nego čak i unutar ove stranke.

Uzgred rečeno, oni "ponižavajući" izborni rezultati u vidu dve "mršave šestice" koje je DS ostvarila u dva prethodna izborna ciklusa, u ovom trenutku su prava misaona imenica za sve njene ambiciozne političke naslednice. I zato one, po svemu sudeći, veruju tj. nadaju se da bi sa konačnom političkom i simboličkom likvidacijom DS-a i one konačno mogle izaći na zelenu granu. (Zato, između ostalog, nije bilo ništa ni od onog toliko najavljivanog "reuniona" Demokratske stranke, jer on, u suštini, ne odgovara ni Vučiću ni SzS-u.)

Neke će zbuniti pogled na prikazane rejtinge i rezultate. Ali taj prikaz, u ovim okolnostima, definitivno ne može biti jednoznačan. Jer jedno je kada pitate sve ispitanike za koga bi glasali "ukoliko bi na predstojeće izbore izašli", nezavisno od toga da li zaista nameravaju ili ne da na njih izađu. I tu dobijamo jedan, uslovno govoreći, objektivan i – još uslovnije – "ohrabrujući" nalaz sa SNS-om od jedva nešto preko 40 odsto izjašnjenih i relativno živahnom opozicijom. (Uzgred, moja ključna zamerka probojkotaškom delu opozicije jeste to što mi se čini da su olako odustali od napora da OVAJ ili više-manje sličan nalaz bude i ishod predstojećih izbora. Ali to je sad druga priča o tome šta se eventualno moglo i šta je propušteno.)

Drugi i znatno neveseliji nalaz dobija se kada gledate političko opredeljenje onih koji kažu da će na izbore "sigurno ili verovatno izaći" (tu onda, što je razumljivo, probojkot političke opcije padaju na nivo statističke greške, a socijalisti i naprednjaci "lete u nebo"). A nešto treće, odnosno četvrto je pak ukoliko iz ponude uklonite one koji su pozvali na bojkot i rekli da na izbore neće ići. Svaki nalaz je na svoj način "realan" – i svaki, istrgnut iz konteksta, ostavlja mogućnost za različite interpretacije, pa i mahinacije. »

Sa kog medija se najviše informišete?	
televizije	46,1
radija	1,5
internet portala	44,5
štampanih novina	5,6
uopšte se ne informišem preko medija	2,3
Ukupno	100 %

Da li i koliko pratite sledeće televizije?	RTS	Pink	N1
redovno	50,5	29,1	15,4
povremeno	28,6	27,7	15,8
ne gledam je	20,9	43,2	29,1
nemam je	–	–	39,7
Ukupno	100 %	100 %	100 %

Da li koristite internet i koliko često?	
svakodnevno	64,1
nekoliko puta nedeljno	9,5
ne koristim internet	26,4
Ukupno	100 %

Ocenite po školskom sistemu, ocenom od 1 do 5, sledeće ličnosti:	1	2	3	4	5	ne znam / nemam stav
Aleksandar Vučić	23,3	9,0	12,1	14,5	**31,2**	10,0
Ana Brnabić	29,2	9,0	12,5	16,8	**20,6**	12,0
Ivica Dačić	23,1	11,5	15,0	**20,1**	**18,6**	11,8
Vojislav Šešelj	42,4	**14,1**	14,5	6,8	7,3	15,0
Dragan Đilas	**55,5**	12,0	9,3	4,8	1,0	17,4
Vuk Jeremić	**53,7**	11,8	10,8	4,8	0,3	18,6
Boško Obradović	**58,0**	11,5	6,8	4,7	1,0	18,1
Sergej Trifunović	**54,5**	10,6	8,8	5,6	2,5	17,9
Boris Tadić	43,4	**19,1**	11,5	5,1	1,7	19,3
Zoran Lutovac	34,7	9,1	5,5	5,0	0,5	**45,2**
Saša Radulović	39,2	13,8	6,1	3,2	0,7	37,0
Aleksandar Šapić	24,3	12,8	**18,4**	9,8	3,2	31,6
Đorđe Vukadinović	19,9	12,5	9,6	6,3	1,7	**50,0**
Velja Ilić	**51,0**	12,5	7,8	2,5	1,2	25,1
Zoran Živković	**49,3**	12,5	7,1	1,3	0,2	29,6
Jovo Bakić	20,8	8,0	9,8	5,5	1,2	**54,8**

PREVISOKA LESTVICA

Ono što, međutim, izaziva mnogo veće interesovanje i nedoumice (uključujući i prostor za manipulaciju) od samih stranačkih rejtinga jeste pitanje izlaznosti na te aprilske izbore. I tu sad postoji jedan "metodološki" ili makar interpretativni problem. Naime, mi, razume se, ispitujemo stvarno postojeće, žive i u Srbiji prisutne ljude. I oni u određenom procenhovo postojanje u tom biračkom spisku formalnu, tj. zvaničnu izlaznost smanjuje za – najmanje – 10 do 15 odsto u odnosu na naš nalaz i stvarno stanje na terenu.

U prevodu, kada se sve sabere i oduzme, po našoj analizi, izlaznost teško da može ići preko 45–47 odsto u odnosu na trenutni birački spisak. I to čak, po vlast, u najpovoljnijem slučaju (dakle, ne računajući na moguće demotivišuće političtu kažu da će ili neće na izbore izaći. Ali u biračkom spisku, kao što je poznato, ima i onih neživih (mada je to, iako zastrašujuće zvuči, zapravo, manji problem), kao i onih drugih, živih, ali koji se u Srbiji ne nalaze i u 99 odsto slučajeva na izbore neće ili ne mogu izaći. Oni stoje u biračkom spisku i nema osnova da se iz njega izbace, ali njike i psihološke efekte epidemije korona virusa, kao ni na eventualnu "eksploziju" bojkotaške kampanje). Sve drugo, a pogotovo izlaznost od preko 50 odsto pobuđivaće osnovane sumnje na zloupotrebe, mutne radnje, "budženje" i "kreativno" izborno računovodstvo.

Oni "ponižavajući" izborni rezultati u vidu dve "mršave šestice" koje je DS ostvarila u dva prethodna izborna ciklusa, u ovom trenutku su prava misaona imenica za sve njene ambiciozne političke naslednice

I tu dolazimo do zanimljivog i potencijalno zapaljivog obrta u kojem režimska (čitaj, Vučićeva) megalomanija počinje da radi za bojkotašku opoziciju. Umesto da konstatuje ovu činjenicu i izlaznost od 45–47 odsto proglasi uspehom (što realno i jeste), režim će se truditi da zvaničnu izlaznost ultimativno i po svaku

Da li mislite da država Srbija dovoljno čini za Srbe i SPC u Crnoj Gori?	
Da	**36,4 %**
Ne	**34,7 %**
ne znam / nemam stav	28,9 %
Ukupno	100 %

Da li mislite da postoji prostor i potreba za jednom potpuno novom listom koja bi se razlikovala i od sadašnje vlasti i od sadašnje opozicije?	
Da	**51,5 %**
Ne	**30,2 %**
ne znam / nemam stav	18,3 %
Ukupno	100 %

cenu digne, odnosno prikaže na preko 50 odsto. A što najverovatnije neće moći bez posezanja za svim onim repertoarom – od crnih džipova i "bugarskih vozova" do "peglanih listića" – zbog kojeg su izbori u SNS Srbiji i izašli na zao glas.

S druge strane, bojkotaši su u svojoj proceni i "definiciji" uspešnog bojkota poprilično lutali od toga da će uspeh biti ako se izlaznost spusti na tridesetak, ili barem ispod 40 odsto, pa do toga da je "bojkot već uspeo, s obzirom da u njemu učestvuje sva relevantna opozicija". (Pri čemu je pojam nečije "opozicione relevantnosti" tautološki varirao u zavisnosti od toga da li se dotični opredelio za bojkot ili nije.) Iskreno govoreći, ako se želelo da bojkot barem zaliči na uspešnu priču, bilo bi neophodno da se izlaznost spusti makar na oko ili ispod četrdeset odsto. Ni to, najverovatnije, ne bi dovelo do poništavanja i ponavljanja izbora, ali bi ipak predstavljalo ozbiljan šamar vlasti. Ali sada im je na neki način sam Vučić pripomogao podižući lestvicu na "50 plus", što – kao što rekosmo – teško da se može postići bez vanrednih mera i sumnjivih sredstava.

* * *

Okreni-obrni, i ovo istraživanje pokazuje da je, čak i sada, u uslovima maksimalne medijske i političke ofanzive i dominacije SNS režima, realan (i maksimalan) domet opozicionog, odnosno antirežimskog stava u srpskom javnom mnjenju negde između 35 i 40 odsto. To, pored ostalog, pokazuju odgovori na pitanja o aferama vlasti, standardu, kao i pravcu u kojem se zemlja kreće. Ali da bi se taj potencijal aktuelizovao, odnosno pretvorio u neke stvarne glasove za neke konkretne političke opcije i lidere, biće, po svemu sudeći, potrebna neka druga opozicija – ili barem znatno drugačije setovanje ove trenutno postojeće. Kao i neki drugi izbori. ¶

Autor je glavni urednik NSPM i narodni poslanik

Pobednik se već zna

Ovi izbori će biti prilika da čitav niz pokreta i stranaka oproba "nikad bolje" izborne uslove. Nedoumica je ko će preći cenzus, a za ovu priliku SNS je spremio "popust". Međutim, za odgovor na pitanje ko osvaja apsolutnu većinu, izbori nisu ni potrebni

ZA NAŠU DECU: Građani čekaju na potpisivanje za podršku izbornoj listi SNS-a
Foto: Andruija Vukelić /Tanjug

Srpska napredna stranka je na parlamentarnim izborima osvojila apsolutnu većinu i moći će sama da formira vlast na republičkom nivou. Koalicija okupljena oko SNS je trijumfovala i u najvećem broju lokalnih samouprava – u ponekim i sa više od 70 do 80 odsto osvojenih glasova. Ovako će, najverovatnije, glasiti vesti kasno uveče 26. aprila, svakako uz napomenu da su izbori sprovedeni bez incidenata i da nije bilo značajnijih prigovora.

Valja se zapitati na šta liči i kako se mogu nazvati društvo i država u kojima se već godinama uopšte ne postavlja pitanje ko će osvojiti vlast na "fer i poštenim izborima", niti se postavlja pitanje ko će da bude drugoplasirani i koalicioni partner u budućoj vladi. Godinama jedina nedoumica jeste ko će preći cenzus, a za ovu priliku SNS je spremio "popust": ko izađe na izbore, ulazi u skupštinu, bilo lokalnu, bilo republičku, sa samo tri odsto osvojenih glasova.

Tako su Vučić i SNS, sve u skladu sa čuvenim razgovorima u formatu "Četam haus" i "Žan Mone", dali nešto što im niko nije tražio, a zadržali ono što je suštinsko, uz čiju pomoć će "vest" sa početka teksta važiti i ubuduće, samo sa drugim datumom: čelični stisak nad svim televizijama sa nacionalnim frekvencijama, skoro svim dnevnim novinama i lokalnim medijima.

"Četam haus" razgovori očito su dali rezultate, pa je, prema nalazima Biroa za društvena istraživanja (BIRODI), u periodu od 2. do 20. februara u centralnim informativnim emisijama televizija sa nacionalnom frekvencijom (plus TV N1) učešće pozitivnih priloga o Vučiću i SNS palo sa 92 odsto (u periodu novembar-februar) na 78 odsto – i šta još 'oće opozicija koja bojkotuje?

Tako su izborni uslovi, koji su i onako bili "mnogo bolji nego 2012", sada poboljšani do neviđenih razmera.

Kao što su uspeli da u društvo uvedu specifični vid *dvomisli* kao dominantnog oblika ponašanja i razmišljanja (u Orvelovoj "1984" ministarstvo istine je zaduženo za laž i propagandu, ministarstvo mira za rat, a u Srbiji je ministar Vulin zadužen za vojsku, ministar Lončar za zdravstvo, a ministar Dačić za spoljne poslove – na primer), tako je pred raspisivanje izbora SNS uspeo da u isto vreme saopšti da su "vrlo blizu da izgube izbore" i da će sve ispod 48,2 odsto za koaliciju koju vode – biti neuspeh. Slično, u toj koaliciji će, kako je najavljeno, biti znatno smanjen broj partnera koji su, izgleda, razočarali predsednika neborbenošću.

Tako će, umesto Ljajićevog SDPS-a, PUPS-a, Nove Srbije, SPO-a, SNP-a Nenada Popovića, Pokreta socijalista Aleksandra Vulina i Karićevog Pokreta snaga Srbije (koji su bili u koaliciji sa SNS na parlamentarnim izborima 2016. godine, uz Marijana Rističevića), na listi 2020. biti Ljajićev SDPS, PUPS, SPO, SNP Nenada Popovića, Pokret socijalista Aleksandra Vulina i Karićev PSS, uz Marijana Rističevića – otpala je samo stranka Velimira Ilića, nakon burnog razlaza 2017. godine.

KO UČESTVUJE, KO BOJKOTUJE

Socijalistička partija Srbije sa Ivicom Dačićem, portparolom SPS-a tokom ratnih godina, izaći će na izbore sa Jedinstvenom Srbijom Dragana Markovića Palme, nekadašnjim članom Stranke srpskog jedinstva Željka Ražnatovića Arkana. Na izbore će i Srpska radikalna stranka Vojislava Šešelja, koji je i dalje poslanik, uprkos zatvorskoj kazni od 10 godina Haškog tribunala. U Skupštinu će pokušati da uđe i Srpski patriotski savez (SPAS), čiji je lider Aleksandar Šapić izjavio kako očekuje da će biti među prve tri liste po rezultatu – dakle, odmah iza koalicija oko SNS i oko SPS.

Učestvovaće i Nova stranka Zorana Živkovića, za sada samostalno. Učešće na izborima su najavili i Ujedinjena demokratska Srbija, Pokret "1 od 5 miliona", Pokret obnove kraljevine Srbije (POKS), koalicija "Metla 2020" (DSS, Udruženje "Starosedeoci", "Tim za život Zlate Đerić" i predsednik Vojnog sindikata Novica Antić), Narodni blok (Nova Srbija Velimira Ilića i Narodni slobodarski pokret Miroslava Parovića), Zavetnici, Srpska desnica, Levijatan...

»

Izbore bojkotuju članice Saveza za Srbiju (Đilasova SSP, DS, Dveri, Narodna stranka Vuka Jeremića), Pokret slobodnih građana Sergeja Trifunovića, "Ne davimo Beograd" i "Dosta je bilo".

Zahvaljujući razgovorima u formatu "Četam haus", moglo se primetiti kako su se, negde od decembra, kao po komandi (sic!), odjedared otvorila vrata televizija sa nacionalnim frekvencijama za sve brojnije pripadnike opozicije koji su protiv bojkota izbora. Zanimljivo je bilo primetiti i da propagandna mašinerija SNS uopšte nije napadala onu opoziciju koja ide na izbore, već onu koja – ne ide.

dugo, dugo neće biti nikakav problem da pobeđuje na izborima, za koje ima više svakovrsnih resursa od svih ostalih zajedno.

No, ovi izbori će biti prilika da čitav niz pokreta i stranaka oproba "nikad bolje" izborne uslove, a jedno od pitanja koje se potezalo u javnosti jeste uloga novoformirane Ujedinjene demokratske Srbije.

Počelo je jednostavno, a pretvorilo se u niz poteza kojima veća koalicija "guta" manju, poput čuvenih ruskih lutki "matrjoški". U novembru 2019. godine Liga socijaldemokrata Vojvodine (LSV, predsednik Nenad Čanak), Vojvođanska partija (VP, Aleksandar Odžić) i Demokratski

bođen bilo kakvih stranačkih interesa". Prema rečima Srećka Mihailovića, "EU se trudi da građanima Srbije i građanima zemalja sličnih Srbiji ogadi i Evropu i EU, a od nje se u tom pravcu jedino više trudi desetina domaćih 'proevropskih' partija".

"I EU i 'proevropski' korpus naših partija imaju uspeha u svom trudu. Da je to tačno, svedoči trend opadanja spremnosti građana da glasaju za ulazak u EU na hipotetičkom referendumu. Poenta je u tome što 'proevropljani' hoće Srbiju u Evropi, normalni građani bi Evropu u Srbiji, a faktički dobijamo Srbiju u vlasništvu evropskog kapitala, što je valjda i normalno jer kapi-

Vučić je uspeo da stvori paralelno, SNS društvo u kome ne važe zakoni države Srbije, već zakoni sa vrha stranke. U toj situaciji, njemu još dugo neće biti nikakav problem da pobeđuje na izborima

Dakle, nije bilo napada na one od kojih im, navodno, preti opasnost ("svi će se ujediniti protiv nas, vrlo smo blizu da izgubimo izbore"), već je fokus propagandnih uradaka medija bio na onima koji su još u septembru odlučili da izbore bojkotuju, i koji, sledstveno tome, na ovim izborima neće uzeti nijedno jedino mesto u parlamentu.

"Nebitno je ko će preći cenzus u aktuelnoj raspodeli izborne i političke moći", kaže za "Vreme" Srećko Mihailović, sociolog i glavni istraživač "Demostata". "Ključ za razumevanje izbornih igrarija čiji smo svedoci upravo je ta pomenuta aktuelna distribucija političke moći. Da je drukčije, valjda ne bi ni bilo takozvanog bojkota, niti bi bilo potrebe da se izostajanje nekoliko izbornih lista sa spiska učesnika srednjeklasnih olimpijskih igara prikriva mamljenjem onih koji jedva mogu da dosegnu i dva posto glasova, da ipak izađu na izbore. Uostalom, koalicije su u modi i u partijama na vlasti i u 'Vučićevoj opoziciji' i u 'opozicionoj opoziciji' – kada se kaže 'Vučićeva opozicija', ne zna čovek da li je to opozicija spram Vučića ili je to opozicija koju je Vučić napravio", kaže Mihailović.

PROEVROPSKA "BABUŠKA"

Vučić je uspeo da stvori dodatno, paralelno SNS društvo, koje je nakačeno na budžet po mnogo osnova, i u kome ne važe zakoni države Srbije, već zakoni koji dolaze sa vrha stranke. U toj situaciji, njemu još

savez Hrvata u Vojvodini (DSHV, Tomislav Žigmanov) osnovali su Vojvođanski front. Onda je ovaj Vojvođanski front u decembru potvrdio da sa Strankom moderne Srbije (deo poslanika koji se odvojio od pokreta Dosta je bilo, predsednica Tatjana Macura) i Građanskim demokratskim forumom (nastao odvajanjem od Pokreta slobodnih građana, predsednik Aleksandar Olenik) "deli iste političke vrednosti".

Potom, u februaru, Vojvođanski front, SMS, GDF i "Slobodno Pančevo" saopštili su da formiraju "evropski blok" i pozvali istomišljenike da im se pridruže.

Pridružila im se organizacija "Srbija 21" – grupa nastala od bivših članova DS-a, LDP-a, stranke Borisa Tadića (Nenad Konstantinović, Marko Đurišić, Bojan Đurić...).

Sve ove pobrojane organizacije su, u završnom manevru, 8. marta objavile da se ujedinjuju u koaliciju pod imenom "Ujedinjena demokratska Srbija", a najavljeno je da će se na ovoj listi naći i aktuelna poslanica DS i potpredsednica Skupštine Srbije Gordana Čomić.

Van ove koalicije ostao je LDP, koji je u koaliciji "Zvono" sa pokretom "Glas" Nikole Samardžića, koalicijom "Tolerancija" sa Ivanom Đurićem i Naimom Leom Beširijem, "sa nizom udruženja, grupa građana, poput udruženja mladih profesora i naučnih saradnika čiji rad u Beogradu koordinira Željko Ožegović", a taj rad je, po rečima Čedomira Jovanovića, "oslotal ne poznaje granice. Evropske granice poznaju samo srpski, azijski i afrički emigranti", kaže Mihailović za "Vreme".

EKSTREMNA DESNICA KAO UKRAS

Još jedna od tema o kojima se raspravljalo u javnosti bila je – da li će ekstremni desničari uspeti da uđu u parlament. Pokret "Levijatan", čiji lider ima istetoviran nacistički simbol i nosi majice sa brojem "81" (redni brojevi u abecedi slova koji čine inicijale prezimena i imena Adolfa Hitlera), po pisanju medija najavio je da izlazi na parlamentarne i petnaestak lokalnih izbora – samostalno.

Ako ne računamo SNS i Vučićevu 24/7/365 kampanju, koja uskoro ulazi u devetu uzastopnu godinu, najdužu i najskuplju kampanju od svih učesnika izbora imao je i ima Miša Vacić i njegova Srpska desnica. Već mesecima Vacić – neznano čijim parama – zakupljuje džinovske bilborde po Beogradu, osniva odbore širom Srbije, oblepljuje plakatima svako zgodno mesto na koje naiđe, obilazi, obećava, preti opoziciji... Srpska desnica je već ušla u skupštine pojedinih opština tako što su neki odbornici iznenada shvatili da su oduvek bili zainteresovani za ideje Miše Vacića, iako su do tada, načelno, bili na suprotnom kraju ideološkog spektra. Tako je, na primer, potpredsednica skupštine opštine Niška Banja u oktobru 2019. godine iz Pokreta socijalista prešla u Srpsku desnicu.

Prethodno, u septembru, Srpska desnica je učestvovala na izborima u Medveđi i uzela 6,5 odsto glasova, ušavši tako u skupštinu opštine. Prethodno je Miša Vacić na Instagramu objavio snimak kako sedi u lokalnom Crvenom krstu, gde je od domaćina dobio spiskove korisnika pomoći u Medveđi, sa sve brojevima ličnih karata i adresama.

"Kontrolisani navijači su opcija za 'ulicu', a partije kontrolisane desnice su opcija za Skupštinu. Vučić ima opcije za sve i zato je verovatno da će ostati na vlasti, za mnoge ukuse, predugo", kaže Srećko Mihailović za "Vreme".

On dodaje da Vučić ima i svoju desnicu i svoju levicu, a da desnicu imaju "i oni koji Vučića smatraju Luciferom 'moderne Srbije'".

"Vučić vodi protiv 'opozicione opozicije' i u snagama desnice i u snagama levice. Takav je raspored snaga i kad je reč o adutima za ulicu, ako, ne daj bože, do toga dođe. Ispašće da je 'organizovana ulica' (partije ekstremne desnice, plus navijači) jača od 'poluorganizovane' ili tek 'spontane ulice'", kaže za "Vreme" Srećko Mihailović.

O'KLE PARE

Ostaje nejasno i ko će platiti sve te overe potpisa za vanparlamentarne stranke i pokrete. "Politika" je izvela računicu da je za izlazak neke opcije "u maksimalnom sastavu", odnosno sa maksimalnim mogućim brojem kandidata na svim nivoima izbora (parlamentarni, pokrajinski, lokalni), potrebno oko 80.000 evra.

Ako pretpostavimo da će većina pretendenata na ulazak u Skupštinu Srbije imati i veliki broj kandidata na lokalu (eno, na primer, "Srbija 21" se hvali da skuplja potpise građana u Lebanu, Vrbasu, Prokuplju...), postavlja se jasno pitanje – otkud pare?

Organizacija Transparentnost Srbija podsetila je da će sve liste koje podnesu jemstvo i dobiju iznad jedan odsto na parlamentarnim izborima dobiti između 60 i 70 hiljada evra iz budžeta, za troškove pokrivanja izborne kampanje, a da će novac biti isplaćen tek pet dana pred izbore (ko ne pređe jedan odsto, vraća pare). To znači da će najveći deo kampanje morati da se finansira iz izvora koji nisu državni ili iz kredita. Čime će stranke i pokreti – naročito vanparlamentarni – da garantuju cenzus i uzimanje para iz budžeta? Šta će da stave kao zalogu za kredit i koja će banka da ih prihvati kao kredibilnog dužnika? Ako nema banaka, ko su im bogate mecene?

Pitanje para nije rezervisano samo za stranke koje izlaze na izbore. Mogli su se čuti i komentari da se Đilas, među ostalim razlozima, zalaže za bojkot izbora i kako bi finansijski iscrpeo ostale stranke i pokrete koji izbore bojkotuju – jer će, i ovi koji ih sada imaju, tako ostati bez ikakvih prihoda iz budžeta. Srećko Mihailović, pak, kaže da je bojkot izbora jedino legitiman za onaj deo prekarizovanih zaposlenih, povremeno zaposlenih, dugotrajno nezaposlenih i penzionisanih radnika kojima bilo čija izborna pobeda ništa ne menja u životu.

"Oni ostaju tamo gde jesu, na dnu kapitalističkog dna. Njihova *instiktivna radnička svest* im nalaže nemešanje u srednjeklasne igrarije sa uvek poznatim ishodom, po kojem vrh ostaje na vrhu a dno socijalne lestvice na dnu, dok se sredina koprca i neki padaju na bolje a neki na niže", zaključuje Mihailović. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Demokratija kao nezavršena priča

Kako je neslavno propao pokušaj da se od Srbije napravi država koja će biti zasnovana na vladavini zakona, a ne na vladavini jačeg, i šta ipak može da se nauči iz Đinđićeve zaostavštine

Da li vam se čini da je ovaj mart u Srbiji nekako zloslutno tih i da nema puno priča o užasima koji ovde obeleže početak skoro svakog proleća? Moglo bi da se kaže da to nije tačno i da, eto, i ovaj mart prolazi u histeriji, samo što je ona sada globalnog karaktera. Izazvana je naletom virusa kovid-19, ali, na neki način, nema onog posmrtnog tona izazvanog propašću 9. marta, smrću Slobodana Miloševića 11. marta, pogromom 17. marta, početkom bombardovanja 24. marta, demonstracijama protiv nacista 27. marta, i obeležavanjem atentata na Zorana Đinđića 12. marta.

Ove godine, na sedamnaestu godišnjicu od traumatičnog događaja u kome je ustreljen predsednik Vlade Srbije na ulazu u tu istu Vladu, u Nemanjinoj ulici u Beogradu, poneko će se još jednom zapitati šta znači taj čovek, šta je od njega ostalo, šta se od njega naučilo i da li se išta od onoga što je on predstavljao i radio vidi danas u Srbiji.

Nedeljnik "Vreme" je gotovo svake godine imao "pogled na Zorana", od teksta Dragoljuba Žarkovića iz marta 2004. godine "Drugo ubijanje Zorana Đinđića", pa do, opet, Žarkovićevog komentara iz marta 2019. godine, u kome piše o čerupanju Zorana Đinđića.

Između ta dva osvrta glavnog urednika "Vremena" smestila se ogromna priča o tome šta je Đinđićevo nasleđe, gde su i šta rade oni koji su bili uz njega i oni protiv njega, kako su se mediji odnosili prema njemu, kakav je on bio lično, šta je govorio, šta je radio, kako su ga videli ljudi poput Dragoljuba Mićunovića i Zorana Živkovića, te osvrti na njegovo digitalno i stvarno prisustvo u javnom prostoru Srbije.

Iako je u ovih sedamnaest godina bilo puno knjiga i zbornika, pored novinskih napisa, televizijskih priloga i dokumentarnih filmova, moglo bi se pomisliti da je Đinđić, iako se rano "istorizovao", kako kaže Željana Tunić, jedna od sagovornica "Vremena" pre nekoliko godina, nikada manje prisutan u srpskoj javnosti, a pogotovo van ovog specifičnog datuma koji je više tužno podsećanje na propuštene prilike nego trenutak suočavanja Srbije sa onim što zaista jeste.

NEDOVRŠENOST KAO AMBLEM

Iako je u periodu posle pada Miloševića u jesen 2000. godine govorio da je svoje političke ciljeve ispunio, i da je taj trenutak, koji će on poletno nazvati "ulaskom u slobodu i oslobađanjem od 500 godina ropstva pod Turcima" (u govoru pred petooktobarcima ispred Skupštine grada), Đinđić nije mogao da se tek tako zaustavi samo na onome za šta se borio prethodnih dvanaest godina.

Naprotiv, on je video period posle pada Miloševića kao nešto što je još važnije – to je bilo drugo poluvreme, ispit za sve u društvu, da li su ljudi i ono što je ostalo od institucija spremni da se u potpunosti reformišu.

Osnova za to trebalo je da bude promena: skok iz paradigme kratkog daha, trke na kratke staze, u doslednu i upornu borbu za potpuno novu Srbiju, Srbiju koja je deo Evropske unije i koja je trebalo da bude dovršena država, formirana, zaokružena i zasnovana na zakonu, a ne na slobodnoj proceni onih koji su najmoćniji.

Ovo je lako iščitati iz njegovih govora, nastupa, njegovih tekstova, lako je videti čoveka koji želi da brzo, koristeći veliku energiju promene vlasti i povratka života u Srbiju posle povratka Srbije u svet, iskoristi taj entuzijazam za koji je znao da može da bude pogubno kratak, da bi Srbija skočila na kolosek sa koga nema povratka.

Čini se da Đinđić, taj veliki borac protiv privremenosti, zagovornik strategija i dugoročnih planova i vizija, nije uspeo u svom glavnom naumu, da se "ukine nedovršenost" kao princip, koji je sam identifikovao u knjizi *Jugoslavija kao nedovršena država*. On se borio da se njegova država preokrene, potpuno svestan da većini nedostaje snage i upornosti, da je sklona lakom odustajanju i da je sklona da prezire one koji je "teraju na nešto". Kao što kaže sociološkinja Vesna Pešić u filmu *Atentat – naša privatna stvar*, koji je urađen u produkciji Peščanika 2011. godine, on nije bio ni prva ni druga Srbija, nije pripadao nikome i čini se, sa distance od sedamnaest godina, da to što nije bio deo nijedne "ekipe", nijedne "čaršije", to što nije bio ni levo ni desno, posle njegove smrti služi tome i da se zaboravi i da ga svi živi prisvajaju.

Đinđić, koji nije uspeo, koji je zaustavljen najbrutalnije, u isto vreme je i predmet svakovrsnog obožavanja i neverovatnog zaboravljanja, kao da ga u isto vreme ima svuda i kao da nije nikada ni postojao.

Ono što niko ne radi jeste dosledno sprovođenje vizije koju je on imao za Srbiju, a to su brze, sveobuhvatne reforme koje transformišu društvo i uvode ga u najkraćem roku u Evropsku uniju.

Na unutrašnjem planu njemu i njegovoj vladi lomili su kolena svi koji su mogli: jedni iz mržnje i interesa, drugi da bi se pokazali kao objektivni. Đinđić je bio, za dve godine u kabinetu, najusamljeniji političar u istoriji Srbije, ali to njega nije sprečavalo da "gura stvari" i da, uprkos svemu, zadrži pozitivan pristup i pogled na stvarnost.

Ta njegova pozitivnost, taj "plus" pristup, neverovatna volja za učenjem i napredovanjem, možda je najbolje i najpotcenjenije što je od njega ostalo i što danas, dalekih sedamnaest godina kasnije, mogu da koriste oni koji mogu sebi da priušte takav pogled na svet. U svemu drugom, izgleda, stvar je propala.

ĐINĐIĆEVO NASLEĐE U NOVOJ DEKADI

Srbija nije demokratija, Srbija je polovično slobodna, Srbija je država koja se ne reformiše, ne zna kolika je, ne zna gde

Foto: Goranka Matić

ide, ali njeni najbolji sinovi znaju gde će; Srbija nije privlačna, Srbija je zagađena, pretvorena je u poligon na kome se vežbaju najgori. Da Đinđić danas oživi, njega bi na B92 intervjuisao Vladimir Đukanović Đuka, opet ne bi dobio ni minut na RTS-u, pitanje je ko bi s njim bio u raspaloj Demokratskoj stranci.

Đinđića su u ovih sedamnaest godina voleli da predstavljaju kao pragmatičnog demokratu, izređali su se i Kurta i Murta da svedoče o njemu i daju ocene, smejali su se levi zašto ga prisvajaju desni, desni su se borili da njegovo nasleđe bude nacionalističko ("Pogledaj njegov poslednji intervju u Republici Srpskoj", govori svaki pošteni desničar).

Jedino se njegova stranka njime nije bavila, neki uživajući u činjenici da je posle njega usledio meteorski uspon sa Borisom Tadićem, nakon čega se partija stropoštala i izvesno je da dugo neće predstavljati ništa važno u političkom životu Srbije.

Đinđićem se nisu previše bavili ni srpski istoričari ni novinari. Osim knjige Miloša Vasića i par priloga Latinke Perović, Đinđić se prećutkuje i kao političar i kao teoretičar. Pokušaj izdavanja njegovih sabranih ili izabranih dela ostao je daleko od glavnog medijskog toka, a ne može se reći da su se njegovim političkim delovanjem ozbiljno bavili brojni, u javnosti prisutni istoričari i teoretičari politike.

Napravljene su dve predstave, Olivera Frljića i Zlatka Paković, napisan je jedan roman o njegovoj pogibiji, *Pad Kolumbije* Saše Ilića, i to je manje-više to. Nema filmova, serija, nema knjiga koje bi osvetlile njegov život sa neke nove strane. Za sve to vreme, *Treći metak*, knjiga Nikole Vrzića, preštampavana je više puta, i danas se prodaje na trafikama i većini stanovništva predstavlja "istinu o Đinđiću" i atentatu na njega.

Javnost se zabavila anegdotama iz njegovog života, pa ostaje upamćeno da je "preskakao stepenice" i da se kod "Habermasa popeo kroz prozor", kao i da je, prema svedočenju Dragoljuba Mićunovića, hvalio preduzetništvo Vanje Bokana (kasnije ubijenog kriminalca).

"Druga Srbija" se trudila da na Vojislava Koštunicu svali "političku pozadinu" atentata, ali se čini da je to danas irelevantna priča. U krajnjem ishodu, Đinđićeva pogibija nije donela pobedu Koštunici, nego Aleksandru Vučiću kao pravom reprezentu "stare, prave" Srbije.

PREKINUTA VIZIJA

Kada se ove jeseni bude pričalo o dvadeset godina od Petog oktobra, lako će moći da se pokaže da je taj trenutak, u kome je Đinđić imao možda najvažniju ulogu, potpuno izbrisan iz sećanja ljudi i da je sveden na mali i manje važan događaj, jer nije doveo do onoga što je bila Đinđićeva vizija.

On je znao da se nezavršenost mora prevazići, da mora da se uvede nova paradigma, sistem koji je celovit i potpun, ali se danas čini da, osim vlasti jednog čoveka, to ne postoji ni na jednom nivou. Pritom, Vučić se trudio da ismeje Đinđićevu viziju pravljenjem spomenika u centru Beograda koji nikako da bude postavljan i "otvoren". Kao i sve u ovom sistemu, ništa se ne završava na vreme, pa i taj memorijal, koji je trebalo da bude postavljen pre dve godine, neće skoro, što je samo po sebi u saglasnosti sa onom nedovršenošću koju je Đinđić toliko želeo da pobedi.

Ona vrata o kojima je Đinđić govorio da su se otvorila 2000. godine za Srbiju, a koja je Srbija 2003. godine sama zalupila, ostaju i dalje zatvorena, i ova država zapravo nigde ne ide, nigde ne namerava da prođe. On je predvideo tu mogućnost i borio se protiv toga više nego što su ljudi hteli da prihvate. Zato je danas Đinđić, više nego ranije, podsećanje na propuštenu priliku, na jedinstvenu šansu koja nije iskorišćena. "I to je cena koju moramo da platimo", kako je on već govorio. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Sa otmičarima ne pregovaramo

Napad digitalnih "otmičara" na javnu upravu i druge institucije u Novom Sadu ugrozio je podatke stotina hiljada građana. Otkup u bitkoinima nije plaćen, podaci su nepovratno izgubljeni, a stručnjaci kažu za "Vreme" da su mogli da budu vraćeni, samo da su nadležni znali – koga da zovu u pomoć

U nedelji za nama, dok je korona virus vladao na zemlji, rensomver virusi napali su nas u virtuelnom svetu. Pažnju javnosti najviše je privukao slučaj Novog Sada u kom je ni manje ni više nego javno preduzeće Informatika zapatilo jedan ovakav, nazvan "Pwndlocker", a virus i njegove posledice potom su se prenele i na deo javne uprave.

Rensomver je kovanica od engleskog "rensom" (*ransome*) što znači otkup i "softver". U pitanju su maliciozni virusni programi koji napadaju ranjive i nedovoljno zaštićene sisteme, enkriptuju (zaključaju) važne baze podataka i druge fajlove. Potom autori virusa od vlasnika ili upravljača traže novac kako bi ih otključali.

Kasperski Lab, najveća ruska kompanija za bezbednost na internetu, i Hornetsecurity, nemačka kompanija koja se bavi zaštitom klaud servera, proglasili su 2019. za godinu rensomvera. Kao i mnogo toga, ovaj trend u Srbiju stigao je sa manjim zakašnjenjem, ali samo ako govorimo o slučajevima poznatim javnosti.

Prvi veći ovakav slučaj odnosi se na rensomver "Pwndlocker" (Oundloker) koji je glavni osumnjičeni da je onesposobio JKP Informatika i deo javne uprave, a slučaj je u javnost dospeo zahvaljujući izveštavanju portala 021.rs.

Gradonačelnik Novog Sada Miloš Vučević naveo je za RTS da je "blokiran ceo informacioni sistem Novog Sada" i da on ovo smatra "savremenim vidom terorizma".

"Lični podaci građana apsolutno nisu ugroženi jer se nalaze na drugoj softverskoj platformi. Naš program je bio pod zaštitom poznatog internacionalnog antivirus softvera programa koji je kupljen, koji je licenciran, tako da nismo mi držali otvoren sistem", dodao je Vučević. Naknadno iz drugih medija saznajemo da je u pitanju softverska kompanija Sofos (Sophos), međutim do zaključenja ovog broja "Vremena" Jerg Šindler, predstavnik ove kompanije za komunikaciju sa medijima za centralnu i istočnu Evropu, nije odgovorio na naš upit od 4. marta.

Kako "Vreme" saznaje, poslednju javnu nabavku za obnavljanje vremenski ograničene antivirusne licence, novosadska Informatika sprovela je krajem 2016. godine, dva meseca pre isteka prethodne jednogodišnje licence.

NEMAMO BITKOINE U BUDŽETU

"Tražili su 50 bitkoina, posle je to palo na 20 bitkoina. Nismo naravno ništa platili. Oni su upali u naš sistem, pretpostavka je putem mejla, praktično su zaključali naše podatke, uzeli naš bekap i onda se javili kao klasični ucenjivači", otkrio je Vučević za RTS i dodao: "Nećemo plaćati, mi ćemo nove podatke uneti, ne znam ni kako bismo plaćali, kako bismo to pravdali u budžetu. Nije to realno da mi plaćamo."

Maja Mekić, stručnjakinja za IT bezbednost i koosnivačica novosadskog hakerspejsa Tilda centar, takođe je pretpostavila da je do zaraze sistema došlo upravo putem mejla: "Veoma je bitno u čitavoj priči da je neko taj rensomver softver morao da pokrene – neko je morao kliknuti. Znači, postoji odgovorna osoba imenom i prezimenom koja je pokrenula rensomver. Jako je veliki problem u čitavoj priči što mi kao javnost nismo dobili nikakve informacije. Oni su pomenuli da je neko 'kliknuo na atačment i pokrenuo virus', ali nismo dobili informacije kako je taj mejl izgledao, da li je bio ciljani organizovani napad, pa je napadač potpisao nekog šefa kao 'šaljem ti izveštaj, pogledaj' ili je neko na radnom mestu kliknuo na link za besplatne patike ili na neki porno sadržaj."

Radnicima su kasnile plate, gradske bezbednosne i saobraćajne kamere nisu radile, nije funkcionisao sistem za objedinjenu naplatu, deo matičarske službe nije radio... Novinari portala 021.rs navode da "u Gradskoj kući ne žele da kažu šta je sve nestalo i u kojoj količini, šta je sa dugovanjima građana i pravnih lica za komunalne usluge, sa poreskim prijavama, građevinskim dozvolama".

Da su podaci zaista obrisani, što je verovatno usledilo nakon direktnog odbijanja da plate, Vučević je za 021.rs potvrdio: "Bez svega smo ostali. Nije mogla da se radi objedinjena naplata, nisu mogle da se izdaju građevinske dozvole, prestao je da radi sistem videonadzora i sve je stalo. Ugasili su sve ono što smo radili kroz digitalizaciju i kroz informacione tehnologije."

I ovaj deo Maja Mekić iz Tilda centra smatra lošom procenom: "Njima je uleteo rensomver, zaključao je stotine hiljada podataka i oni su uradili užasno glupu stvar – rekli su dva-tri dana kasnije 'nećemo da platimo', i pošto ne verujem da su sami našli ključ i otključali podatke, očekivano je da će im obrisati podatke. Ono što su mogli da urade je da dobiju na vremenu pregovarajući. Da kažu 'sačekajte nas da pronađemo način da legalno nabavimo bitkoine', 'hoćemo, samo nam treba vremena da pravno regulišemo, znate, mi smo velika institucija'. Za to vreme, oni su mogli da pozovu tim koji bi uradio forenziku napada. I zaista postoje i u Novom Sadu i u Beogradu fantastični ljudi koji mogu relativno brzo da urade tu vrstu forenzike. Da vide da li postoje rupe, da

OSTALI SMO BEZ SVEGA: Gradonačelnik Novog Sada Miloš Vučević
Foto: Jaroslav Pap /Tanjug

li može da se otključa, šta sve treba da se zakrpi. Novi Sad je uradio najgluplju moguću stvar. Očekujem da su podaci obrisani. Forenziku nisam čula da je iko radio, iako savršeno kompetentni CERT centri u Srbiji postoje (CERT – *computer emergency response team*, timovi za hitno reagovanje u slučajevima računarskih napada i nezgoda).

"Oni sada vraćaju peške podatke u sistem koji je možda i dalje ranjiv, rade ogroman posao ponovnog unošenja podataka iz papira ili iz drugih sistema, a verovatno se ništa nije zakrpilo. Ne zna se kako se rensomver pokrenuo, postoji mogućnost da je taj sistem i dalje ranjiv, da za 6 meseci neko upadne ponovo. Možda ne neki stranac, možda neko sa Balkana, samo zato što je shvatio koliko je sistem ranjiv."

Bitno je da znamo da li postoji pristup u sistemu ili u ljudskom faktoru. Da li npr. ljudi nisu dovoljno obučeni za to šta sve može da bude virus i kako sve može da se upadne u sistem. A to što je on uspeo iz Informatike da se proširi u druge sisteme javne uprave govori nam da verovatno nisu izolovali svaki sistem ponaosob, da serveri nisu međusobno razdvojeni.

Prema saznanjima "Vremena", u ovom talasu je do sada u Srbiji pogođena najmanje jedna velika programerska firma koja je problem rešila samostalno i jedna mala porodična firma koja je platila otkup; jedan manji lanac pekara je, kao što je često slučaj, formatirao sve svoje računare, postavio bolje sisteme, bolju zaštitu i povukao poslednji knjigovodstveni bekap sa klauda, a targetirano je i nekoliko slobodnih umetnika (fotografa i snimatelja) koji su problem rešili (ili nisu) u saradnji sa firmama koje se bave IT bezbednošću. Na internetu postoje "otključavači", gotovi generisani ključevi i čitave baze za otključavanje rensomvera koji su već "provaljeni", ako se već niste "vakcinisali", redovnim apdejtima sistema i antivirusnih programa.

"Ono što mi još uvek nemamo od informacija jeste da li su kompromitovani na primer korisnički nalozi za logovanje korisnika u sistem Informatike. Jer ako je ovakvo stanje, male su šanse da je baš to bilo enkriptovano. Kada bi arhitektura sistema od danas bila u redu, kada bi sve rupe bile zakrpljene, kada bi svi serveri, antivirusi, brauzeri bili apdejtovani, i dalje tu ima jako puno dnevnog posla za nekoliko jako odgovornih osoba, da bejbisituju te servere u nekom narednom rizičnom periodu", zaključila je Mekić.

Za stare operativne sisteme na serverima i na personalnim računarima, nema rešenja. Za npr. Vindouz XP ili 7, Majkrosoft je obustavio korisničku podršku. Stručnjaci predlažu prelazak javne uprave na Linuks operativne sisteme, barem kada su serveri u pitanju, ali skeptični su pošto više njih navodi za "Vreme": "Naša država ima dil sa Majkrosoftom i oni imaju monopol."

Nakon napada koji se prema navodima gradonačelnika Miloša Vučevića desio 1. marta u večernjim časovima, do sada su Ustanova studentskog standarda Studentski centar Novi Sad (studentski domovi) 5. marta i JP Urbanizam 6. marta raspisali javne nabavke baš za produženje licenci za Sofos antivirus, a 10. marta su u razmaku od 3 sata isto uradili i Ministarstvo za rad, Zavod za intelektualnu svojinu i Gradska uprava grada Pančeva.

Kada je u pitanju "Pwndlocker" koji je držao Novi Sad kao taoca, u međuvremenu je kompanija Emsisoft sa Novog Zelanda izradila "otključavač", i to jeste mogao biti jedan od načina legalnog i jeftinijeg otključavanja svih podataka za vrlo kratko vreme.

Prema podacima nemačke kompanije Hornetsecurity, Američki rad Atlanta imao je gubitke od 2,6 miliona američkih dolara jer nije platio otkup od 50.000 dolara, grad Baltimor je imao gubitke od 18,2 miliona američkih dolara jer nisu platili otkup od 100.000 dolara. Američko načelo "nema pregovaranja sa teroristima" skupo ih je koštalo u oba ova slučaja, a procene stručnjaka su da su razni nivoi samouprave 2/3 svih žrtava rensomver napada (prosto imaju velike i vredne baze, a i veliki broj korisnika, pa su i velike mete). Nakon napada na samoupravu, često bi usledili napadi na univerzitete, fakultete i srednje škole. Ovi napadi delimično su olakšani posedovanjem ličnih podataka preuzetih od lokalnih samouprava, pa je generatorima šifara lakše da "pogode" nečiju lozinku, ako ona recimo sadrži datum rođenja.

Teško je proceniti šta bi se desilo da se sutra sa rensomverom suoče dečija bolnica, centar za kontrolu leta ili Đerdap, ali gotovo je izvesno da se naša administracija ne bi snašla i da nije spremna na to. Iako formalno imamo CERT tim RATEL-a (Vladine Regulatorne agencije za elektronske komunikacije i poštanske usluge) koji je formiran baš za ovakve situacije, nismo čuli da je on reagovao.

Skoro je izvesno da je bilo znatno više slučajeva nego što smo čuli, ali narod ćuti o tome. Ili se stide ili ne žele da otkrivaju da su (bili) ranjivi. Loša strana toga što se malo i retko o tome govori jeste i to da nismo osvešćeni, nismo edukovani i nismo spremni. ¶

LAZAR ČOVS

Zašto bitkoin

Za tržište bitkoina potrebno je da neko kupuje bitkoine. Kada cena bitkoina pada, učestalost rensomvera se povećava. Ako neko kupi bitkoin po nižoj ceni i pošalje neki broj rensomver napada, ljudi će kupovati bitkoin i cena će mu skočiti. Napadač proda bitkoin po višoj ceni, a dok postoji potražnja – možda upravo nekoj od svojih žrtava.

Hronologija rascepa

Kako je teorija evolucije uticala na Pravoslavni bogoslovski fakultet, Univerzitet u Beogradu i gde je linija podela

2017. GODINA

5. maj

Preko 170 naučnih radnika i kulturnih delatnika i šest sveštenika SPC potpisalo je Peticiju za reviziju izučavanja teorije evolucije u školskom sistemu Republike Srbije. Zahtevalo se od Ministarstva prosvete, državnih univerziteta i Odbora za obrazovanje Narodne skupštine da revidiraju način na koji je teorija evolucije predstavljena u nastavi na svim obrazovnim nivoima. Potpisnici su tražili da se ona predstavlja kao tek jedna od teorija, kao i da se uz nju, kao jednako valjana, izučava i "biblijska teorija stvaranja".

10. maj

Na ovu peticiju reagovalo je javnim Stavom 12 nastavnika i asistenata Pravoslavnog bogoslovskog fakulteta Univerziteta u Beogradu (PBF). Oni su izrazili neslaganje sa peticijom i podsetili da institucije kojima je upućena nisu nadležne da odlučuju šta će se unutar naučne discipline smatrati za nauku, da je teorija evolucije jedina važeća naučna teorija koja objašnjava istoriju i razvoj života, da "biblijska teorija stvaranja" nije naučna teorija, a da je, ukoliko se tumači doslovno, problematična i u teološkom smislu, te da ne postoji nužan konflikt između hrišćanske vere i teorije evolucije, a samim tim ni između nastave iz biologije i iz veronauke.

14–24. maj

Zasedao je redovni godišnji Sveti arhijerejski sabor SPC. Na njemu su potpisnici Stava kritikovani od određenog broja episkopa, a episkop Irinej Bulović tražio je da im se uskrati blagoslov Sinoda za predavanje i tako onemogući dalji rad na PBF. Potpisnici su se obratili Saboru sa namerom da otklone nesporazum i obrazlože svoje motive za javno istupanje. Sabor je na kraju odlučio da je javno istupanje na ovu temu bilo "bespotrebno", a čitav problem okarakterisao kao "besmislen i izlišan".

U narednim danima svi sveštenici Arhiepiskopije beogradsko-karlovačke (na čijem čelu se nalazi patrijarh Irinej) koji su potpisali Stav, izgubili su svoje sveštеničke i druge pozicije.

Svoju odluku patrijarh Irinej pravdao je potrebom da se isprazni prostor i dâ šansa "mladim ljudima". Od tada do danas, rukopoložen je jednocifren broj novih sveštenika u Beogradu, dok je oko 20 sveštenika koji su formalno u penziji zadržalo svoje parohije.

20. maj

Patrijarh Irinej uputio je dopis (Prilog 2) dekanu PBF u kome zabranjuje javni nastup svim nastavnicima i zaposlenima na fakultetu bez njegovog izričitog odobrenja. Protiv ove odluke javno su istupila 43 nastavnika Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i pružili podršku nastavnicima PBF. Odluka nikada nije zvanično povučena.

2018. GODINA

Sinod je odugovlačio sa izdavanjem odobrenja za predavanje na PBF Nenadu Božoviću, jednom od potpisnika Stava. Na molbu dekana da Sinod da svoje odobrenje asistentu Božoviću, koji je biran u zvanje docenta, u više navrata nije odgovoreno. Jedan od članova Sinoda, mitropolit Porfirije, predočio je u usmenom razgovoru Božoviću da je neophodno da napiše "pokajno pismo" Sinodu, u kome će se odreći potpisa koji je stavio ispod Stava. Nakon što se pismeno obratio Sinodu, dato mu je ovo odobrenje. Uz to, mitropolit Porfirije zapretio je da će, ukoliko se nastavnici ne budu ponašali u skladu sa voljom članova Sinoda, Fakultet biti udaljen sa Univerziteta u Beogradu, uz dogovor sa državnim vrhom, i predat na upravljanje SPC.

29. mart

Sinod donosi odluku kojom imenuje Irineja Bulovića za "svog posmatrača i izaslanika na sednicama fakultetskih tela, a među njima i Saveta Fakulteta". Kao izgovor za donošenje ove odluke poslužilo je to što episkop Irinej nije pozivan na sednice Saveta Fakulteta. Fakultet je zatražio od Ministarstva da Bulovića potvrdi kao svog predstavnika, što se nije desilo, i stoga nije postojao zakonski osnov da učestvuje u radu Saveta, zbog čega nije ni pozivan. Nakon što se pojavio na sednici Saveta na koju nije pozvan, Bulović ju je iz protesta napustio kada mu je ponuđeno objašnjenje zašto nije pozvan.

2019. GODINA

24. januar

Sličnu "proceduru" kao i Božović prošao je i sveštenik Vukašin Milićević prilikom izbora u zvanje docenta. Nakon prvo-

POD NADLEŽNOŠĆU UNIVERZITETA ILI SVETOG SINODA: Pravoslavni bogoslovski fakultet
Foto: Bojan Stekić

bitnog neodgovaranja Sinoda na molbu Dekana da izda svoje odobrenje za "službu učenja", i njemu je mitropolit Porfirije, kao član Sinoda, usmeno saopštio da treba da se pismeno obrati članovima Sinoda, dodajući da nije potrebno ni da bude pokajnog karaktera. Nakon jednog takvog pisma koje nije postiglo očekivani efekat, mitropolit je zahtevao da se ipak eksplicitnije osvrne na Stav koji je potpisao. Nakon drugog pisma, Milićeviću je izdato odobrenje u kome je Sinod po prvi put u dokumentima kao problematičan naveo Stav, i upozorio Milićevića da "ubuduće više ne bude tako lakomislen".

8. jul

Sinod je odlučio da povuče odobrenje za vršenje službe učenja na PBF dvojici potpisnika Stava: episkopu Maksimu Vasiljeviću, redovnom profesoru, i Marku Vilotiću, docentu. Kada je reč o episkopu Maksimu, obrazloženje odluke u ime Sinoda potpisao je episkop Irinej Bulović, s kojim je episkop Maksim u prethodnim mesecima vodio javnu polemiku po drugim pitanjima. Odluka o povlačenju odobrenja obrazložena je, "između ostalog", time što pravni propisi ne dozvoljavaju blok-nastavu, što je forma u kojoj je episkop Maksim držao svoje časove. Zamereno mu je i to što je svojim potpisom Stava dao podršku teoriji evolucije, za koju je navedeno da nije u skladu sa "Pismom i Svetim Predanjem Crkve". Maksim je optužen i za to da ispoveda taoizam. Izgovor za ovu optužbu članovi Sinoda pronašli su u tekstu u kome Vasiljević citira trećeg autora koji pronalazi zanimljive paralele između hrišćanskog i taoističkog učenja koja, svakako, nisu poistovećena.

U odbranu episkopa Maksima ustali su mitropolit Amfilohije i episkop Atanasije, kao profesori PBF u penziji. Obratili su se Sinodu pismom u kome su naveli da je učenje episkopa Maksima u svemu u skladu sa učenjem Pravoslavne crkve, i da su ove optužbe besmislene. Episkop Atanasije, profesor emeritus Univerziteta u Beogradu, uputio je više pisama patrijarhu moleći ga da povuče ovu odluku, na koje mu je patrijarh odgovorio ostajući čvrsto pri svom i stavu Sinoda.

U slučaju docenta Vilotića, Sinod je svoju odluku obrazložio time da on nije imao zakonsko pravo na plaćeno jednogodišnje odsustvo, kao ni na to da ga produži za još dve godine. Jednogodišnje plaćeno odsustvo Vilotić je, shodno važećim zakonskim propisima, dobio jednoglasnom odlukom Nastavno-naučnog veća PBF. Ni jednogodišnje plaćeno ni dvogodišnje neplaćeno odsustvo Vilotić nije sam sebi dodelio, niti je to mogao učiniti, već mu je i jedno i drugo odobreno u skladu sa svim zakonskim i univerzitetskim propisima, jednoglasnom odlukom NNV.

26. avgust

Sekretar PBF Vasilije Vojvodić uputio je dopis generalnom sekretaru Univerziteta Slavici Kapetanović, tražeći da dostavi zvanično mišljenje o zakonskoj osnovanosti prigovora koje je na rad episkopa Maksima i docenta Vilotića uputio Sinod. Konkretno: da li su održavanje blok-nastave prof. Vasiljevića i dodeljivanje plaćenog i neplaćenog odsustva docentu Vilotiću u skladu sa zakonom i propisima Univerziteta.

2. septembar

Dekan PBF episkop Ignatije Midić uputio je dopis Sinodu (Prilog 16) u kome je naveo da "nikakav formalno pravni prestup nije napravljen kod ep. Maksima u vezi sa izvođenjem blok nastave". On je naveo da čl. 105. Statuta Univerziteta u Beogradu predviđa mogućnost držanja ovog tipa nastave. Takođe, izvestio je Sinod i da je u slučaju docenta Vilotića odluka o plaćenom odsustvu doneta uz prethodnu konsultaciju sa generalnim sekretarom Univerziteta, te da mu nije produženo plaćeno odsustvo, već odobreno drugo – neplaćeno, na šta takođe ima pravo po zakonu o radu. I prva i druga odluka je, navodi u svom dopisu dekan, "doneta u skladu sa zakonom".

25. septembar.

U odgovoru na dopis episkopa Ignatija, ponovljeno je naređenje da se "izvrše odluke" kojima je ep. Maksimu i Vilotiću povučeno odobrenje za učenje i vaspitavanje na PBF. "O odlukama Sinoda nema rasprave", objasnio je episkop bački Irinej na sednici NNV na kojoj je učestvovao, shodno odluci Sinoda, kao "izaslanik i posmatrač".

7. oktobar

Dekan Ignatije je uručio Marku Vilotiću i episkopu Maksimu rešenje o otkazu.

17. oktobar

Dekan Ignatije je stavio van snage prethodnu odluku od 7. oktobra kojom je episkopu Maksimu i Marku Vilotiću uručen otkaz. Umesto toga, novom odlukom oni se razrešavaju "službe poučavanja i vaspitavanja" na PBF, shodno odluci Sinoda. Time ponovo stupa na snagu odluka o neplaćenom odsustvu ranije odobrenom docentu Vilotiću, dok se odlukom dekana episkopu Maksimu odobrava takođe dvogodišnje neplaćeno odsustvo.

22. oktobar

Sinod donosi odluku kojom od NNV PBF traži da se pokrene procedura razrešenja dekana, jer navodno nije izvršio navedene odluke Sinoda u slučaju dvojice nastavnika i što je time "prekršio kodeks profesionalne etike" (čl. 20 Statuta PBF). Dekanu je zamereno da je "dezinformisao Sveti sinod", kao i to što »

je docenta Aleksandra Đakovca zadržao na mestu prodekana za nastavu, "iako Sveti arhijerejski sinod ovaj izbor nije odobrio". Naime, nakon izbora dekana i prodekana 2018. godine, novoizabrani dekan episkop Ignatije je o tome obavestio Sinod. U svom odgovoru na ovo uobičajeno informisanje, međutim, Sinod je našao za shodno da potvrđuje izbor dekana i prodekana, s izuzetkom Aleksandra Đakovca, koji je u novom rukovodstvu bio jedini potpisnik Stava.

14. oktobar

Rektorka Univerziteta u Beogradu Ivanka Popović uputila je dopis ministru prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u vezi sa slučajem kojim se dovodi u pitanje zaposlenje dvojice nastavnika PBF, Vasiljevića i Vilotića, i zamolila ga da pruži pomoć "u zaštiti zakonitosti rada Univerziteta u Beogradu i Pravoslavnog bogoslovskog fakulteta", podsjećajući da je Zakonom o visokom obrazovanju "isključiva nadležnost samostalne visokoškolske ustanove u oblasti angažovanja, uključujući prestanak radnog odnosa, a ta materija čini jednu od temeljnih komponenti autonomije univerziteta".

14. oktobar

Rektorka Univerziteta u Beogradu Ivanka Popović uputila je dopis dekanu PBF ep. Ignatiju Midiću, obaveštavaći ga da je iz medija saznala za pokretanje postupka prevremenog okončanja radnog odnosa dvojice nastavnika, kao rezultat odluke Sinoda SPC s kojom Rektorat nije upoznat. Žaleći zbog poteškoća u kojima se Fakultet našao, istakla je da će Univerzitet pristupiti rešavanju problema "u duhu važećih propisa", a u skladu sa kojima ta materija "predstavlja isključivu nadležnost univerziteta i jednu od temeljnih komponenti njegove autonomije".

28. oktobar

Odgovarajući na dopis rektorke Popović, ministar Šarčević je naveo sve relevantne članove iz Zakona o visokom obrazovanju kojima se uređuje način izbora, prava i obaveze nastavnika univerziteta, zaključujući da su "fakulteti dužni da svoje postupanje i odnos sa univerzitetom usklade sa zakonom i statutom univerziteta u čijem sastavu obavljaju delatnost". Od ovoga ministar nije izuzeo nijedan fakultet.

4. novembar

Međunarodni apel koji je potpisao 91 pravoslavni teolog sa 42 akademske institucije iz 13 zemalja sveta, upućen je Sinodu SPC. U njemu se ističe zabrinutost zbog dešavanja na PBF i oduzimanja blagoslova dvojici srpskih teologa. Ističući da se radi o izuzetnim teolozima, od kojih su rad i ličnost ep. Maksima priznati i poštovani u celom pravoslavnom svetu, istakli su da je njihov angažman bio u skladu sa zakonom, a da je pravoslavnost njihovog učenja neupitna. Napisali su da bi proglašavanje teorije evolucije za jeres, što je urađeno iznošenjem optužbe za nepravoslavnost učenja na teret ep. Maksima zbog njegove podrške Stavu grupe nastavnika PBF, predstavljalo opasan presedan u istoriji Pravoslavne crkve.

8. novembar

Izvršni odbor Mreže akademske solidarnosti i angažovanosti (Masa) dostavio je NNV PBF Peticiju podrške zaštiti autonomije Pravoslavnog bogoslovskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, koju je potpisalo 315 nastavnika, saradnika i istraživača univerziteta u Srbiji i regionu, a koja je upućena Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Rektoratu Univerziteta u Beogradu. U peticiji se navode oblici delovanja Sinoda SPC kojima je ugrožena autonomija PBF, a time i Univerziteta u Beogradu. Ovom inicijativom apeluje se na nadležno Ministarstvo, kao i Univerzitet u Beogradu, "da spreče dalje proganjanje nastavnika i dekana ovog fakulteta", kao i da se "rad PBF vrati u okvire regulisane Statutom Univerziteta i Zakonom o visokom obrazovanju i da se iz Statuta PBF ukloni odredba o davanju saglasnosti Sinoda SPC predavačima na fakultetu, koja se koristi za unutarcrkvene obračune kojima ne sme biti mesto unutar Univerziteta".

8. novembar

Reagujući na dopis predsednika Saveta Univerziteta u Beogradu, prof. dr Aleksandra Popovića, kao i na dopis Akademijskog odbora za visoko obrazovanje SANU, Statutarna komisija Univerziteta u Beogradu donela je mišljenje prema kome "uticaj Svetog Arhijerejskog Sinoda Srpske pravoslavne crkve, kao vanuniverzitetskog tela, na status zaposlenih na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu u suprotnosti je sa Zakonom o visokom obrazovanju i sa Statutom Univerziteta u Beogradu". Takođe, najavljeno je da će ista komisija na narednom zasedanju razmatrati usaglašenost Statuta PBF sa Statutom Univerziteta u Beogradu. Ovo mišljenje istaknuto je na sajtu Univerziteta u Beogradu i dostavljeno NNV PBF.

12. novembar

Rektorka Univerziteta u Beogradu uputila je dekanu i predsedniku Saveta PBF dopis, kojim ih podseća na način na koji se biraju članovi Saveta iz reda predstavnika Fakulteta. Takođe, informisala je da u slučaju da na sednicama Saveta učestvuju oni nastavnici i saradnici koji nisu birani na ovaj način "odluke saveta koji je na taj način konstituisan ne mogu da budu pravno valjane, a savet i njegov predsednik nemaju osnov za vršenje nadležnosti koje im pripadaju". Ovim dopisom, nadležni organi PBF informisani su da Savet PBF nije izabran na pravno propisan način, te da su stoga njegove odluke nevažeće.

12. novembar

Održana je sednica NNV PBF na kojoj je, pored članova NNV, na poziv dekana prisustvovao i profesor emeritus PBF, ep. Atanasije Jevtić, dok su patrijarh Irinej i ep. Irinej Bulović na sednicu došli bez prethodnog poziva dekana. Insistirajući na izmeni dnevnog reda, ep. Porfirije je zatražio da se kao prva tačka razmatra zahtev Sinoda o pokretanju postupka smene dekana. Ep. Irinej Bulović je istakao da se "o odlukama Sinoda ne može raspravljati i da se one moraju primeniti". Posle tih reči, dekan je izjavio da podnosi ostavku i predao vođenje sednice najstarijem redovnom profesoru po zvanju, dr Bogoljubu Šijakoviću.

Potom je u nastavku izneta primedba da dnevni red sednice nije usvojen, iako se više od sat i po raspravljalo po njegovoj prvoj tački. Prilikom glasanja, većina članova NNV odbila je da usvoji dnevni red tako da je sednica prekinuta. Nakon sednice NNV održana je sednica Saveta PBF. Razmatran je dopis rektorke kojim je predsednik Saveta upozoren da su njegovi članovi izabrani na neregularan način i da su stoga sve odluke koje je Savet doneo nevažeće. Predsednik Saveta, ep. Porfirije, odlučio je da ne uzme u razmatranje ovaj dopis te da održi redovno zasedanje ovog tela, na kome je usvojena odluka o

ZAŠTITA ZAKONITOSTI RADA UNIVERZITETA: Ivanka Popović, rektorka Univerziteta u Beogradu
Foto: Marija Janković

povlačenju dekana, ep. Ignatija, i imenovan je vršilac dužnosti dekana, doc. dr Zlatko Matić.

14. novembar

Rektorka UB Ivanka Popović uputila je dopis v.d. dekana PBF Zlatku Matiću, tražeći od njega da je obavesti o tome da li su članovi Saveta PBF izabrani u skladu sa Statutom PBF i Statutom UB propisanom procedurom. Konkretno, da li su prilikom izbora svi članovi Saveta PBF dobili apsolutnu većinu glasova.

22. novembar

V.d. dekana PBF Zlatko Matić odgovorio je dopisom na raniji dopis rektorke UB, obavestivši je da su "skoro svi članovi Saveta PBF izabrani većinom glasova prisutnih nastavnika i saradnika". Kao dokaz ove tvrdnje, u prilogu je dostavio zapisnik sa sednice NNV od 16. 10. 2018. Naveo je i da je NNV postupilo na ovaj način "sledujući uobičajenu praksu Fakulteta, prema kojoj, naspram potencijalno dugačkih i složenih procedura izbora svih tela, pa i Saveta PBF, prioritet uvek ima potreba da Fakultet kontinuirano, nesmetano i stabilno funkcioniše".

26. novembar

Odgovarajući na Matićev dopis od 22. novembra, rektorka Popović je zatražila da je u roku od pet dana izvesti "o tačnom rezultatu glasanja za izbor svakog pojedinačnog člana Saveta Vašeg fakulteta", budući da je u zapisniku koji je Matić priložio navedeno da je samo jedan od članova Saveta dobio potrebnu većinu glasova.

3. decembar

Budući da na prethodni dopis nije odgovorio u predviđenom roku, rektorka Popović uputila je novi dopis Matiću u kome ga je obavestila da, budući da nije utvrđeno da su članovi Saveta PBF izabrani na propisan način, "Savet ne može da ostvaruje nadležnosti propisane Zakonom i aktima Univerziteta i Fakulteta dok njegov sastav ne bude bio konstituisan u skladu sa propisima". Takođe, rektorka je napomenula da će ubuduće, u skladu sa svojim ovlašćenjima propisanim Statutom UB, pratiti primenu Zakona, Statuta Univerziteta i Statuta Fakulteta na PBF.

5. decembar

Održana je sednica NNV PBF na kojoj je većinom glasova izabran kandidat za novog dekana, prof. Zoran Ranković. Kandidat Ranković je izglasan za novog dekana jednoglasno na narednoj sednici Saveta PBF.

20. decembar

Odbor za statutarna pitanja UB usvojio je, većinom glasova, mišljenje prema kome odredbe Statuta PBF u kojima se za upis fakulteta predviđa blagoslov nadležnog arhijereja, kao i za izbor asistenta, dok se za izbor nastavnika predviđa blagoslov Sinoda, nisu u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju i Statutom UB.

31. decembar

Novoizabrani Dekan PBF, prof. Zoran Ranković, uputio je dopis rektorki Popović u kome je obaveštava da su prilikom izbora članova Saveta "svi članovi, glasanjem u drugom krugu, dobili neophodan broj glasova, s obzirom na to da je u prvom krugu jedan kandidat dobio potreban broj glasova".

2020. GODINA

22. januar

Dan pre sednice Senata UB na kojoj je prva tačka dnevnog reda trebalo da bude potvrda članova Senata (tj. novoizabranog Dekana PBF), prof. Vladan Perišić uputio je pisanu primedbu na ovu tačku svim članovima Senata. U njoj je naveo da Savet nije legalan budući da je samo jedan od 15 članova koje bira NNV dobio potrebnu većinu glasova, te da ni odluke Saveta ne mogu biti smatrane za legalne. Senat je usvojio ovu primedbu prof. Perišića i sa dnevnog reda skinuo pomenutu tačku.

20. februar

Rektorka Popović uputila je novi dopis, ovoga puta svim članovima kolektiva PBF (nastavnom i nenastavnom osoblju), u kome se navodi da je potrebno da Univerzitetu bude dostavljena potvrda da su svi članovi Saveta Fakulteta izabrani u skladu sa odredbom Statuta Fakulteta, kako bi se time zaštitio ugled Fakulteta i potvrdila zakonitost njegovog rada.

24. februar

Na sednici NNV PBF predsednik Saveta prof. Porfirije Perić predložio je da, s obzirom na osporavanja legalnosti izbora članova Saveta PBF, NNV "pruži podršku" radu Saveta. Tokom diskusije o ovom predlogu konstatovano je da ne postoje uredno arhivirani dokazi o postupku izbora članova Saveta. Takođe, mnogi od učesnika diskusije nastojali su da pokažu da se ni sami ne sećaju kako je ovaj postupak izgledao, koliko je koji od izabranih članova Saveta dobio glasova, te da se na sećanja uopšte ni ne možemo oslanjati jer su varljiva i subjektivna. Iako je zatraženo da se ponudi precizna formulacija oko koje će se glasati, to nije učinjeno, te se pristupilo glasanju o načelno formulisanoj "podršci Savetu". Od ukupno 35 članova NNV, 32 su glasali "za", nijedan nije bio protiv, dok su tri bila uzdržana. ¶

Priredio: SLOBODAN GEORGIJEV

Beogradski metro – šta je bivši

"Istina u osam tačaka", "Vreme" br. 1522

U tekstu objavljenom u prethodnom broju "Vremena", Dragan Đilas je neke činjenice prećutao, poneke očigledno previdio, ali je pojedine neprijatne fakte pokušao da preokrene u svoju korist.

Suština mog teksta o metrou bila je pretpostavka da bi se građani danas vozili bar jednom linijom da se na tome ozbiljno radilo za vreme mandata Dragana Đilasa (i njegovih prethodnika). To Đilas ne demantuje, a ovaj tekst dokazuje da se olako odustalo od projekta Belama (u kome je sarađivao i Vukan Vučić), pa se godinama razvlačilo alternativno rešenje sa Francuzima. Rezultat svi znamo – za više od pet godina Đilasove vlasti u Beogradu niti su raspisani tenderi, niti je sklopljen ugovor o izgradnji, a da ne govorimo da je zaboden prvi ašov.

Da novi most nije dobro postavljen, može zaključiti svaki Beograđanin koji prolazi Radničkom ulicom iz pravca Čukarice (i obrnuto). Naime, da bi prišao mostu, mora da prođe kroz tri semafora kod Ade Ciganlije na rastojanju od po stotinak metara – u špicevima se neretko čeka i po pola sata. Ništa nije bolje ni ako se mostu prilazi iz pravca Topčidera.

Na nesreću stanovnika ovog grada, most koji je trebalo da rastereti gužve "pomeren" je nekih 700 metara zbog "ekologije", kako ne bi ugrozio Adu Ciganliju. Zbog promene lokacije mosta grad je morao da izmeni i Generalni urbanistički plan (GUP) 2003. godine, kada je izmišljen famozni "Unutrašnji magistralni poluprsten (UMP)", čiji je most sastavni deo. UMP trebalo je posle mosta da masivnim tunelom prođe ispod Topčiderskog brda, da bi se na Autokomandi napravila nova petlja (iznad postojeće). Od Autokomande, trasa UMP išla bi kroz gusto naseljene delove grada oko ulice Gospodara Vučića, pa preko Zvezdare do Dunava, uz neminovno rušenje više stotina zgrada duž tog koridora. U vreme planiranja (2002. godine), cena UMP-a procenjivala se na skoro dve milijarde evra – danas bi (jer su troškovi eksproprijacije i gradnje višestruko uvećani) kompletiranje UMP-a koštalo bar pet milijardi evra.

Ukoliko je ekologija bila razlog da se most ne gradi preko prevlake na Adi, postojala je mogućnost da se ispod Ade izgradi tunel, pa bi sav saobraćaj ka Novom Beogradu bio izdvojen pre semafora. Istovremeno bi se (bar delimično) mogle denivelisati dve ili tri raskrsnice kod Ade, čime bi se višestruko povećao protok saobraćaja. Danas samo možemo žaliti što su uložena ogromna sredstva, a da most nije rešio probleme gužvi u Radničkoj ulici i u Topčideru. Za tu problematičnu izmenu GUP-a ne snosi odgovornost Đilas, već Nenad Bogdanović i njegovi ljudi, ali je Đilas mogao (kao i oni) da izmeni GUP i odustane od UMP-a. Umesto toga, odbačena su rešenja GUP-a koja su predvidela šinski prevoz delimično u nivou ulice, po kojima je urađen projekat lakog metroa (Belama). Odnosno, GUP mu je odgovarao zbog mosta, ali nije zbog Belama!

Prilikom izrade i usvajanja GUP-a iz 2003. godine, pa sve do početka izgradnje mosta, vodila se žestoka polemika oko lokacije mosta i svrsishodnosti UMP. Da podsetimo kako su urbanisti iz Akademije arhitekture (za razliku od akademika Hajdina, koji je inženjer građevine i stručnjak za konstrukcije) pisali otvorena pisma i Borisu Tadiću i Draganu Đilasu čitav niz godina.

Nije jasno zašto se u pismu pominje da je novi most trebalo povezati sa Bulevarom patrijarha Pavla, kada je opravdanje za most bio UMP? Koliko (malo) automobila ide iz Rakovice na novi most lako je izbrojati – neuporedivo je veći saobraćaj iz pravca beogradskih brda i Obrenovca ka Novom Beogradu. UMP na desnoj obali Save najverovatnije će završiti u đubrištu nerealizovanih projekata.

Da li je zaista hrabrost, kako ironično kaže Đilas, napisati ono što svaki građanin primeti dok čeka na tri semafora u Radničkoj ulici? Ili je, naprotiv, hrabrost tvrditi kako je to sjajna stvar, kada je svima upućenima jasno da je nastavak UMP-a na desnoj obali reke velika i skupa besmislica, koja se neće ni započeti u dogledno vreme.

Đilas i ja se slažemo da je most grandiozan. Potpuno se slažemo i da je cena mosta (ali samo mosta) veoma povoljna, imajući u vidu njegovu veličinu i konstrukciju. Međutim, to je samo deo istine – žestoko su preplaćene pristupne saobraćajnice, ukupno oko 360 miliona evra. U tome je ključ cele manipulacije oko cene – Hajdin je tvrdio da je cena mosta veoma povoljna (što nije sporno), ali je propustio da se izjasni oko cene pristupnih saobraćajnica! Treba dodati i da je usled nes(p)retno izabrane lokacije most par stotina metara duži nego što je prvobitno bilo predviđeno, pa samim tim i skuplji, i da je dvostruka petlja kod ušća Topčiderske reke bila izuzetno složena (i preskupa) za izvođenje. To je prava istina koju je Đilas prećutao. Stoji primedba da je u tekstu pogrešno naveden izraz "prva faza mosta" – u pitanju je bila prva faza UMP-a, koji Đilas izbegava da pomene.

Činjenica je da se "tiho" odustalo od lakog metroa. Kada je Đilas postao gradonačelnik, umesto da krene u realizaciju tog projekta, počeo je da "istražuje" alternativna rešenja (bez odluke skupštine). Prošle su čak dve godine pre nego što je na sednici skupštine Beograda održanoj 30. 6. 2010. godine usvojena "Informacija o izradi dokumenta Beogradski metro...", uz 20 glasova protiv (a ne jednoglasno). Tada je rešeno da se gradi nezavisan šinski sistem i projekat Belama je zvanično odbačen. Inače, na toj sednici gradonačelnik je izjavio da bi metro mogao da počne da se gradi krajem 2012. godine ili početkom 2013, kao i da se razgovara o donaciji francuske vlade za studiju o obliku metroa, koja bi mogla da bude završena za šest do devet meseci.

Kada se govori o profesoru Vukanu Vučiću, treba pomenuti da je on bio predsednik saveta projekta lakog metroa (u kome je sedeo i akademik Hajdin). Zato je pravo pitanje za njega kako je prihvatio da se tako lako odbaci projekat Belama, u kome je i sâm učestvovao, i da se krene u avanturu u kojoj je izgubljeno pet godina, a da nije urađeno praktično ništa.

Javna je tajna, a postoje i svedoci, da je tandem Ežis-Alstom u Beograd doveo Božidar Đelić i to početkom 2010. godine, odnosno znatno pre nego što je potpisan ugovor o donaciji. Tandem je nudio "donaciju" iz fonda francuske vlade za pomoć njihovom

gradonačelnik prećutao

Istina u osam tačaka

Muke sa metroom

privatnom sektoru: to je fond koji služi da francuske kompanije dobiju poslove velike vrednosti, i to bez javne i transparentne procedure. Prema tome, nije francuska vlada dala "donaciju" za razvoj Beograda, pa se pojavio tandem Ežis-Alstom, nego je bilo obrnuto: nudeći "donaciju", oni su tražili preferencijalne uslove od gradske uprave.

Odluka o izboru projektanta nije nimalo naivna – kod projektovanja linija metroa vodi se računa o opremi i kompozicijama (u struci se koristi termin "garnitura"). U konkretnom slučaju, Ežis je projektovao metro po standardima Alstoma za garniture "citadis". Prihvatanjem "donacije", grad se defakto odrekao "suverenog prava" da bira najpovoljnije tehničko rešenje za opremu i kompozicije.

Posebno je komično u celoj priči oko metroa što je ugovor sa Ežisom sadašnja vlast "nasledila" od Đilasa. Tu se postavlja logično pitanje – kako je moguće da je za vreme njegovog mandata trasa koju je predložio Ežis bila najbolja moguća, a da sada trasa istog projektanta ništa ne valja? Ili su jednostavno Đilas i Vesić zamenili uloge?

Za razliku od izuzetne efikasnosti kod ugovaranja gradnje mosta i pristupnih saobraćajnica, sa metroom se očigledno nije žurilo. Tek posle više od tri godine Đilasovog mandata potpisan je ugovor sa Ežisom o izradi "studije izvodljivosti". Čitaoci po tome najbolje mogu da zaključe koliko je projekat metroa bio u fokusu gradskih vlasti. Da je tim tempom "građen" most, verovatno ni ašov ne bi bio zaboden – toliko o Đilasovoj tvrdnji da izgradnja mosta ničim nije usporila rad na projektu metroa. I da ne zaboravimo: da se grad nije toliko zadužio za gradnju mosta, ne bi ni bilo potrebno tragati za donacijama i drugim izvorima finansiranja za metro.

"Donacija" od tri miliona evra predstavlja manje od tri promila troškova za prvu liniju dužine 15 km. Da li je mešetarenje sa Ežisom i Alstomom bilo vredno čekanja tri i po godine da bi se krenulo sa studijom izvodljivosti, radi uštede od tri promila?

Najzad, Alstomu je dat ekskluzivitet u periodu od 24 meseca (bar tako je Đilas rekao 9. 12. 2012. u skupštini Beograda), a ne 12 meseci, kako on sada tvrdi u "Vremenu".

Pri kraju teksta Đilas tvrdi da je "obezbedio" kredit francuske vlade. To znači da je nameravao da od Alstoma nabavi opremu i kompozicije u vrednosti od 500-600 miliona evra bez ikakvog tendera. Pri tome, napada sadašnju vlast što planira da poveri Kinezima građevinske radove bez tenderske procedure, što je svojevrsno licemerje – Alstom može bez tendera, a Kinezi ne!

Ograničenje prostorom mi ne dozvoljava da odgovorim na sve navode Dragana Đilasa, ali sam na raspolaganju i redakciji i DĐ za nastavak polemike. ¶

BOGDAN PETROVIĆ

Inicijativa Koka-Kole za ekonomsku ravnopravnost žena

“Budimo =”

Za Koka-Kola Sistem 8. mart je podsetnik da nikada ne zaboravimo na borbu za ljudska prava, ekonomsku, političku i socijalnu ravnopravnost žena i muškaraca. Ipak, žene su često manje vrednovane za svoj trud. U Srbiji, one su i do 16% manje plaćene od muškaraca. U želji da bude inicijator promena i pruži pravi primer, povodom Internacionalnog dana žena, Koka-Kola je pokrenula kampanju “Budimo =” u cilju podizanja svesti o razlikama u ekonomskim primanjima muškaraca i žena. U tu svrhu kreiran je i svojevrstan Manifest, kojim se pozivaju i druge kompanije da se pridruže inicijativi.

Širom sveta žene su stub kompanije Koka-Kola i sigurni smo da je to jedan od uzroka našeg planetarnog uspeha. Mi verujemo da ravnopravnost i osnaživanje žena imaju nemerljive pozitivne efekte na celokupno društvo. Ipak, u Srbiji, one su i do 16 % manje plaćene od muškaraca. Mi želimo da svaka žena bude podjednako nagrađena i zato se zalažemo za jednakost i ekonomsko osnaživanje žena. Za društvo bez razlika! Pridružite nam se!

U okviru kampanje “Budimo =” Koka-Kola pruža podršku sektoru ženskog preduzetništva Privredne komore Srbije kroz donaciju sredstava za programe edukacije i profesionalnog osnaživanja žena. Radionice imaju za cilj da unaprede žensko preduzetništvo, podstaknu međusobno umrežavanje i edukaciju žena, kao i promociju korišćenja savremenih digitalnih alata u poslovanju.

“Mi želimo da žene budu jednako plaćene kao i muškarci za posao koji obavljaju, i zato se zalažemo za dodatno ekonomsko osnaživanje žena. U Koka-Kola Sistemu veliki broj žena se nalazi na ključnim vodećim pozicijama, i upravljaju raznim oblastima poslovanja, a mnoge su upravo iz Srbije i našeg regiona. To je samo potvrda da je i Srbija aktivno uključena u programe za bolju ekonomsku poziciju žena širom sveta”, izjavila je Jelena Trninić, direktorka komunikacija i javnih poslova kompanije Koka-Kola. ¶

WINE Style
SALON VINA

Subota
21. mart 2020.

14–20 h
Crowne Plaza
Beograd

CROWNE PLAZA BELGRADE
ROSA
RIEDEL
WANNABE MAGAZINE
Nedeljnik
Laguna
VREME

www.winestyle.rs

DRAGAN ILIĆ

Dve sličice iz bliske budućnosti

Foto: Rade Prelić /Tanjug

Kada bih bio u izbornom štabu bilo koje stranke, sada bih rezervisao sve raspoloživo vreme za političko oglašavanje na televizijama

Epidemija korona virusa zaista je uticala na čitav niz oblasti društvenog života. U ovom trenutku, u Srbiji je registrovano 5 slučajeva infekcije, za sada srećom sa blažim tegobama. Međutim, medijska prisutnost korona virusa daleko nadmašuje trenutni broj bolesnika. Od Markesa, preko Kamija do Pekića, epidemija stvara posebno stanje, inspirativno za različite, često apokaliptične vizije sveta. Priznajem da sam podlegao toj infekciji, pa ću sa vama podeliti dve slike budućnosti televizije koje su nastale u senci kovida 19.

Prva je, naravno, izborna kampanja u doba korone.

Posebno je zanimljiv splet okolnosti koji je doveo u vezu političku situaciju sa virusom. Teško je oteti se različitim metaforama virusa u političkom životu, naročito ako posmatramo neverovatno guranje desničarskih pokreta i stranaka ka spuštenom cenzusu. Kada je politički sistem sa lošim imunitetom, a cenzus smišljeno spušten, onda će se povampiriti različiti likovi, koji tada isplivaju iz mraka anonimnosti i sumraka društvenih mreža.

Predsednik Srbije je već tokom puta u Ameriku došao u dodir sa virusom, sada samo kija i curi mu nos, inače sve je u redu. Masku da nosi neće, to je obećao. Relativizuje se opasnost od kovida 19, upoređuju se stope smrtnosti, pa ispade da je ubod komarca smrtonosniji, ili čak samoubistvo, koje odnosi više života, mada ne kapiram poređenje. Lekari nas uveravaju da je dovoljno prati ruke.

Međutim, vesti iz različitih evropskih zemalja pokazuju da je po pravilu situacija bolja tamo gde su vlasti bile opreznije i na vreme uvele ozbiljnije mere zaštite i izolacije. Ležeran odnos, ili postepeno pooštravanje mera, rezultovali su većim stepenom širenja zaraze, a najgori primer je svakako Italija.

Političari se prema virusu, odnosno broju inficiranih odnose pomalo kao prema biračkom telu pred izbore. Zato mi nije jasno limitiranje veličine skupova koji se otkazuju. Kako je moguće da kažete da će biti otkazana okupljanja 1000 ili više ljudi, jer ne razumem princip prema kojem će, recimo, 900 građana biti manje izloženi opasnosti od zaraze. Taj broj je u većini zemalja pao na 100, do ekstremne mere u Italiji, gde u prodavnicama mogu biti maksimalno po dve osobe i to sa maskama.

Kandidati za predsedničke izbore u Poljskoj, koji su planirani za maj ove godine, najavili su otkazivanje svih velikih predizbornih skupova. Sličan problem imaće i kandidati u Americi, jer nema rukovanja, ljubljenja, slikanja sa decom i svih klasičnih načina vođenja kampanje.

Predsednik Vučić odbacio je mogućnost odlaganja izbora, ali će se definitivno i u Srbiji ova kampanja voditi drugačije. Zamislite samo stotine autobusa sa pristalicama koje razvozite po mitinzima, hiljade aktivista po salama i još onoliko rukovanja i ljubljenja. Prosto je neizvodljivo, osim ako ne želite da pokažete neustrašivost, gotovo svetačku, jer vam virus ne može ništa, a ni vašim biračima. Bilo bi to prilično neodgovorno, a negativan primer imamo u Iranu, gde je zaražen veliki broj ljudi, naročito na verskim okupljanjima.

Stiče se utisak da vlast svako ograničavanje okupljanja vidi kao nekakvu opstrukciju, takoreći podršku bojkotu, što je suludo. Okej, ne ide sve kako ste isplanirali, ali bože moj, siguran sam da će televizija biti dovoljna za pobedu.

Zato, mogu da ponudim besplatan i dobronameran savet. Kada bih bio u izbornom štabu bilo koje stranke, sada bih rezervisao sve raspoloživo vreme za političko oglašavanje na televizijama. Naravno, voleo bih da vidim tog majčinog sina iz REM-a koji će da ograniči Vučiću pojavljivanje na televiziji, ili tog vlasnika komercijalne televizije koji će da naplati po ceni oglašavanja, jer zakon ne odobrava popuste.

Dragi moji, očekuje nas mnogo pojavljivanja Vučića, a onda i sledećih partijskih jurišnika na TV programima. Do svojih birača on ne dolazi putem interneta ili društvenih mreža, mada će se tu takođe voditi bitka.

Druga vizija, pomalo drugačija od prethodne, tiče se mobilne telefonije u Srbiji koja postaje treći stub ili treći provajder televizijskih sadržaja. Osim Telekoma i Junajted medija grupe, do sada je Telenor nudio mogućnost svojim korisnicima da koriste platformu HBO GO. Preokret će izgleda nastati i u kompaniji VIP koja će promeniti ime u izvorno A1 (kako je u Austriji i Hrvatskoj) sa 5G tehnologijom.

Pretpostavljam da će u Srbiji A1, kao u susednoj Hrvatskoj, postati distributer TV sadržaja. Tamo ste preko mobilnog paketa mogli da kupite ozbiljne pakete TV programa, uključujući i sportske poput Sport kluba ili Ligu šampiona.

Dakle, mogućnost izbora će se povećati, jer savremena tehnologija prevazilazi ratove kablovskih operatera za monopol nad kontentom. Za mlađe gledaoce ovo znači nezavisnost, a nudilo je, recimo, u Hrvatskoj da uzmeš preko A1 Ligu šampiona za kafić. Videćemo uskoro kako će izgledati A1 u Srbiji, ali verujem da je svaka konkurencija dobrodošla.

Sada se vraćam u svoju 4G proročku pećinu da operem ruke i kijam u lakat. ¶

Intervju: **Kosta Gavras, filmski reditelj**

Bunt je nepri na bedu koja

"Danas više nema komunista sa kojima bi moglo da se pregovara. Danas se pregovori vode isključivo o poslu, i tačka. Ne mislim da bi politički filmovi koje sam napravio tokom karijere danas mogli biti snimljeni u Americi"

Foto: Tanjug / Andrija Vukelić

Kultni reditelj grčkog porekla, majstor političkog trilera Kosta Gavras (87), ovih dana je gost Beograda. Na 48. FEST-u Gavras je gostovao sa novim filmom *Ponašajte se kao odrasli* (*Adults in the Room*, 2019), čija je radnja smeštena u Grčku 2015. godine, u najuzavrelije dane finansijske krize. Film se naslanja na knjigu bivšeg grčkog ministra finansija Janisa Varufakisa *A slabi trpe ono što moraju* (Laguna, 2017), dok je scenario nastao na osnovu zvučnih zapisa koje je Varufakis u tajnosti snimao tokom sastanaka na najvišem nivou. Za Gavrasom je više od pedeset godina karijere, Gran pri i Oskar za film *Z* (1969) kao najbolji strani film, zatim Oskar za scenario i Zlatna palma za film *Nestali* (1982); Zlatni medved za *Muzičku kutiju* (1989), Zlatni lav za film *Hana K* (1983), desetine scenarija i filmova. Na FEST-u, Gavrasu je u subotu uručena Nagrada Beogradski pobednik za izuzetan doprinos filmskoj umetnosti. U pisanom in-

stajanje nam se nameće

tervjuu za "Vreme", Gavras objašnjava zašto njegov najnoviji film, prvi u kojem se bavi Grčkom koju je napustio pre više od 60 godina, ima simboličko mesto u njegovom opusu.

KOSTA GAVRAS: Grčku sam napustio 1954. godine, kada sam imao 21 godinu, u talasu u kojem su je napustile hiljade mladih, siromašnih Grka. Kod kuće tada nije bilo nade za nas iz siromašnih slojeva. Danas imamo situaciju da je zemlju napustilo više od pola miliona ljudi (prema izveštaju Nacionalne banke Grčke iz 2016. godine, zemlju je između 2008. i 2015. godine napustilo oko pola miliona ljudi; a prema izveštaju Svetske banke, nešto više od tog broja između 2010. i 2017. godine, prim. nov.). Ali, nisu to isti emigranti. Danas su to ljudi koje je država iškolovala, koji sa svojim diplomama biraju da služe nekoj drugoj zemlji umesto svojoj. To su naučnici, inženjeri, lekari, medicinske sestre... Ovim filmom, u kojem vidimo i ljude koji odlaze, hteo sam da ukažem na nedostajuću demokratiju, kao i na to kako se Evropa ponela bezosećajno i nečovečno prema velikoj većini Grka – prema onima koji dolaze odakle sam i ja došao. Evropa je potpuno napustila Grčku, a kriza se nastavlja. Problem lidera Evropske unije nije empatija, nego ekonomija. Jedini put iz ovakvog stanja koji ja vidim jeste da napravimo Evropu kojoj su na prvom mestu obrazovanje i kultura, pa bi tek onda došle ekonomija i vojska.

"VREME": Jednom ste rekli da krizna vremena ekstremne partije predlažu rešenja kojima se ljudi moraju odupreti tako što će se podsetiti šta se desilo poslednji put kada nisu uspeli da im se odupru. Tokom poslednjih nekoliko godina, populisti su u usponu u mnogim zemljama, konzervativne političke opcije su sve popularnije.

To je posledica gluposti i kratkog globalnog pamćenja. U prošlosti smo videli kuda su nas odveli populizam i ideja o harizmatičnom vođi. Za društvene, ekonomske i etičke krize rešenja su često tražena na krajnjoj desnici. Tako su rođeni fašizam, nacizam, frankizam... Poznato nam je kuda su ti režimi odveli društva. Počeli su populizmom, a završili u krvavim ratovima, koncentracionim logorima i uništenju društvenog tkiva.

Opisivali su vas kao radikalnog levičara, antiamerički nastrojenog reditelja i komunistu. Kako se određujete i kako objašnjavate svoje uspehe na Zapadu koji "ne pregovara" sa komunistima?

Nikada nisam bio ni komunista ni radikalni levičar. Štaviše, nikada nisam bio član nijedne partije. Ja sam Kosta Gavras i pokušavam da budem slobodan čovek u što većoj mogućoj meri. Nisam antiamerički nastrojen i bilo bi glupo od mene da jesam, pošto bi to značilo da sam protiv svih građana Amerike. Međutim, ja jesam protivnik velikog dela američke politike, kao što je i veliki broj Amerikanaca. Neki od tih Amerikanaca producirali su moje filmove. Danas više nema komunista sa kojima bi moglo da se pregovara. Danas se pregovori vode isključivo o poslu, i tačka. Ne mislim da bi politički filmovi koje sam napravio tokom karijere danas mogli biti snimljeni u Americi.

Mnogi mladi ljudi u svetu danas se deklarišu kao apolitični – kako na Zapadu tako i na Istoku. Da li vas to zabrinjava?

Mladi ljudi – ali i oni manje mladi – sve više su razočarani političarima koji nisu ispunili data obećanja. Oni su sve svesniji da žive u društvima gde je njihova budućnost u opasnosti; njihova životna sredina, njihove penzije. Ne samo da sam zabrinut, nego vidim nailazeću katastrofu. Političke odluke kakve se donose nisu dorasle da se uhvate u koštac sa tim.

Kada se danas osvrnete na svoj kultni film *Z*, možete li da kažete šta je bio okidač za uspeh koji je film postigao?

Z je film o slobodi i pravdi, a protiv fašizma, diktature i kapitalističkih diktatorskih demokratija. Danas su vojne diktature zamenjene diktaturama banaka i novca. Sa odmakom bi se moglo reći da je publika bila "spremna" za taj film. U toku je bila svetska revolucija, svet se kretao ne udesno kao danas, nego ulevo... Proleće '68, podignuta pesnica u Meksiku, Crni panteri... kraj diktature u Brazilu... i mnogo drugih primera... Svet je išao ulevo... Danas je ta svetska revolucija zapravo revolucija novca i GAFAM-a (Gugl, Epl, Fejsbuk, Amazon, Majkrosoft).

Ostaćete upamćeni kao "čovek koji je režirao revolucije". Kakva revolucija je svetu danas potrebna?

Nepravda, poniženost ljudi zbog toga što su siromašni i što nemaju budućnost. Slažem se sa Alberom Kamijem, koji je rekao da kada se buni, čovek se identifikuje sa drugima i tako prevazilazi sebe. Treba prevazići sebe i verovati u ljudsku solidarnost. Globalna revolucija je stari, upokojeni san. Ja verujem i u promenu koja je društvu potrebna da bi postalo što je pravednije moguće. "Buntovnici, revolucija": to znači nepristajanje na bedu koja nam se nameće. To je ideja Francuske revolucije, prosvetiteljstva; ideja koja se pojavila u Francuskoj u 17. veku. Mislim da treba da pronađemo način da se iščupamo iz superkapitalizma u kojem danas živi društvo i u kojem su bogati sve bogatiji, a siromašni sve siromašniji, a pritom ne treba da dozvolimo da tehnologija zameni čoveka fizički i intelektualno. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI

Život u raskoraku

Đorđevićev prikaz gastabajterskih egzistencijalnih, kulturoloških, identitetskih i drugih muka i lutanja brzo i suvereno dobija punoću mudre i nadahnute kritike etosa kapitalizma i polemike sa aktuelnim trenutkom

Priča o onome što je u *Sumraku u bečkom haustoru* pokazao i ponudio Mladen Đorđević mogla bi da otpočne kraćim podsećanjem na to da je i njegov dugometražni debi, takođe dokumentarni i takođe odličan rediteljski/autorski rad, film *Made in Serbia* (2005), stvarao upečatljivu iluziju da se podno tog zvaničnog dokumentarističkog sloja u stvari odvija izuzetno zanimljivo i izrazito filmično igrano ostvarenje. Sličan utisak se stiče i sada, petnaest godina kasnije, u slučaju filma *Sumrak u bečkom haustoru*, da istaknemo i to, dvostruko nagrađenim na nedavno okončanom FEST-u. Da stvar bude zanimljivija, mora biti potcrtana i činjenica da je jedna od te dve nagrade novouspostavljena nagrada publike za najbolji evropski film, što, naravno, jasno ukazuje da je film, između ostalog, uspeo da zadovolji i širu publiku koja, pak, retko daje prvenstvo dokumentarnom u odnosu na igrani izraz, premda je tu reč o u biti komplementarnim ali formalno ipak suprotstavljenim domenima filma kao medija i vida umetnosti.

To ne čudi, tim pre što se Mladen Đorđević na ranijem uzorku izvrsno pokazao na oba narečena polja – njegov debitantski celovečerni film *Život i smrt porno bande* (2009) do dana današnjeg ostaje jedan od najkvalitetnijih, najuzbudljivijih, najosobenijih, pa i najhrabrijih srpskih ostvarenja u novom milenijumu. A *Porno banda* je, uz niz drugih kvaliteta, plenila i oduševljavala upravo i lakoćom i zaumnošću kojom je igrana forma (dakle, u ogromnoj meri građa fikcijskog karaktera) osnažena, oneobičena i upotpunjena jakim pečatom (pseudo)dokumentarizma, tvoreći skladnu celinu u kojoj oba ta pola jedan drugom predstavljaju čvrst oslonac i zdrav koren. Prateći tu nit, stižemo do osnova za bezrezervne pohvale za ono što smo videli i što ćete videti u *Sumraku u bečkom haustoru* – punokrvan i uzbudljiv dokumentarac koji na planu kreativnih dometa i autorskih rešenja (a da se, reklo bi se, to ni najmanje ne upinje da ostvari) može nositi i sa igranim filmom. Čini se, ne ulazeći u ionako izlišna nadgornjavanja i preispitivanja na temu superiornosti igranog ili dokumentarnog izraza, Đorđević ovde stvara hibridnu strukturu bez ijednog iole upadljivijeg šava, a krajnji domet je upravo ono gore izneto – dokumentarni film koji se gleda, a zašto da ne, koji se može i poimati kao igrani film, pritom nijednog trenutka ne dovodeći u pitanje njegovo dokumentaristično izvorište i prateću joj suštinu. Naime, uz neospornu dokumentarističku i, samim tim, u značajnoj i lako uočljivoj meri, i faktografsku građu, ovaj film lako i elegantno, ponajpre na nivou tretmana priče, poente, junaka, te snimateljskih i montažerskih rešenja, daje na znanje da mu je zaista blizak i pominjani igrani izraz. Otud, kanda, i srčana reakcija publike tokom projekcija na minulom FEST-u, kao i ta nagrada za najbolji evropski film (druga je Politikina nagrada, Nagrada "Milutin Čolić", za reditelja najboljeg, većinski, srpskog filma na FEST-u / za najbolji srpski film).

A šta na planu sadržaja donosi Đorđevićev *Sumrak u bečkom haustoru*? Nominalno i na prvi pogled opaženo, ovaj film, u kome pak sve naprosto kipti od zavodljive i promišljene višeznačnosti, u središtu ima život gastarbajtera ovdašnjeg porekla u glavnom gradu Austrije (gde se, po nekima, zapravo nalazi spoljašnja granica vazda diskutabilnog, a često i oklevetanog Balkana). Međutim, *Sumrak u bečkom haustoru*, inicijalno nadahnut prozom Darka Markova, kako to inače uvek biva u slučaju svih zbilja uspelih i značajnijih filmova, kreće od tog polaznog motiva, ali brzo stiže u znatno zanimljivije i burnije vode identitetskih tema, i to u dimenziji identiteta u trenutku sve surovije finansijske (samim tim i šire, društvene) realnosti za one ekonomski nimalo relaksirane i u smislu strože društvene hijerarhije, kojoj je i Austrija, ipak ostala vidno verna, a gde je, i mimo poštenog i teškog rada, suštinski bekstvo iz donjih rejona društvene lestvice ipak nemoguće i gotovo zauvek ostaje tek puki san kao puki lični izbor onih koji se i dalje drznu da o tako nečemu sanjaju. I u novom milenijumu, a više od pola veka od stupanja na snagu međudržavnog sporazuma Austrije i SFRJ, kojim je formalizovano doseljavanje jugoslovenskih radnika u ponovo obnovljeni austrijski podalpski raj, i dalje uverljivo stoji ocena koju je (doduše, nekim

drugim i drugačijim povodom) u eseju *Iskustvo i siromaštvo* izneo Valter Benjamin, tom prilikom 20. vek opisavši kao traumatično iskustvo koje nasleđenu civilizatorsku organizaciju ljudskog bića radikalno izvrće naglavačke i obezvređuje je. Tako Đorđevićev prikaz gastabajterskih egzistencijalnih, kulturoloških, identitetskih i drugih muka i lutanja brzo i suvereno dobija punoću mudre i nadahnute kritike etosa kapitalizma i polemike sa aktuelnim trenutkom. Po toj osnovi, Đorđevićev autorski izraz iznova stupa u prirodnu, laskavu i posve zasluženu rimu sa onim što već decenijama unazad čini srž umetničkog i društvenog delovanja Želimira Žilnika na polju filma, a *Sumrak u bečkom haustoru*, idući tom putanjom, stiže i do zasluženih pohvala jer je i izvrsno nijansiran, inteligentan i uzbudljiv polemički film znatno širi tematskog i značajskog zamaha.

Osim toga, *Sumrak u bečkom haustoru* je (po pitanju izraza) filmski prefinjen i raznovrstan, dinamičan (uprkos trajanju od 110 minuta), duhovit, zabavan, rečit i (pomalo neočekivano) melanholičan. Uz to, Đorđević pokazuje jednako poštovanje i prema junacima uhvaćenim u stupicu podvojenih, nedorečenih, dakle i bolno neutemeljenih identiteta i korenitih promena kao neizbežne nužnosti pod čijom teškom senkom jedva bitišu, i prema ideji vodilji i zaista širokom opsegu tema koje je osmislio i uspeo da pokrije u ovom svom odličnom ostvarenju. Na sve pomenuto, *Sumrak...* nas podseća i na uvek inspirativnu bol života u raskoraku, raskoraku koji ekonomski neuslovi samo čine vidljivijim i težim za prevazilaženje, makar i na sitne i retke mahove. Na tragu svega pomenutog, ovaj film Mladena Đorđevića, kao istinski podvig duha i dara za film i konkretno bavljenje njime, u neku ruku opravdava dugu pauzu u radu ovog autora, glasno se već sada preporučivši za titulu jednog od najboljih srpskih filmova u 2020. godini (a na tom planu dosta toga još zanimljivog i potencijalno kvalitetnog samo što nije stiglo pred gledaoce). ¶

ZORAN JANKOVIĆ

O mitu i revoluciji

Foto: Nebojša Babić

Jagoš Marković prati temu Simovićeve drame prikazujući nam točak istorije koji nemilosrdno melje, ali i ukazujući na fino i snažno prisustvo fatuma

Simovićevo *Putujuće pozorište Šopalović* s pravom se smatra klasikom. Glumačka trupa dolazi u toku rata u okupirano Užice da odigra predstavu. Dolaze da odigraju predstavu koju neće odigrati i da spasu koga spasti treba. Da, na jedan način, uspostave lepu simetriju u svetu u jedno smutno vreme.

Na sceni su razbacani putokazi, svi u prašini, zamazani, ni ne vidite dobro kuda vode. Glumci na scenu izlaze postavljajući crvenu plišanu pozorišnu zavesu da bi se ona zatim podigla i da bi se scena *Putujućeg pozorišta Šopalović* otvorila pred nama. Jagoš Marković potpisuje osim režije i adaptaciju teksta, scenografiju i izbor muzike i, ako govorimo o scenografiji, ona u dubini predstavlja pozorišne kulise, na kojima stoje glumci i građani i gledaju na predstavu koja se dole, odnosno na sceni odvija. Svetovi se kod Jagoša Markovića, sledeći narativ drame, svakako mešaju – svet glumaca i svet građana u okupiranom gradu, dok su vešala postavljena na pijaci. Kroz predstavu će kao deo scenografije neobično važnu ulogu igrati ta crvena zavesa, koja nosi simboliku revolucionarnog u sebi, pružajući utočište glumici Sofiji Subotić – koju vrlo pažljivo igra Jovana Belović – pošto je maltretiraju i ošišaju. Ova predstava podseća na značaj pozorišta u osvešćivanju ljudi: da ono jeste u stanju da učini da publika uvidi kada je vreme da se ljudi pobune protiv jarma i terora vlasti.

Svetove jasno definiše kostim koji potpisuje Lana Cvijanović – glumci iz putujućeg pozorišta su u kostimima koji su vedri i svetli, maštoviti i kada nisu kostimi za scenu, a sav ostali svet je u sivoj ispranoj radnoj odeći ili pak, poput Simke koja tuguje za pokojnim mužem, u potpunoj crnini. U uniformi SS-a je jedino Majcen, koji kukastim krstom koji nosi oko ruke sasvim jasno markira kontekst.

Čitava scena i glumačka igra poprište su bure, kako je to prepoznatljivo u Jagoševom rukopisu. Dva sveta: ratni, nesretni svet u kojem je svako svakom lako dželat meša se sa onim mitskim koji donose glumci sa jurodivim Filipom Trnavcem – glumcem koji živi samo u ulogama, donkihotovskim zanesenjakom – kojeg svedeno, vrlo precizno, s pravom merom izražajnosti igra Marko Janketić. On će spasti život mladom Sekuli kojeg sumnjiče za ubistvo okružnog načelnika Domazeta i Anđe Karamarković. Spasiće ga tako što će prepoznati ubistva Egista i Klitemnestre u načinima na koja su ovo dvoje nastradali, zaigraće Oresta i priznati zločin. Finom Simovićevom simetrijom tako će glumica Sofija, opet pošto se setila uloge Travarke iz *Prognanog kralja*, spasti tog istog Sekulu od jezivog batinaša Dropca, koji se posle tog razgovora sa njom besi o isto drvo o koje se obesio jedan kad je on dolazio po »

njega. Boljom mu se činila brza smrt od padanja pod Dropčeve ruke.

Reditelj prati temu Simovićeve drame prikazujući točak istorije koji nemilosrdno melje, ali i ukazujući na fino i snažno prisustvo fatuma kod Simovića, sile koju ne poznajemo do kraja, a koja jedina može napraviti vrstu simetrije i pravde i na ovom svetu. Teatar je zato tu, jer se onostrano ogleda baš u onom čapekovski prizemnom – u besparici, stalnim putovanjima, štrihovanjima komada da bi se prilagodili broju glumaca; ogleda se i u onom što stoji u Filipovom testamentu: da kada umre ono što se nađe u njegovim džepovima glumci treba da popiju u njegovo ime. A kada ga smrt snađe, njegovi su džepovi prazni. Tu negde, u tom međuprostoru između pozorišne i druge stvarnosti, Simović ostavlja mesta mitu ili čudu. U međuigrama unutar komada reditelj upravo taj prostor i donosi kao zauman: osvetljava gledalište ne samo da bi brisao rampu nego da bi prostor gledališta i scene pokazao kao celovit, pošto se te dve stvarnosti, kako i u drami vidimo, preklapaju više nego što smo svesni ili spremni da prihvatimo.

Nenad Jezdić donosi svog Dropca ne karikirajući ga u njegovoj strahoti, a Sanja Marković udovicu Simku igra kroz odličnu minijaturu, duhovitu i dirljivu u pravoj meri, dok je Vasilije Šopalović Milana Gutovića čovek koji je puno toga prošao, ne dozvoljava stvarima da ga iznenade, i upravo zato što voli život, ali mrzi ovaj naš, provincijski, palanački, upravo zato nosi jednu distancu koja ga čuva da ga taj provincijski život ne proguta. Gina Anite Mančić i Blagoje Ljubomira Bandovića usklađeno pokazuju jedan nesrećan, vrlo dinamičan i neraskidiv bračni odnos.

Jagoš Marković u predstavu uvodi glasove Ljube Tadića, Marije Crnobori i Mire Stupice, tako da ne narušava ritam drame, tako da prirodno nađu svoje mesto. Ljuba Tadić govori tekst iz *Koštane* Borisava Stankovića u okviru pesme *Šano dušo* koju izvodi Gordana Lazarević (na njenom albumu *Koštana*), Marija Crnobori govori tekst iz *Antigone* – produkcija JDP-a (ploča sa izabranim recitalima, među kojima je i Marijin), Mira Stupica govori tekst iz *Razmene* Pola Klodela, u Narodnom pozorištu 1993. godine na Večeri posvećenoj Miji Aleksiću. Miru Stupicu čujemo poslednju i ona podseća da glumac ulazi u gledaočevu dušu kao u svoju kuću. Čini mi se da on najviše odgovara atmosferi koju nosi predstava, jer je Jagoš Marković reditelj koji veoma vešto barata doživljajem, emotivnim aparatom i glumca i gledaoca.

I glumci, kako to na kraju biva, putuju dalje noseći tu ogromnu crvenu zavesu (revoluciju) sa sobom, odlaze u dubinu scene i tamo nestaju, na sceni ostaje samo Simka koja obznanjuje Dropčevu smrt. Kao vrstu pravde ostvarene na ovom svetu. ¶

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Treniranje

Obe predstave se zasnivaju na tekstu koji je napisan da bi bio izveden (u pozorištu) a da pri tome ne mora da ima ništa od osobina i kvaliteta dramskog teksta

Prošle nedelje imali smo prilike da vidimo dve nove predstave: premijeru u Bitef teatru *Kretanje*, 3. marta i *Čas kada nismo znali ništa jedni o drugima*, gostovanje Gradskog pozorišta iz Klagenfurta na Velikoj sceni Narodnog pozorišta 5. marta. Zajednička karakteristika za obe predstave je što se zasnivaju na tekstu koji je napisan da bi bio izveden (u pozorištu), a da pri tome ne mora da ima ništa od osobina i kvaliteta dramskog teksta (priča, sukob, likovi), već je pisan u slobodnoj formi kao tzv. tekstualna površina koja se može igrati i/ili govoriti. Savremena teorija dramske tekstove čak tretira kao podskup skupa izvođačkih tekstova. Druga važna karakteristika "izvođačkih" tekstova je otvorenost za različita tumačenja kako od strane izvođača tako i od strane publike, i tu leži klica mogućih (ne)sporazuma.

Dimitrije Kokanov u tekstu *Kretanje* ispituje odnos govora (jezika, značenja) – tela – kretanja. Tekst je podeljen na više tekstualnih površina (Ja sam prošlost ili sadašnjost ili budućnost, Bašta, Telo), a čitav tekst ima podnaslov "tehnologija i koreografija straha". Tekst je otvoren za različite asocijacije i povezivanja: ima tu uticaja toka svesti, ličnih iskustava autora, pitanja o tome šta je telo, šta je govoreći subjekt, šta je govor, šta je jezik, ko ili šta ima pravo na govor... da li je telo identitet, da li je jezik tj. govor identitet, da li govor čini subjekt... Dimitrije Kokanov ima veoma dobru saradnju sa rediteljkom Jovanom Tomić, koja zna kako ovakvom tekstu prići. U tekstu *Kretanje* nema dramskog kretanja tj. radnje i zato rediteljka uvodi fizičko kretanje – publiku je podelila u pet grupa (od A do E) u kojima je po 5-6 gledalaca. Dok tekst "stoji", publika se

forme

Kretanje
Foto: Nenad Sugić

Čas kada nismo znali ništa jedni o drugima
Foto: Promo

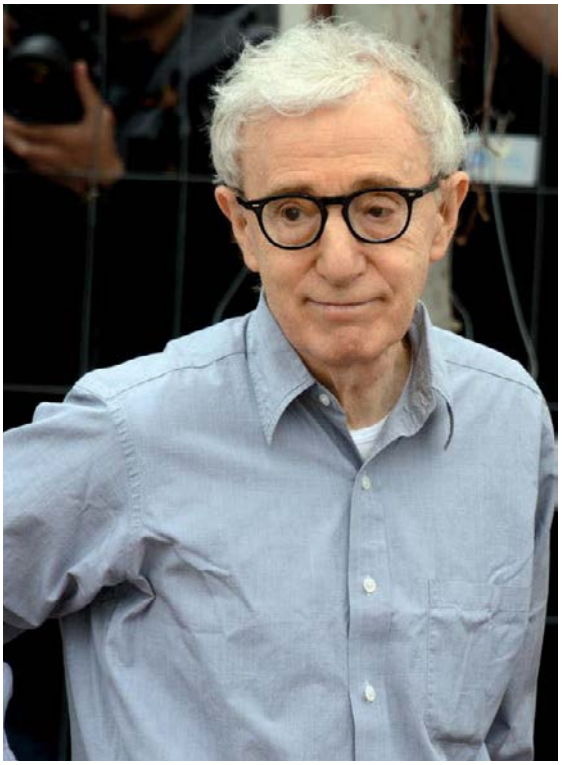
u grupama kreće od jednog do drugog punkta. To je odlična ideja, jer smo time dobili dinamiku i mogućnost za pauzu u kojoj, dok se krećemo sa mesta na mesto, možemo da procesuiramo viđeno i u nov prostor uđemo "osvežene" pažnje. Rediteljka nas je provela kroz različite prostore Bitef teatra: šank kluba, galeriju gledališta, prostor iza bine, WC, portirnicu, scenu. U mnoge od ovih pozorišnih prostora publika nema pristup, te je i sa tog stanovišta ovo bilo zanimljivo. U svakom prostoru je glumac/glumica koji/a igra svoju (uslovno rečeno) monodramu tj. reprezentuje govoreći subjekt to jest usamljenog dečaka, radnika u fabrici, članicu imućne porodice koja je od zabave pobegla u WC, baštu, fabriku. Kada učestvujete u ovakvim "eksperimentima", zanimljivo je pratiti kako funkcioniše mozak prosečnog pozorišnog gledaoca. On uporno pokušava da "uhvati" strukturu, tj. priču i da se veže za lik npr. radnika koji je izgubio ruku na fabričkoj traci (Aleksandar Đinđić), a ako to ne uspe, kao npr. u "sceni bašte" koju izvodi Ana Mandić (tretirati baštu kao govoreći subjekt je antropocentrično, jer bašta nije jedno već više bića koja... da ne ulazimo sad u biologiju), onda pažnja počinje da luta. No, autori predstave su i sa tim, izgleda, računali. Glumci i glumice (Ana Mandić, Aleksandar Đinđić, Jelena Ilić, Milica Stefanović i Pavle Mensur) sa svakim svojim gledaocem uspostavljaju neposredan kontakt – svakog pogledaju u oči, po nekog dodirnu, osmehnu se, tako da i glumac gleda publiku kao i ona njega. To značajno utiče na pažnju gledaoca koji počinje i sam da se više trudi da mu pažnja ne odluta. Predstava *Kretanje* ima imerzivnih elemenata, ali čitava predstava nije imerzivna jer publika ne može samostalno da odluči kojim će redom gledati "monodrame" i ne može da utiče na tok predstave, osim u završnoj sceni kada se sve grupe spoje na sceni Bitef teatra, glumci se pomešaju sa publikom u zajedničkom momentu prevazilaženja usamljenosti i straha putem igranja sa balonima i grljenjem. Ovaj momenat nevine sreće verovatno nikoga nije ostavio ravnodušnim. Tekst predstave nema jakih poetskih trenutaka koje bismo pamtili i posle izvođenja, a sama predstava nije provokativna, već više radi na osećanju prijatnosti kod publike. Sve skupa, reč je o zanimljivom pozorišnom događaju koji je repertoarski sasvim pravilno situiran u Bitef teatar (koji nastoji da tokom sezone nastavi tendencije predstava sa festivala Bitef), a brojnost publike (30-ak po predstavi) je sasvim realna za ovaj grad i ovu vrstu pozorišta.

Inače, tekstovi bez likova i radnje nisu sasvim nova tvorevina – godine 1969. Peter Handke je napisao tekst *Psovanje publike* u kome je "govoreći subjekt" koga izvođači reprezentuju samo pozorište koje vređa i provocira svoju pasivnu, pristojnu, građansku publiku. Nije ni on prvi koji je pisao takve tekstove, ali njega spominjemo jer smo na Velikoj sceni Narodnog pozorišta gledali izvođenje njegovog teksta *Čas kada nismo znali ništa jedni o drugima*, u kome autor beleži dešavanja, tj. kretanja, na gradskom trgu tokom jednog dana. Pre pet godina gledali smo postavku ovog teksta u režiji Mladena Materića, koja je trajala oko sat. Zaista, ova vrsta pozorišta otprilike toliko uspeva da drži pažnju gledaoca, koji se sam ne kreće već sedi nevidljiv i sabijen u gomili. Predstava iz Klagenfurta trajala je dva sata i to je njen glavni problem. Običan gledalac može sa pažnjom kraće vreme da prati različite načine kretanja glumaca, ali ako ne pronalazi "komunikacioni kanal" (priča ili intenzivna promena ritma i tempa, ili nešto treće) preko koga će da uđe u predstavu, njegovo pasivno sedenje ga dodatno tera da se udalji pa čak i odustane od predstave. Predstava koja bi morala biti inspirativan uvid u ljudski život postaje treniranje forme i tek po neki stručnjak za teatar pokreta ili balet može da analizira kako glumci rade okrete, "podrške", skokove, kakav je odnos pokreta, svetla i zvuka. ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Ponašanje cenzora, a ne izdavača

Neverovatno je da je mala grupa ljudi uspela da ubedi jednog od najvećih izdavača na svetu da se povuče, ali njihov cilj možda i nije toliko moralno valjan koliko oni misle

Vudi Alen Foto: Picasa

Kada je izdavačka kuća Ašet (*Hachette*) kupila prava za autobiografiju Vudija Alena, nesumnjivo je očekivala da će ta knjiga biti kontroverzna. I nesumnjivo je očekivala da će doživeti komercijalni uspeh. On je, napokon, jedan od velikih američkih pisaca i režisera. A ozloglašenost i bes koji ga prate nakon što ga je kći Dilan Ferou optužila za seksualno zlostavljanje pobuđuje dodatno zanimanje za ono što bi na tu temu mogao imati da kaže. Nakon što je osoblje izdavačke kuće u znak protesta obustavilo rad u petak, i nakon kritičkih izjava Dilan i Ronana Feroua, kuća je odustala od objavljivanja. Ta knjiga je veoma brzo postala isuviše štetna za Ašetov ugled da bi bila objavljena.

Ovakav postupak bi morao da zabrine i pisce i čitaoce. Ašetovo osoblje koje je obustavilo rad prošle nedelje nesumnjivo je smatralo da radi ispravnu stvar u moralnom smislu – protestuje zbog objavljivanja knjige čoveka koji je optužen za zlostavljanje vlastitog deteta. Međutim, kao što je ponovljeno mnogo puta, istraga protiv Vudija Alena vođena je u dva navrata, ali optužnica nikada nije podignuta. Ništa nije dokazano. Zapravo, ne postoji prihvatljiv razlog za neobjavljivanje knjige Vudija Alena.

Osoblje koje je obustavilo rad nije se ponašalo kao osoblje izdavačke kuće nego kao cenzori. Od detinjstva gledam filmove Vudija Alena i volela bih da pročitam njegovu knjigu. Želela bih da je pročitam čak i da je proglašen krivim, zato što me zanimaju taj čovek, njegov rad i njegov život. Ne proveravam moralnu čistotu ili krivični dosije nekog pisca pre nego što počnem da ga čitam. Kada bih počela da primenjujem principe Ašetovog osoblja, morala bih da očistim svoje police za knjige od pisaca koje najviše volim. T. S. Eliota i Roalda Dala za početak, budući da su bili antisemiti. U stvari, po tom osnovu morali bismo da šutnemo većinu kanonskih pisaca engleskog jezika.

Izdavači moraju da imaju hrabrosti – hrabrosti da objavljuju knjige koje se ne uklapaju u moralno ozračje i izražavaju stanovišta koja nisu u modi. Sedamdesetih godina, izdavači su se opetovano borili za pravo da objavljuju uprkos optužbama za opscenost. To su bile bitke koje su pomerile granice slobode izražavanja. U to vreme je Meri Vajthaus predvodila moralnu paniku, a proslavila se podnošenjem privatne tužbe protiv časopisa *Gay News* zbog objavljivanja pesme Džejmsa Kirkapa u kojoj rimski centurion ima seksualni odnos sa Isusom. *Gay News* je izgubio na sudu.

Intervjuisala sam velikog pisca i advokata Džona Mortimera malo pre nego što je umro – on je branio *Gay News* i zastupao mnoge koji su u to vreme bili optuženi za opscenost. Sećao se kako se Vajthaus molila u hodniku dok je porota većala. Mortimer mi je rekao da je javnost uopšte sklona da podrži cenzuru.

Tekovina pokreta #MeToo jeste to što smo na moralnu paniku počeli da gledamo kao na pozitivnu stvar – ne povezujemo je sa reakcionarnim figurama kao što je Meri Vajthaus, niti je vidimo kao prepreku napretku. Ljudi su počeli da se dive zatvaranju raznih stvari i držanju "pogrešnih" stanovišta izvan dometa javnosti. Neverovatno je da je mala grupa ljudi uspela da ubedi jednog od najvećih izdavača na svetu da se povuče, ali njihov cilj možda i nije toliko moralno valjan koliko oni misle.

Zapravo, pošto se radi o ljudima iz izdavaštva, postupak osoblja koje je protestovalo veoma je upitan. Ne želim da čitam knjige koje su dobre za mene ili su ih napisali ljudi sa čijim se stanovištima uvek slažem ili im se divim. Uvek se uplašim kada rulja, koliko god da je mala i načitana, stekne moć bez ikakve uračunljivosti, preispitivanja ili mogućnosti ispravke. To me plaši mnogo više nego mogućnost da autobiografija Vudija Alena "razvali" u knjižarama. ¶

DŽO GLENVIL (JO GLANVILLE)

Autorka je bivša direktorka engleskog PEN-a i nekadašnja urednica časopisa *Index on Censorship*. Kao urednica priprema knjigu o antisemitizmu za Šort buks, filijalu Ašeta.

Prevela: FRIDA IZBAROV

Kako su nestali Kinezi

Svi smo mi paničari, samo nemamo svi muda da to priznamo. Treba, naime, biti istinski hrabar da te bude strah

Piše:
Goran Vojnović
Pisac i reditelj iz Ljubljane

"Kinezi su nestali", govori mi talijanski prijatelj. "Nema ih na ulicama, nema na dvorištima njihovih fabrika, nema ih u kineskim trgovinama i restoranima, nema ih nigdje. Jednostavno su nestali." Moj prijatelj je iz Prata, grada u Toskani sa jednom od najvećih kineskih zajednica u Evropi. "Plaše se da ih ne zarazimo", objašnjava mi on nestanak svojih negdašnjih sugrađana, pa se obojica smijemo zamišljajući zdrave Kineze kako se kriju od virusom zaraženih Talijana.

"Kinezi su oprezni i disciplinirani. Kada im kažeš da ne izlaze, oni ne izlaze!", dobacuje nam sa druge strane stola drug vidljivo zabrinutiji od nas dvojice. Pijemo pivo nakon fudbala i ima nas tu svakakvih, a zabrinuti se ljuti na sve nas koji nadolazeću epidemiju ne shvaćamo dovoljno ozbiljno. On bi, čini mi se, volio da smo i mi kao Kinezi, pa da se pozatvaramo u stanove i strpljivo čekamo da sve ovo prođe. Ali mi smo hrabriji od Kineza pa i dalje igramo fudbala, odlazimo na posao, djecu vodimo u škole i u obdaništa, nepokrivenih usta šetamo ulicama i vozimo se autobusima. Kašljemo i kišemo jedni u druge i govorimo si, kao onaj šenuti Vučićev pulmolog, da je korona virus jedno veliko ništa upakovano u lažnu vijest. A mi smo mladi i jaki.

Mi smo zapravo zaraženi virusom odvažnosti. Mi ne umijemo da se plašimo jer smo još u djetinjstvu naučili da ako nevolja namiriše naš strah, ona će potrčati za nama kao pas za bačenim štapom. Mi se zato, kao po pravilu, ne skrivamo ni pred kim i ni pred čim. I kada moj zabrinuti drug ode kući, oni što ostanu iza njega narugat će se njegovoj uplašenosti kao što su se maločas narugali nestalim toskanskim Kinezima. A onda će se i oni vratiti kući pa sakriveni između četiri zida panično prebrojavati nove zaraze i do kasno u noć provjeravati koliko im se virus približio. Jer svi smo mi paničari, samo nemamo svi muda da to priznamo. Treba, naime, biti istinski hrabar da te bude strah.

Igrom slučaja, pojava koronavirusa me zatekla u Aziji i početkom februara sam prolijetao kroz Bangkok te svjedočio nadrealnom prizoru sa stotinama, hiljadama neskriveno uplašenih ljudi sa zaštitnim maskama. Niko se na bangkoškom aerodromu nije trudio sakriti svoj strah i niko nije osjećao potrebu da bude mimo svijeta, odvažniji i pametniji, pa da šeta naokolo golog lica. U strahu kojim sam se tada zarazio, tješio sam se da je sreća što se virus pojavio baš u Kini. Jer u Kini se može ljude preko noći zatvoriti u stanove i zabraniti im da izlaze na ulice, silom ih se može spriječiti da kašlju i kišu jedni u druge. U Kini se milijune ljudi, sad muslimana, sad bolesnika, čas posla može strpati u logore.

Tješio sam se ja tako i polagao nadu u sposobnost komunističke represije te se čudio samome sebi kako mi je samo malo straha bilo potrebno da shvatim ono što su mi ne tako davno uzaludno pokušavali objasniti moji singapurski prijatelji. Kao tvrdoglavi i razmaženi Europljanin, slijepo sam vjerovao u neophodnost slobode te u to da njeno odsustvo u bilo kojem obliku onemogućava dostojanstven život. Nisam zato mogao razumjeti spremnost ljudi u Singapuru da se slobode u određenoj mjeri odreknu, njihovo ponizno prihvaćanje činjenice da postoji nešto veće i važnije od njih i njihove slobode, njihovo dobrovoljno pristajanje na svijet bez apsolutne slobode izražavanja i mišljenja, na svijet rigoroznih pravila i zakona te još rigoroznijeg nadzora. Nisam dakle mogao svoj evropski sustav vrijednosti shvatiti kao tek jedan od mogućih vrijednosnih sustava, a kamoli biti spreman zamijeniti ga nekim drugim.

A onda je i do nas došao koronavirus, i možda smo se po prvi put u životu i mi našli u situaciji na koju pojedinac nema skoro nikakvog utjecaja. U našem evropski, da ne kažem američki individualiziranom društvu mi smo odjednom postali svjesni da smo dio nečega većega, da smo dio jedne goleme mašinerije i naš se sustav vrijednosti našao na kušnji. Zašto ne zatvorimo granice sa Italijom?, samo je jedno od pitanja koja tako ovih dana kolaju prestravljenim gradom. Druga su još radikalnija. Zašto ne zatvorimo škole? Zašto ljudima ne zabranimo da se okupljaju? Zašto ne kaznimo one koji ne poštuju zabrane okupljanja? Zašto ne proglasimo vanredno stanje? Zašto ljude koji dolaze iz Italije ne strpamo u karantenu?

Najednom nas, kao mog zabrinutog druga, istinski nerviraju svi koji neodgovorno vide samo sebe i svoje lične potrebe. Ljudi koji i dalje putuju u Italiju i vraćaju se iz nje. Ili gospodarstvenici koji u strahu od gospodarske štete lobiraju protiv drastičnijih mjera opreznosti. Najednom je dakle svima jasno ono što im godinama nikako nije htjelo biti jasno. Da na ovom svijetu nisu sami i da njihove vlastite potrebe ne mogu biti iznad potreba i prava drugih ljudi.

Možda bih se morao veseliti tom prosvjetljenju mojih sugrađana, ali previše nas dobro poznajem da ne bih znao kako će taj novokompovani osjećaj zajedništva u tren oka nestati zajedno sa strahom od korona virusa i kako ćemo se svi mi opet vratiti svojim starim vrijednostima. Kada nestane straha, mi ćemo se opet groziti od neslobodne Kine i njenih represija i opet će svako od nas vjerovati u apsolutnu slobodu pojedinca. I opet ćemo biti slijepi za ljude oko sebe. Čak i za one koji kašlju i kišu. ¶

Revolucionar protiv

Na početku zamršenog višemesečnog procesa izbora kandidata koji će se na predsedničkim izborima 3. novembra suprotstaviti Donaldu Trampu, na pozornicu Demokratske stranke iskočilo je mnoštvo kandidata. Ostala su samo dvojica: jedan vodi ulevo, drugi ka centru; jedan izbavljenje nudi u preobražaju, drugi kroz povratak u predtrampovsku Ameriku; jednim putem vodi Berni Sanders, drugim Džo Bajden

Za "Vreme" iz Severne Dakote

Berni Sanders je postao simbol radikalnih promena u Sjedinjenim Američkim Državama. Političar čija karijera ulazi u četvrtu deceniju u prvi plan je izbio tokom prošlog izbora demokratskog predsedničkog kandidata kada je bio jedini ozbiljan protivkandidat Hilari Klinton. Još tada je jasno izneo svoj plan i program: Amerika mora iz temelja da se promeni jer se nalazi u kandžama korporacija i njihovih interesa; jedan odsto moćnika upravlja čitavom zemljom u svoju korist, a na štetu ostalih 99 odsto; neophodne su dubinske strukturne promene koje će doneti pravdu i pravičnost, omogućiti svakome dostojanstven život, uvesti rasnu i socijalnu pravdu, zaustaviti klimatske promene.

Sanders je u sadašnji izborni proces ušao sa jakom organizacijom i mnoštvom oduševljenih pristalica. Oni sebe doživljavaju kao "pokret" koji ne može da se ušanči u uobičajene političke tokove i koji će konačno dovesti do levičarske revolucije u Americi. Sam Berni čak nije ni član Demokratske stranke, ali je njegova snaga tolika da bi za partiju predstavljalo previše veliku opasnost kada bi ostao izvan nje, pa ga je prihvatila kao jednog od "svojih" kandidata.

To prilično usiljeno "prihvatanje" Sandersa izaziva nelagodu na obema stranama. Berni se ne libi da kaže kako se (jednako) bori protiv "republikanskog i demokratskog establišmenta" i da svaki put kada demokratski glasači odbiju da ga podrže, za to optuži "korporativne interese koji vladaju Demokratskom strankom".

SOCIJALISTA PROTIV FAŠISTE

Nesumnjivo je da čak i prodemokratski orijentisani mejnstrim mediji pokazuju izvesnu zadršku prema Berniju. Snažna mobilizacija njegovih pristalica izazvala je osećanje nelagode. Još pre prvih prebrojavanja i odmeravanja snaga, sa raznih strana počela su da stižu upozorenja kako Berni možda nije najpogodniji izbor za čeoni sudar sa Trampom. Najzaoštrenija, često ponavljana formulacija,

kontrarevolucionara

izražava to na sasvim jednostavan način: "Nećemo valjda morati da biramo između fašiste Trampa i socijaliste Bernija!"

Sam Berni sebe naziva "demokratskim socijalistom". Svojom političkom borbom on je postigao da izraz "socijalizam" više ne bude bauk u američkoj javnosti. Jeste, on je socijalista, kaže, ali demokratski: "Pogledajte, čitava Evropa je puna socijaldemokratskih partija." Galupovo istraživanje pokazuje da danas nešto više od polovine mladih u Americi nema negativne asocijacije na pojam "socijalizam". Možda i zbog toga što ti mladi nemaju nikakvog ni direktnog, a najčešće ni indirektnog iskustva sa bilo čim što je socijalističko u smislu staljinističkih režima, te se njihovo razumevanje tog pojma svodi na suprotstavljanje kapitalizmu, koji, pak, shvataju kao sistem surovosti koji proizvodi bogataše i siromahe.

Berni Sanders se nadovezuje na to i kaže da je njegov socijalizam "skandinavskog tipa" i da on hoće ono što već postoji u raznim zapadnim evropskim zemljama, najpre u Danskoj i Švedskoj. Na nižem nivou apstrakcije, pravda i jednakost o kojoj govori svode se na besplatno visoko školstvo, besplatno zdravstvo, plaćeno porodiljsko bolovanje, besplatne vrtiće, pomoć svakome u nevolji – zapravo na robusnu državu blagostanja.

BERNIJEVA BRATIJA

U viziji koju Berni nudi milioneri i milijarderi su neprijatelji i dok oni postoje, postoji i nepravda, a rešenje treba tražiti u preraspodeli, u uzimanju od jednih da bi se zadovoljile potrebe drugih, od pojedinaca zarad opšteg interesa. To bi podrazumevalo promenu poreske politike, jer je to način da se dodatno napuni kasa iz koje može da se preraspodeljuje.

Samo što je u Americi već samo pominjanje mogućnosti da se podignu porezi diranje u živac i živo meso istovremeno. Podizanje i spuštanje poreza za nekoliko procenata može da izazove tektonske političke potrese. A da bi SAD dostigle socijalnu sigurnost i servise koje građanima nudi, recimo, Danska, morale bi da dignu poreze u proseku za 150 odsto. I to ne samo za milionere i milijardere, već za sve.

Otuda suzdržanost i sumnja u takav socijalistički projekat svih onih koji ne pripadaju Bernijevom pokretu. Dodatna otežavajuća okolnost je i to što Sandersove aktiviste u jezgru ove revolucije odlikuje neuobičajena mera bezobrazluka i agresije. Sada svi već znaju za "*Bernie Bros*" – Bernijevu bratiju – koja vređa, napada i proziva svakoga ko se odvaži da posumnja u Bernija. Sam Berni nije ni naročito energičan, niti efikasan u pokušaju da ih obuzda i upristoji. A nije od pomoći ni što sam za govornicom uvek više, dramatično gestikulira i s pravedničkim gnevom optužuje i preti.

MOSKOVSKI METRO

Rik Vilson je donedavno bio uspešan republikanski strateg, a od pojave Donalda Trampa u politici pripada grupi "nikad Tramp", koja se sa republikanske platforme suprotstavlja aktuelnom američkom predsedniku. "Da i dalje radim na uobličavanju republikanskih izbornih

»

kampanja, želeo bih samo jedno – da Berni bude moja meta. Gledajući ga kako okuplja ljude oko sebe, sada bih sedeo sa flašom šampanjca...", kaže Vilson.

On je izgovorio ono što mnogi Bernijevi protivnici među demokratama misle: koliko je on laka meta za republikance. Američke obaveštajne službe su nedavno ustanovile kako ruski "botovi" potpomažu Bernijevu kampanju (kao što je bio slučaj i pre četiri godine). Standardno tumačenje kaže da Rusija kao i dosad želi Trampa za američkog predsednika (ili zato što radi u njihovu korist ili zato što stvara oko sebe haos i rasulo i slabi Ameriku), pa stoga, logično, pomaže njegovom konkurentu koji ima najslabije šanse.

Vilson kaže da je Bernijeva biografija pravi trezor za njegove političke protivnike. Kada su stvari postale ozbiljne, mediji su iskopali stare snimke intervjua u kojima Berni posle poseta Sovjetskom Savezu, Nikaragvi i Kubi oduševljeno govori o odličnom gradskom prevozu i moskovskoj podzemnoj železnici sa raskošnim kandelabrima i umetničkim slikama, i kako Amerika može mnogo toga da nauči od takvih autoritarnih režima. U intervjuu krajem februara tekuće 2020. godine Berni Sanders je potvrdio da i dalje misli kako kubanski socijalizam nesumnjivo ima dobre strane, da, recimo, Kastrov program opšteg opismenjavanja sam po sebi nije loš, ili to što se medicinske usluge ne naplaćuju.

U jednom delu američke javnosti to odjekuje kao da naglašavate kako su u nacističkoj Nemačkoj auto-putevi bili odlični, a da su u Musolinijevoj Italiji vozovi dolazili na vreme kao nikad pre ili posle, što u javnoj raspravi ne može da donese poene. U slučaju Sandersa, poseban problem sa takvim pristupom je što podriva jasno odvajanje "njegovog socijalizma" od socijalizma koji se povezuje sa gulazima i državnim terorom, što će takve mentalne rigidnosti na kraju verovatno dovesti do sloma njegovog projekta i pokreta. Nije potrebno veliko političko lukavstvo, ili politička mudrost, da biste uzeli u obzir kako je, na primer, Florida puna kubanskih i južnoameričkih izbeglica koje su uz ogromne rizike došle u SAD da spasu živu glavu, da su to zajednice koje nemaju razumevanja za takav bernijevski analitički pristup. Nova istraživanja javnog mnjenja pokazuju kako su njegova objašnjenja imala katastrofalan odjek i da će, ako se ništa ne promeni, on u Floridi ostati ispod cenzusa.

Berni Sanders se ne libi da kaže kako se (jednako) bori protiv "republikanskog i demokratskog establišmenta" i da svaki put kada demokratski glasači odbiju da ga podrže, za to optuži "korporativne interese koji vladaju Demokratskom strankom"

SAD ILI NIKAD

Ono što njegove pristalice hvale kao doslednost i pouzdanost, drugi vide kao prepreku u stvaranju šire koalicije. Ponešto od onoga na čemu godinama istrajno insistira i o čemu je prvi počeo jasno da govori, danas je mejnstrim na američkoj političkoj sceni, delom upravo zahvaljujući njemu. Ali, on sam kao da je ostao zaleđen u vremenu. Berni Sanders zaista deluje kao da je teleportovan direktno iz Korčulanske škole i takav stav ima jasna ograničenja ako se borite za političku pobedu u Americi u dvadeset prvom veku. Naročito u trenutku kada većina demokrata jasno kaže da je spremna da sve podredi pobedi nad Trampom, da se radi o "sad ili nikad", da je neophodno u tabor protiv Trampa privući što veći broj ljudi i da o svemu ostalom može posle da se razgovara.

Jedini ubedljiv odgovor na to mogao bi da bude ogroman udarni talas bernijevskog pokreta. Iza njega danas stoji skoro trećina demokrata, što je respektabilno i osnova koja obećava, ali je ključno pitanje da li postoji "skrivena", odnosno "tiha" većina koja želi dubinske promene, a dosad se nije oglasila jer nije imala svog čoveka. Istraživanja potvrđuju da Sanders dominira među mladima, ali su u Americi do sada najrevnosniji glasači bili penzioneri.

U prethodne četiri godine Sanders je radio na jačanju i daljoj izgradnji svog pokreta, njegova izborna mašinerija je impresivna, novca ima više nego drugi (izuzev milijardera Blumberga koji se u međuvremenu uključio u izbornu borbu), i to njegovim pristalicama uliva nadu da bi ovog puta ishod mogao da bude drugačiji.

BAJDENOVA TREĆA SREĆA

Dve perspektive pružaju dva tumačenja kako se Americi dogodio Tramp. Sanderovska, socijalističko-revolucionarna struja kaže da Tramp u Beloj kući nije nikakvo iznenađenje, jer su njegov rasizam i autoritarnost logična posledica desničarske orijentacije i upliva novca, milionera i milijardera i njihovih specifičnih interesa u politiku. Za njih je sve to jedan isti blok koji se manje i zloćudno ispoljava, neprijatelj koga treba napasti frontalno i nemilosrdno. Drugim rečima, otprilike onako kao što bi to videli predstavnici Frankfurtske škole šezdesetih i sedamdesetih godina.

Druga strana ima drugačiju poruku: Tramp je anomalija i aberacija, dogodilo se nešto neočekivano i nelogično, nešto što nismo smeli da dozvolimo. Sada je

Ako oko Bajdena nastavi da se koncentriše demokratska energija, ovo će biti jedan od retkih slučajeva kada uzbuđenje ne izaziva neka novina, već normalnost i umerenost, nešto proživljeno i prepoznatljivo

potrebno što pre sanirati trampizam i vratiti se u normalu. Ključni predstavnik ove umerenjačke i centrističke pozicije je Džo Bajden, među demokratama omiljeni bivši potpredsednik Baraka Obame. On se nametnuo kao simbol mirnijeg i jednostavnijeg vremena, kada su ljudi u državnoj upravi znali šta rade, kada je na čelu bio predsednik koga je većina volela i uvažavala, kada je bilo manje drame. Svi do jednog koji ga poznaju (a posle decenija provedenih u Vašingtonu malo ko ga ne poznaje), Bajdena opisuju kao pristojnog i dobronamernog.

Bajdena je obeležila lična tragedija – u saobraćajnoj nesreći su mu nastradale prva supruga i ćerka, a kasnije je jedan od dvojice sinova umro od raka mozga. On je osam godina bio potpredsednik Baraka Obame, pre toga senator, a ovo mu je treći put da izlazi na stranačke izbore za predsedničkog kandidata. Danas Bajden nije političar koji će se politički korektno izvinjavati za sve što treba i ne treba, ali ostavlja utisak čoveka koji uči na greškama i ume da primi kritiku.

PRISTOJAN I SAOSEĆAJAN

Na ovim stranačkim izborima Bajden je simbol Obaminog vremena i političkog iskustva, poznavanja sveta i konvencija političkog ponašanja, ali pre i više od toga – on je čovek koji uspostavlja emotivni kontakt. Njegovu dobrodušnost i empatiju ističu i oni koji nisu na njegovoj strani. On voli da dodiruje ljude, da im se fizički približava – nekada i previše i neočekivano – voli da saučestvuje i saoseća, a svaka asocijacija na tragične događaje iz njegovog privatnog života vidno ga potresa.

Tramp je sve suprotno tome. On mora da se primorava da izgovori prigodne fraze kada se dogodi neka nesreća u kojoj su stradali ljudi i to često čini trapavo i usiljeno ("Evo, bila je strašna nesreća, ljudi su poginuli, neki su poginuli, neki su samo povređeni, a neki i nisu nego su zdravi, neverovatno su zdravi"). Kada je prošle nedelje objašnjavao zašto misli da ne bi trebalo da se na američko tle iskrcaju putnici sa kruzera zaraženi virusom korona, rekao je: "Dopada mi se da brojevi budu takvi kakvi su sada. Ne treba da se brojevi dupliraju samo zbog jednog broda." Tramp odaje utisak čoveka koji naprosto nije u stanju da saoseća sa bilo kime. Pritom u američkoj kulturi predsednik ima i ulogu "glavnog utešitelja", od njega se očekuje da svojim rečima ublaži neku traumu i naciji ulije samopouzdanje kada je to potrebno.

Taj aspekt predsednikovanja se toliko podrazumevao da su u borbi protiv Trampa Bajdenova pristojnost, dobroćudnost i saosećajnost postali važno izborno oružje.

Bajden je poznat po verbalnim gafovima. Često ume i da nešto pogrešno poveže, da pobrka datume i imena, da zaboravi o čemu je počeo da priča. Za sada ga to u očima pristalica čini još simpatičnijim, ne čini se kao neki dramatičan hendikep.

CRNI VETAR U LEĐA

U Južnoj Karolini trideset odsto stanovnika čine crnci (u SAD čine oko 13 odsto stanovništva), i oni su najvećim delom birači demokrata. Među demokratskim biračima crnci su važna, ako ne i presudna grupa. Statistike potvrđuju da onaj ko među njima nije popularan, nema velike izglede za političku karijeru na federalnom nivou.

Najviše pozicionirani crnački političar u zemlji, što je manje važno, i ključna politička figura u svojoj državi Južnoj Karolini, što je izuzetno važno, Džim Klejburn je posle dugog razmišljanja u poslednji čas stao uz Bajdena. "Ne poznajem nikoga ko je prikladniji i bolje pripremljen... nikoga s toliko integriteta... nikoga ko je odaniji temeljnim principima koji čine ovu našu zemlju... Ja poznajem Džoa Bajdena, vi poznajete Džoa Bajdena, ali što je važnije – on poznaje vas." Klajburn hoće da kaže da oni poznaju čoveka Džoa Bajdena i da imaju poverenja u njega i da je Džo do sada bio na njihovoj strani i uz njih.

Bajdena je Obama izabrao za najbližeg saradnika, zatim mu dao i Predsedničku medalju za hrabrost i Bajden će najpre od svih umeti da nastavi ono što je prekinula "bela reakcija", republikanski resantiman i osvetoljubivost, grubost i glupost. Klejburn je odlučio da čitavu svoju političku težinu stavi iza Bajdena i ispostavilo se da je to u Južnoj Karolini imalo ogromnog odjeka. Posle traljavog početka, Bajden je odjednom uzleteo. Dogodilo se nešto novo u njegovoj kampanji, javilo se uzbuđenje. Počelo je da biva ozbiljno.

Kako je počelo u Južnoj Karolini, tako se i nastavilo, a onda i zahuktalo. Ali važnije od toga je da je nešto počelo da bubri i vri: na izbornim mestima sa lošom organizacijom i opremom glasači su satima čekali u redu i nisu odustajali, bili su odlučni da izdrže koliko god treba, uvereni da je važno da glasaju. To je više nego ohrabrujući znak za Demokratsku stranku. Crnački glasovi u Južnoj Karolini su pokazali da jedna značajna grupacija veruje u Bajdena i odjednom je i drugima Bajden počeo da deluje uverljivije. Ako oko Bajdena nastavi da se koncentriše demokratska energija, ovo će biti jedan od retkih slučajeva kada uzbuđenje ne izaziva neka novina, nego normalnost, umerenost, nešto proživljeno i prepoznatljivo – nešto što je u dramatičnom raskoraku sa realnošću koju gledamo svakog dana.

U govoru posle objave prvih rezultata Bajden je, na oduševljenje prisutnih, ponovo pozvao da mu se pridruže svi koji hoće da se Amerika oslobodi Trampa i vrati svoje "dostojanstvo i ugled", uključujući republikance.

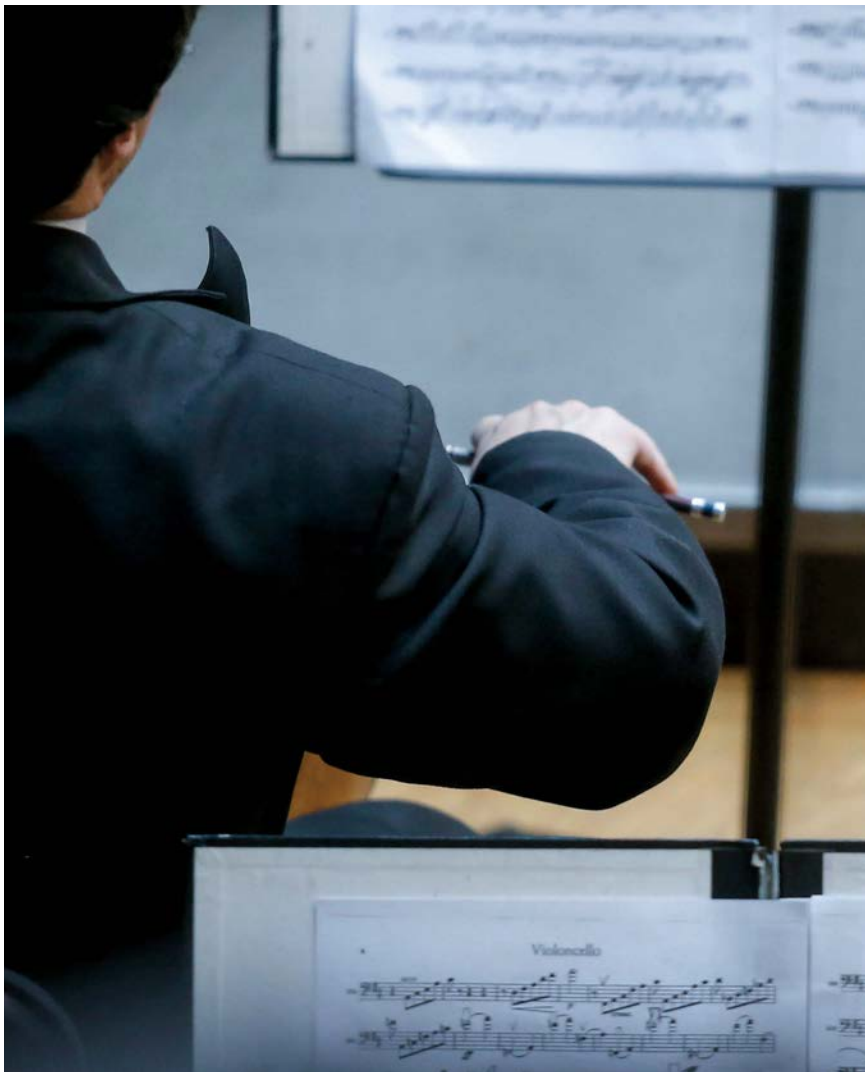
Bizarna okolnost je što su sva tri kandidata koja se trenutno bore za novi predsednički mandat beli muškarci koji su duboko zagazili u sedamdesete godine, a Tramp je među njima najmlađi. ¶

ALEKSANDRA KOSTIĆ

Godišnjice

Živeti posle veli

Koncert koji ovog marta, kao i svih prethodnih od 2003. godine, Beogradska filharmonija posvećuje Zoranu Đinđiću, jeste priča o Betovenu i njegovim sledbenicima

Podrazumeva se da je obeležavanje jubileja, važnih datuma i godišnjica značajno za kulturu i društvo. Međutim, najveća opasnost leži upravo u tom podrazumevajućem faktoru koji često zanemaruje suštinu jubileja. Da ne govorimo o međunarodnim danima svačega, toliko prisutnih da je teško pronaći onaj u kome se ne obeležava ništa. Svrha jubileja trebalo bi da počiva na spajanju tri vremenska plana u svojevrsnu šemu – da sagledavanjem događaja ili ličnosti koje su obeležile određeni period iz prošlosti aktuelizujemo njihov značaj u sadašnjosti i tako doprinosimo arheologiji budućnosti.

Kada je klasična muzika u pitanju, zluradi bi pomislili da se ona samo i održava o jubilejima. Međutim, imamo primer koji govori upravo o dinamičnom muzičkom životu zasnovanom na proslavi samo jednog jubileja. Tokom 2020. godine, u celom svetu obeležava se 250 godina od rođenja Ludviga van Betovena.

Smatra se da gotovo ne postoji osoba na planeti koja nije čula za Betovena, da čak i mlade generacije, često optuživane da ih ništa ne zanima, umeju da prepoznaju ona četiri tona iz Pete simfonije i da bez muke protumače njihovo značenje. Ili bar znaju da je to onaj što je bio gluv, a komponovao je. Ali šta je sve to Betoven čuo? Zašto se još uvek naziva divom, gigantom, fenomenom koji je izazvao tektonski poremećaj u svetu posle njega?

Betoven je, kao niko do tada (a ni posle), potpuno promenio tok istorije muzike. Konkretnije, njegovo stvaralaštvo je izmenilo način na koji se muzika komponuje, izvodi, a i sluša. Još jasnije, etablirao je klasičnu muziku kakvu poznajemo danas. U njegovom opusu i pedesetsedmogodišnjem životu "zipovano" je ono što se u istoriji muzike posle njega dešavalo kroz brojne generacije stvaralaca. Ne samo da je ostavio trag kod svih mlađih kompozitora, već je i oblikovao čitave institucije. Nakon Betovena, simfonijski orkestar je prvi put dobio dirigenta koji nije bio istovremeno član orkestra. Današnji klavir je rezultat njegovih zahteva za rezonantnijim instrumentom. Publika je dobila veći izazov slušanja jer se izmenila funkcija koncertne dvorane koja je do tada služila za zabave. Kritika je doživela procvat. Posebno je interesantno što je zbog Betovena evoluirana tehnika snimanja zvuka iako se desila mnogo nakon njegove smrti: na prvoj komercijalnoj long plej ploči od 33⅓ obrtaja u minuti, koja je snimljena 1931. godine, bila je *Peta simfonija*, a trajanje kompakt diskova prve generacije bilo je određeno na sedamdeset i pet minuta da bi njegova *Deveta simfonija* mogla da se sluša bez prekida.

Sada, povodom Betovenovog jubileja, ceo muzički svet se utrkuje ko će kreativnije, inovativnije, sadržajnije da ga obeleži. Svoje divljenje iskazuje mu i Beograd-

kana

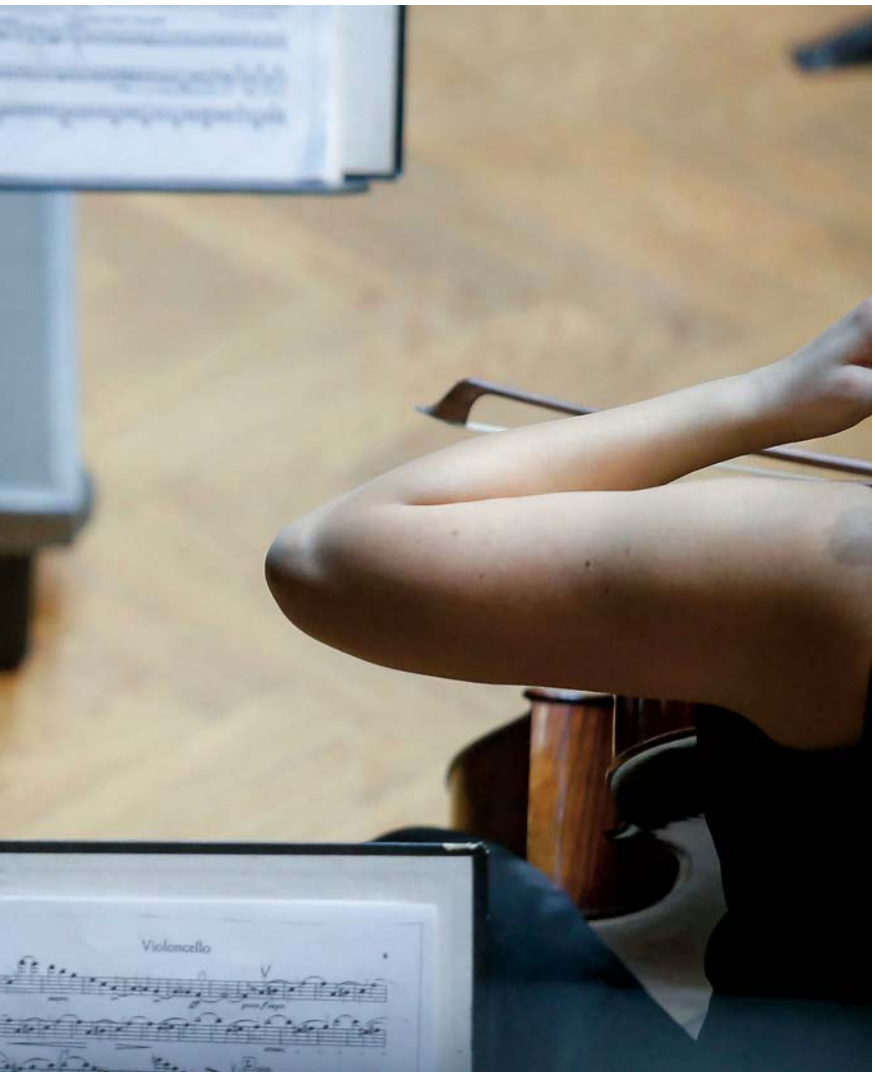

Foto: Marko Đoković

ska filharmonija, zajedno sa šefom-dirigentom Gabrijelom Felcom, o čemu govori i njen naziv – "Zaprati Betovena". Kroz pet ciklusa istražiće se uticaj koji je Betoven imao na srpske autore, zatim njegova virtuoznost (svirao je violinu, klavir i violončelo), njegov uticaj na značajne kompozitore, zatim njegova scenska dela i muzika koja se slušala u ključnim periodima njegovog života. Nikada se još u svojoj istoriji Beogradska filharmonija nije tako sveobuhvatno i višeslojno upustila u intenzivno tumačenje jednog kompozitora, njegove epohe i onoga što proizilazi iz njegovog stvaralačkog opusa. Jedan od interesantnijih apsekata koji Filharmonija ispituje i postavlja pred publiku je naličje Betovenovog uticaja na druge kompozitore. Koliko je njegov značaj gušio one koji su došli posle njega? Kako su se borili sa senkom, kompleksima, teretom? Betovenov odjek je toliko velik da mu se mogu posvetiti celovečernji koncerti bez ijednog njegovog dela na programu.

Betovenovi sledbenici su otvoreno govorili o teškoći da se nakon majstorove smrti oslobode tereta njegovog velikog umeća. Već je u biografiji koju je Johan Alojz Šloser napisao 1827. godine samo nekoliko meseci nakon Betovenove smrti rečeno: "Njegova umetnost dostigla je nivo daleko iznad onoga što će drugi postići"; jasno je da će Betoven dobiti "problematičan status svetovnog boga, čija se senka nadvila nad onima što su došli posle njega, ali i nad onima koji su došli pre njega". Jedan od najočiglednijih primera kompozitora koji su stvarali pod teretom Betovenove slave je Johanes Brams, koga su savremenici proglasili Betovenovim naslednikom. "Ne možete ni da zamislite kako je to kada uvek iza sebe čujete marširanje jednog takvog giganta", govorio je. Njegova *Prva simfonija* čekala je 21 godinu dok se usudio da je predstavi. Robert Šuman je takođe jedan od onih za koje je Betoven bio zastrašujući genije i ideal koji se teško može dostići. Smatrao je da su svi budući kompozitori osuđeni na stvaranje u toj senci, pa se do svoje tridesete godine posvetio pisanju dela isključivo za klavir, i nije čudno što svojom *Drugom simfonijom*, kada je na nju došao red, nije bio zadovoljan i nije dozvolio njeno štampanje.

Ilustracija te priče je koncert koji će Beogradska filharmonija održati 13. marta u Velikoj dvorani Kolarčeve zadužbine, sa delima Šumana i Betovena. Od 1809–1811. godine Betoven je radio na skicama za operu *Magbet*, prema Šekspirovom komadu. Nedovršena uvertira njegovo je poslednje otkriveno delo. Rekonstruisana je i izvedena u SAD-u 2001. godine na osnovu sačuvanih skica. Nekoliko godina pre *Magbeta*, Betoven je napisao *Simfoniju br. 2* koja zaokružuje rani period njegovog stvaralaštva. Ono što je u ovom delu Betoven nagovestio, uspešno je nastavio Robert Šuman. Publika će ovom prilikom, osim Betovenove nedovršene uvertire, slušati Šumanov *Koncert za violončelo*, delo čiju slavu kompozitor nije doživeo, u izvođenju mladog superstara Kijana Soltanija i *Uvertiru*, *Skerco* i *Finale* istog autora.

Ovaj koncert ima još jednu dimenziju. Kao i svakog marta nakon 2003. godine, Beogradska filharmonija posvećuje koncert uspomeni na ubijenog premijera Zorana Đinđića. Bez pompe i suvišnih reči, to je tradicija koja se dostojanstveno neguje u ovoj instituciji. Prikazivanje lepote i snage univerzalnosti klasične muzike i njenog čvrstog zagrljaja gde se susreću prošlost, sadašnjost i budućnosti, simbolična je poruka koje je glavna u uspomeni na Zorana Đinđića. ¶

JELENA MILAŠINOVIĆ

Marko Kraljević Superstar

Mit o Marku je mit o punokrvnom životu, kao da su ga kreirali vrhunski scenaristi i brend menadžeri. Pa ipak, u našoj umetničkoj produkciji on gotovo da ne postoji

DA LI JE OVAKO IZGLEDAO: Marko Kraljević, portret, Mina Karadžić...

U *Srpskom rječniku* Vuk Stefanović Karadžić kaže: "Nikakoga Srbina nema koji ne zna za ime Marka Kraljevića", Vojislav Đurić, u *Antologiji narodnih junačkih pesama* ocenjuje da je "Marko najizrazitija ličnost u našoj narodnoj poeziji", mnogi istoričari književnosti su prebrojali da je Marko najzastupljeniji lik srpskog narodnog stvaralaštva, tradicija i koreni su bitan element na kome naša država želi da razvija kulturu, pa ipak, Marko Kraljević nema značajniju ulogu u našoj kulturi, umetničkoj produkciji i svakodnevnom životu uprkos svoj svojoj dramskoj snazi, koloritnosti, kontroverzama, humoru i simboličnoj težini koju nosi.

Narodne epske pesme o njemu i Domanovićeva satira su deo školske lektire, a Margerit Jursenar u svojim *Orijentalnim pričama* ima dve pripovetke – *Osmeh Kraljevića Marka* i *Smrt Kraljevića Marka*, i to je manje-više sve. Marko Kraljević je veoma retko predmet umetničke obrade – postoji nekoliko slika, one Mine Karadžić, Đure Jakšića i češkog slikara Jana Titelbaha, i skulptura Ivana Meštrovića. Markov lik se u javnosti ne može videti gotovo nigde, ne postoji čak ni široko prihvaćena predstava kako on izgleda – osim velikih brkova i fizičke snage, kao osnovnih odrednica.

BALKANSKI FALSTAF

Jedini autentičan portret Marka je u Crkvi Svetog Dimitrija, pored Skoplja, u narodu prozvanoj Markov manastir. U unutrašnjosti crkve je njegov realističan portret, dok je na ulazu ispod sloja kreča otkrivena freska Svetog Dimitrija koja je verovatno i poslužila za forsiranje uobičajene predstave o Markovom izgledu – na fresci je prikazan ratnik na šarenom konju koji nosi buzdovan šestoperac umesto mača. Čak se i ono Kraljević iz njegovog imena pogrešno smatra titulom, a u stvari je reč o prezimenu koje su uzeli Marko Mrnjavčević i njegova dva brata Dmitar i Andrejaš, verovatno u marketinške svrhe, nakon što je njihov otac Vukašin Mrnjavčević krunisan za kralja.

Markov lik iz narodne poezije kao da su kreirali vrhunski scenaristi i brend menadžeri. Prema mišljenju Marka Aleksića, autora knjige *Marko Kraljević, čovek koji je postao legenda*, o kojoj je "Vreme" već pisalo, lik Marka objedinjuje osobine evropskih paganskih junaka, poput Beovulfa ili Ahila, njihovu ogromnu snagu i neobuzdanu prirodu i osobine srednjovekovnog viteza koji drži do časti i štiti slabije čak i na sopstvenu štetu. On ima upečatljivu ikonografiju – vučiji kožuh, buzdovan sa šest pera, džinovske brkove, suvu drenovinu koju cedi kao demonstraciju sile. On je prkosni borac protiv okupatora, megdandžija, pravdoljubiv i častan, sa smislom za humor i čak autoironiju, ali istovremeno prznica, okrutan i osvetoljubiv, krajnje politički nekorektan, posebno prema ženama, sklon pijančenju i nepotrebnom nasilju. Ima svog arhineprijatelja Musu Kesedžiju, ambivalentan odnos sa dugokosom plavojkom i čarobnicom Vilom Ravijojlom i najodanijeg saveznika u svome Šarcu, konju koji misli i govori i voli da sa Markom popije pokoju kofu rujna vina, konju po svemu jedinstvenom u svetskoj književnosti. Zanimljivo zapažanje na tu temu izneo je Milutin Petrović na izuzetno uspešnoj tribini u Kulturnom centru Beograda – "Oranje Marka Kraljevića – Storiteling u srpskoj narodnoj poeziji", u organizaciji Ane Rodić, gde je u razgovoru sa moderatorom Goranom Jevtićem podsetio da su velikaši tog doba obavezno imali rasne crne ili bele konje, a da su oni šareni služili uglavnom za rad i imali su ih pripadnici nižih staleža, tako da bi Markova nekonvencionalna odluka da jaše takvog konja mogla imati paralelu sa Džejmsom Bondom koji vozi spačeka.

Mi, od ovakvog dramskog materijala, u našoj umetničkoj produkciji imamo veoma malo. Uz sve iz narodne legende, istorijski Marko Mrnjavčević se ženio tri puta, a posebno je zabavno što su dva od ta tri braka bila sa istom ženom Jelenom, sa znakovitim devojačkim prezimenom Preljuba. Koji scenarista ili dramski pisac od nerva ne bi umeo samo od ovoga da napravi vratolomnu komediju?

Istovremeno se čuju, sasvim opravdane, opomene da nam je nasušno potrebno nacionalno resetovanje, prerada istorijskog i mitološkog materijala iz koje bi

... Marko Mrnjavčević, freska Crkve Sv. Dimitrija u Markovom manastiru

proizašao novi set vrednosti kojima bi ovo društvo trebalo da teži, ako misli da opstane i napreduje u dvadeset prvom veku. Nažalost, deluje da mi za Marka danas nismo ništa spremniji nego naši preci iz Domanovićevog vremena.

NISU MARKU NI DO KOLENA

Moguće da je to jedan od rezultata pažljivo negovanih laži i samoobmana po kojima je Vuk Branković, jedini od srpskih vladara koji posle Kosovske bitke nije blisko sarađivao sa Turcima, postao arhiizdajnik, a Marko Mrnjavčević, koji je raznim kompromisima trideset godina uspevao da kako-tako održi zemlju na okupu, postao poturica i predmet podsmeha. Pa ipak, spočitava mu se da je bio turski vazal, iako je istorijska činjenica da je on na taj položaj pristao doslovno poslednji od sve srpske vlastele i da mu se uspešno opirao gotovo tri decenije. Što se nikako ne može reći za Lazarevu udovicu Milicu i sina mu Stefana, koji su turski vazali postali odmah posle bitke na Kosovu sasvim dobrovoljno, očekujući tursku pomoć u njihovoj borbi za primat sa Brankovićima. Onda je i očekivano i prirodno da je jedan od pripadnika mnogobrojne vlastele, Lazar iz familije Hrebeljanović, proglašen ni manje ni više nego carem, i to još i svetim, i toliko svetim da je tandem Vitezović/Šotra odlučio da njegova glava sija iz džaka, odnosno da podrži apsurdni kancerogeni mit koji se oko Lazara već dva veka uspešno gradi i koji rezjeda ovo društvo.

I tu negde možda leži i odgovor na pitanje kako je moguće da tako fantastičan karakter kao što je Marko Kraljević ima tako mali uticaj na naš javni i kulturni život. Naime, Srbi jesu, po sopstvenom mišljenju, velika nacija, ali ipak ne toliko velika da mogu uspešno gajiti i negovati dva krupna nacionalna mita. Jedan mit govori o slavnim porazima, imperijama u oblacima i ubijanju protivnika nožima iz potaje, što bi klinci rekli "na kvarno" umesto u fer borbi na bojnom polju, a drugi mit je o junaku pobedniku, razbarušenom zaštitniku slabijih, nekonvencionalnom heroju koji beskompromisno sledi svoja uverenja a svojih se slabosti stidi. Tako su stihovi "Jao meni do boga miloga, gde pogubih od sebe boljega" izvesno među najvećim u našoj književnosti. Mi smo sasvim predvidljivo između ta dva mita izabrali onaj prvi. Onaj o slavljenju poraza, nebeskim nastambama i ubijanju na kvarno.

Englezi imaju dvodimenzionalnog Robina Huda, Švajcarci bledunjavog Viljema Tela, Amerikanci Dejvija Kroketa, poznatog uglavnom po mrtvom rakunu na glavi, Francuzi crtani lik Asteriksa, ali čak i sasvim letimična uporedna dramaturška analiza pokazuje da Marku doslovno nisu ni do kolena. Pa ipak, Marko nije čak ni velika lokalna zvezda. I to bi moralo da se promeni. Naš cilj bi morao biti Marko Kraljević Superstar, svetski brend, internacionalna atrakcija. To je moguće ostvariti, dovoljno je učiti od najboljih u tom poslu. Od Engleza, razume se. Oni ne samo da su svetu uspeli da nametnu onog lepotančića u helankama i njegovu šumsku družinu i od njega napravili takvu robnu marku kojoj ni Kevin Kostner nije mogao ništa, već su takav neverovatan uspeh ponavljali mnogo puta brendirajući i mapu metroa, šapku londonskih pandura, londonske pandure u celini, autobus i telefonsku govornicu. Kako je moguće da se jedan narod, koji se poput nas trudi da snažno manifestuje svoju samosvest, pa i superiornost u odnosu na druge, u ovom a i u mnogim drugim slučajevima odnosi tako nehajno, a neki bi rekli i neodgovorno, prema svojim autentičnim vrednostima, ostaje misterija.

A za to vreme Marko i njegov Šarac i dalje lutaju svojim svetom u potrazi za sledećom avanturom, nadajući se da će se Srbi konačno uzeti u pamet, pa da mogu i po treći put da im se vrate. Kada negde na Terazijama postavimo ogroman spomenik Marku Mrnjavčeviću, konjaničku figuru od barem tri metra na koju se veru deca, kada turisti za uspomenu iz Beograda ponesu lepo upakovane setove pehara za rujno vino sa ugraviranim Markom na njima, kada njegovi brci, ko jaganjci od devet meseci, postanu značajan deo grafičkog pejzaža naše vizuelne kulture, kada klinci u video-igricama osim blasterima počnu da mlate i zlatnim šestoperima, kada zajedno sa Dalmatincima, Slovencima, Albancima, Bugarima i ostalim balkanskim narodima koji u svom predanju imaju Marka Kraljevića organizujemo festivale u slavu ovog balkanskog Falstafa, kada prihvatimo mit o Marku, mit o punokrvnom životu, sa svim njegovim različitim stranama, i odbacimo mit lepe smrti, znaćemo da smo na putu ozdravljenja i da smo spremni da svetu koji nas strpljivo čeka ponovo ponudimo najbolje od sebe. ¶

NEBOJŠA BROĆIĆ

Priče iz zemlje tajgi

Finska strip scena je izrazito specifična, ali je, ako ne računamo *Mumina*, svet tek otkriva. Mi smo počeli prošle godine, sa dva albuma

U kulturološkom miljeu Finske strip je polovinom prošlog veka postao značajan deo svakodnevice. Objavljuje ga većina dnevnih novina, u knjižarama zauzima posebno mesto i, što naročito govori o odnosu finskog društva prema stripu, deo je školske nastave i lektire. Po mišljenju tamošnjih pedagoga, strip razvija vizuelnu naraciju što utiče na uspeh u učenju. U Finskoj ne kriju da je to jedna od značajnih inovacija zbog kojih je njihovo školstvo među prvima po kvalitetu.

Posebnost finskog stripa u odnosu na one iz drugih zemalja ogleda se u izuzetnom diverzitetu. Ne postoji jedan dominantan crtački stil ili narativna tema koja bi objedinila strip scenu, čak i svetski trendovi prolaze nezapaženo. Svaki autor sledi isključivo svoje afinitete, ne povodeći se zahtevima tržišta i publike. Raznolikost crtačkih stilova i priča preslikana je slika multikulturalnosti i liberalnog društva, u kome se na autore ne utiče korporacijski i ideološki, što je rezultiralo većim stepenom autorskog i ličnog pečata. Po tome je finski strip prepoznatljiv u svetu.

Međutim, Finci kao da nemaju potrebu da te svoje posebnosti predstave svetu. Sistematski su prevodili i objavljivali veliki broj naslova, često uz izdašne subvencije države, ali do devedesetih svet je znao mahom samo za *Mumine* Tuve Janson.

Na srpskom jeziku dve knjige *Mumina* objavio je novosadski Komiko ("Bajka o ljutom stvorenju", "Vreme" 1356-7), a tokom prošle godine pojavila su se i dva izvanredna primera finskog stripa – albumi *Ronkoteus* i *Nikolas Grisfot* u izdanju beogradske kuće Lokomotiva. U oba slučaja crtež potpisuje vanserijski majstor stripa i ilustracije Hanu Lukarinen, uz vrsna poigravanja kompozicijama, kjaroskurom i ekspresijama likova. Lukarinenovi prizori su živi, dinamični, sa katkad prenaglašenim akterima koji time doprinose ritmu naracije. Sve je u službi priče, i Lukarinen potezima pera diktira tempo čitanja, ubrzavajući ili usporavajući ritam radnje. To su dva istorijska stripa koji odišu autentičnim finskim duhom najviše zahvaljujući Lukarinenovom umeću da zarobi i dočara određenu epohu.

Ronkoteus je scenarističko delo Artoa Pasaline, dok je *Nikolas Grisfot* napisao Juhe Rusuvuori.

Arto Pasalina (novinar, književnik – *Godina zeca* / *Jäniksen vuosi* i strip scenarista), približio je čitaocima u *Ronkoteusu* skoro zaboravljenu šamansku epohu Finske kroz doživljaje fiktivnog narodnog junaka Ronkoteusa, plemenskog vođe iz Nove Ronkole, sina Ronka. To je doba lovaca i skupljača, bez zakona osim običajnih, ponekad brutalnih šamanskih rituala, kada je svaki novi dan u životu mogao biti avantura ili borba za opstanak. Od jednostavnog osnivanja sela, šamanskih obreda, precizno rekonstruisanih odlika epohe, lova i ribolova, Ronkoteus se sve fantastičnijim avanturama izdiže na nivo legende. Pripitomljava orlove i uči da leti uz njihovu pomoć, na taj način se sve više i duže otiskuje od doma, zatim svojima pripoveda o Germanima i drugim narodima koje je tako upoznao, a ponešto od toga primenjuje i u svom plemenu.

Zapravo, Pasalina u *Ronkoteusu* rekonstruiše period finske etnogeneze u 9. veku i prvih obrisa nacije u nastajanju, istovremeno predstavljajući i hipotetičkog rodonačelnika tih procesa koji bi u mitološkoj svesti naslednika imao obrise legendarne ličnosti. Time nam Pasalina – i Lukarinen, naravno – drže dve lekcije. Prva je o davnoj istoriji njihove zemlje i nacije, a druga je o procesu nastanka etnosa, koji je primenjiv i na sve ostale narode.

U *Nikolasu Grisfotu* Juhe Rusuvuori, pisac, kolumnista i fotograf, i Hanu Lukarinen vraćaju se na kraj 13. veka, u vreme kada su Finci već narod ali i dalje poštuju paganske i šamanističke tekovine, i kada se jedan deo njih priklanja Šveđanima, koji nadiru sa zapada i katoličkoj crkvi, dok se drugi deo i dalje drži tradicije i pljačka švedske doseljenike. Počinje državno ustrojstvo, drugi važan period u finskoj istoriji, a poštovanje tradicije podstiče katolike

da pokrenu krstaške pohode na Fince. Rusuvuori uzima tu nestabilnu situaciju i plete gustu mrežu intriga u čijem su centru trgovac Nikolas Grisfot (grisfot – svinjska noga, zbog deformiteta Nikolasovog stopala) i mošti jedinog sveca u Finskoj, engleskog mučenika Svetog Henrika. Više strana umešano je u zaveru da se dokopaju mošti Svetog Henrika i da za to okrive onog drugog, a neki od njih Nikolasa.

Nikolas Grisfot obiluje legendama, kao i *Ronkoteus*, samo iz drugačijeg miljea sukoba katoličanstva i paganizma. Slični su im i glavni junaci, jer je Nikolas visprenog uma, sposoban je da sačuva kožu i igra u intrigama na više strana, isto koliko je Ronkoteus mitologiziran narodni junak koga odlikuje radoznalost, autoritet i telesna snaga. Obojica se nalaze u igrama većim od njih samih, i susreću se sa moćnijima od sebe, ali u svakom trenutku su na visini zadatka i deluje da su korak ispred ostalih.

S obzirom na raznolikost finskog stripa, teško je steći potpuni utisak o celokupnoj sceni samo na osnovu ova dva stripa i *Mumina*. Navedimo i da to nije samo "muški klub", da na tamošnjoj strip sceni mnoge autorke uživaju veliku popularnost. Na primer Kaisa Leka je političarka i autorka humorističnih stripova prevedenih na više svetskih jezika. U njima se bavi društvenim temama poput invaliditeta, politike, ekologije, duhovnosti, uz autobiografski aspekt. Podsetimo i da je finski strip poznat po satiri – Vile Ranta je jedno od čuvenijih imena finskog satiričnog stripa. Godinama pre napada na "Šarli ebdo", Ranta je nacrtao satirični strip *Mohammed, Fear and Freedom of Speech* za magazin "Kaltio", u kome se osvrnuo na slučaj iz Danske kada su objavljene karikature proroka Muhameda. Kale Hakola, predsedavajući Finskog društva za strip, opisao je strip scenu svoje zemlje jednom rečenicom: "Ovde se ljudi usuđuju da stvaraju sopstvena, lična dela, bez ograničenja sa bilo čije strane." Možda bi trebalo nešto da naučimo od njih. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Lepota kreiranja

Foto: Miloš Cvetković

Džim Džarmuš, reditelj čiji je najnoviji film *Mrtvi ne umiru* na programu aktuelnog Festa, dva puta je bio u Srbiji. U ovom nastavku feljtona "Srbija i Sjedinjene Američke Države – dve zemlje, jedna kultura", koji realizuju "Vreme" i magazin "Vitraž", između ostalog, podsećamo na Džarmušovo gostovanje na koncertu Partibrejkersa

Džim Džarmuš je više pokret i film sam po sebi, nego reditelj ili zaseban stil. Postao je otac nezavisnog filma u vreme dok je Holivud dadiljao svoja komercijalna čeda – Lukasove i Spilbergove blokbastere *Star Wars* i *Jaws*. Filmski istoričari smestili su ga u odabrano društvo večnosti i unikatnosti, uz Soderberga, Hala Hartlija, Spajka Lija.

Međunarodni renome intrigantnog autora niskobudžetnih filmova stekao je ostvarenjem *Konstantno gluvarenje* (1980), koji je koštalo 12.000$ i snimano je deset dana. To je više pokušaj pravljenja filma, u kojem glavnu ulogu tumači mladić bez stana, ambicija, posla.

Sledio je film *Čudnije od raja*, koji mu 1985. donosi Zlatnu kameru u Kanu, i zbog kog je kao glavni producent filma ostao bez novca. Kada je saznao da je dobio nagradu, poslednji dolar dao je na iznajmljivanje smokinga koji se nije dopao čoveku koji je radio na ulazu u salu, pa stoga nije ni prisustvovao dodeli nagrada. Tako džarmušovski. Traku za film dali su mu Vim Venders i Kris Slevernik pošto im je preostala od filma *Stanje stvari*. Rekli su mu: "Imaš minimalni budžet i 40 minuta filmske trake za film od pola sata".

KAFA I CIGARETE I OSTALI FILMOVI

Noć na zemlji (1991) je omnibus priča na relaciji Los Anđeles – Pariz – Rim – Helsinki, koje veže činjenica da su njihovi junaci taksisti i putnici. Film govori o slobodi, kratkotrajnoj intimi odnosa sa potpunim strancem. Glavnu ulogu trebalo je da tumači Tom Vejts, ali je usledilo mučno razvlačenje. Dok je čamio u svom stanu, Džarmuša je nakon izvesnog vremena posetio Vejts koji mu je rekao: "Znaš šta, zaboravi taj film. Valjda ćemo ga snimiti jednog dana. Sedi i napiši nešto što je moguće odmah snimiti." Zamislio je zagasitost i tople boje Rima, osvetljenost Helsinkija i njegove sive tonove, Pariz sa svojim nijansama plavih, praćenih crvenim neonkama – ostalo je istorija. Iz tog filma Džarmušu se najviše dopala pariska epizoda sa Beatris Dal, koja glumi slepu lepoticu.

Džarmušovo putešestvije nastavlja se filmom *Odavno mrtav* (1995), monohromskim, psihodeličnim, revizionim vesternom, koji se smatra njegovim remek-delom. Značaj tehnike *fade to black* »

GOSTI I DOMAĆIN: Džim Džarmuš, Džoni Dep i Emir Kusturica Foto: Sava centar

u filmu je poput ritmičke respiracije, izjavio je da je "sliku oduzeo od nas, kako bi nam u glavu ubrzo dodao neku novu". Film je teškom mukom finansiran i sniman, preko Arizone, Nevade, Severne Kalifornije, do Oregona. Nisu smeli da se vide putevi, kola, avioni. Džoni Dep je tumačio lik Vilijama Blejka, koji predstavlja reinkarnaciju čuvenog pesnika. On je tada čitao biografiju Marlona Branda, koji je uvek opstruisao režisere, pa je i Dep preuzeo taj manir. Pošto su uveliko bili prijatelji, Džim mu je rekao da će iscepati tu knjigu na sitne komade.

Ostvarenje *Kafa i cigarete* (2003), objedinilo je tri kratka filma i sastoji se iz 11 kratkih priča, vinjeta, snimljenih u crno-beloj tehnici koje stvaraju kumulativni efekat, dok likovi u njima diskutuju o kofeinu, opsesijama, zadovoljstvima, adikcijama, delirijumu, industrijskoj muzici, slavi. Originalna priča iz 1986. godine uključuje konverzaciju Roberta Benjinija i Stivena Rajta, a kasnije im se pridružuje sijaset autentičnih vedeta i svojeglavih osobenjaka. *Somewhere in California* iz 1993. sa Igijem Popom i Tomom Vejtsom osvojio je nagradu Zlatna palma za kratkometražni film u Kanu, a u ostalim pričama autentične, neobavezne diskusije boje veličine poput Kejt Blanšet, Stiva Bušemija, Bila Mareja i mnogih drugih.

Izdvojiću i *Granice kontrole* u kome je ponovo kritikovan njegov delirijumski pristup, film koji je snimljen bez klasičnog scenarija, već na osnovu njegove ideje za lik usamljenog ubice, koji je u njegovoj glavi morao da tumači Isak de Bankole. Vukao ga je Madrid, Sevilja, taj multikulturalni cvet islama, judaizma i hrišćanstva. Uspeo je da inkorporira i flamenko kulturu, dok je poslednja trećina filma rezervisana za Almeriju u Andaluziji gde su se nekada snimali špageti vesterni.

Paterson iz 2016. godine je oda malim – velikim ljudima sveta, i omaž poeziji jednog od najvećih američkih pesnika – Vilijama Karlosa Vilijamsa, čija moćna poezija prožima melanholične slike gradića u Džerziju i glavnog junaka kojeg tumači Adam Drajver, a postojano i komplementarno društvo u filmu pravi mu glumica Golšifteh Farahani, prelepa Iranka koja je 2016. u predstavi u Parizu odigrala Anu Karenjinu kao da ju je Tolstoj pisao baš za nju.

FEST, MEĆAVNIK, SKC

Na programu ovogodišnjeg Festa bio je i Džarmušev najnoviji film *Mrtvi ne umiru*, horor komedija o mirnom gradiću koji se bori protiv horde zombija, u kojoj igraju Bil Marej, Adam Drajver, Tom Vejts, Igi Pop, Selena Gomez i drugi.

Gost beogradskog Festa Džim Džarmuš je bio 1992. godine zahvaljujući međunarodnom ugledu i dobroj volji Emira Kusturice, koji je, po sopstvenom priznanju, za dva sata okrenuo desetak telefonskih brojeva i doveo Džarmuša. Tada je u intervjuu pokojnom Dinku Tucakoviću, dojenu jugoslovenskog filma, između ostalog izjavio da je "rep crnački CNN", a takođe je i kritikovao političku preangažovanost grupe U2. Većinu vremena u Beogradu proveo je u tada kultnom klubu "Akademija", a bio je gost i restorana "Zlatnik", koji ga je tada očarao čuvenom "šarenom salatom" sa ajvarom, pindžurom i urnebesom, ali i orasnicama. Džarmušu i Kusturici društvo su pravili glumac Bora Todorović i tada tek holivudska zvezda u usponu Džoni Dep, koji je neočekivano svirao sa Partibrejkersima u SKC-u, i to ne samo numeru *Stoj Džoni, stoj* kako to mnogi misle. Naime, to veče ostaće upamćeno kao jedno od najprirodnijih spajanja običnog sveta i svetskih zvezda u jedinstvenu energiju životnog, nešto što je danas samo pusti san. Ekipa Partibrejkersa je hodnikom dolazila ka bini uz pratnju pesme Leonarda Koena *Everybody Knows*. Nakon što je prvi red polio pivom, Cane im se obratio u svom stilu "alo, alo, prijatelji, puki siromasi, razbacujete se onim što nemate". Kad je na binu izašao Kusturica, najavio je Džarmuša, a ovaj je najavu proširio na Partibrejkerse i Depa. Učinio je to kao pravi predstavnik njujorške hip hop scene sa par rima, a Džoni je dodao još dve rečenice koje se još uvek citiraju: "za**bi sve. sve je to p***** dim. Rokenrol."

Godine 2009. Džarmuš je ponovo posetio Beograd, ali i festival Kustendorf na Mećavniku. Sleteo je helikopterom kojim je upravljao Emir Kusturuca i bio je prestravljen – isto kao što će naredne godine biti Džoni Dep. "Uh, prestrašen sam! Ovo je zastrašujuće iskustvo", rekao je izlazeći iz letilice, a zatim, zagrlivši Kusturicu, dodao: "Profesor je odličan pilot."

Strah je ubrzo odagnala rakija i taktovi pesme *Kalašnjikov*, koji su mu itekako bili poznati. Na vratima Emirove kuće dočekao ga je pas, mahnuo repom pa zalajao. Simboliku sa čuvenom Džarmušovom izjavom "Radije bih snimio film o čoveku koji šeta psa nego o kineskom caru" bilo je teško zaobići. Održao je tri master klase. Domaćini su mu upriličili retrospektivni program, uz prikazivanje njegovog filma *Slomljeno cveće* u revijalnom delu.

Za našu zemlju vezuje ga i fascinacija i ogromno poštovanje koje ima za Nikolu Teslu, što je apostrofirao u nekoliko intervjua samoinicijativno. "Moramo da se setimo toga da je diskreditovan, pokraden, iskorišćen, ali nikada neće biti zaboravljen ni on, ni njegovi ideali, mašta i ideje. Njegove glavna briga bila je besplatna energiju, čime bi se iskorenilo siromaštvo, nasuprot današnjem korporativnom kripto fašizmu malog broja ljudi koji drže sve bogatstvo. Setimo se šta je Tesla hteo za nas, a šta imamo danas."

Za sebe Džim Džarmuš je umeo da kaže da je diletant koji i dalje uči, da voli čiste stvari koji nisu prenatrpane suvišnim detaljima. Zato je zavoleo intuitivnost. Nikada nije verovao u originalnost, već u ekspresije koje su kao talasi u okeanu pa ne možete da utičete na njihovo preplitanje. "Krađa je samo ako ukradete ideju i kažete da je to vaše, ali ako nešto imitirate, citirate, to je lepota kreiranja, koja je nekada i nesvesna." Film je samo vežba u slavljenju ljubavi prema filmu, ne ciljana poruka. Postoji limitiran broj priča, ali i neograničen broj načina da ih ispričate. Džarmušove i dalje pamtimo. ¶

PAVLE JAKŠIĆ

Naivnost bez zaštite

Ako biste ostali bez svih podataka na glavnom kompjuteru koji koristite, koliko bi vam to zakomplikovalo život? Da podignemo malo ulog: šta ako vam se uz to onemogući pristup Gugl nalogu ili šta već koristite kada ste onlajn? Konačno, bez čega biste sve ostali ako biste ovog trenutka shvatili da vam nema mobilnog telefona i svega što je u njemu?

Na ovo poslednje većini je odgovor lak. Ako koristite smart telefon, gotovo svi podaci su vam u nečijem klaudu (što je već poseban problem). Dovoljno je da zamenite uređaj i "sa oblaka" svučete nazad sve što koristite. Ali ostaje pitanje nekih poruka, verovatno i fotografija koje se ne čuvaju automatski.

Kome se ništa slično nije dogodilo, a ozbiljno je digitalizovan, ne može zaista da zamisli taj očaj. I zakletvu da će ubuduće praviti bekap svakodnevno, svako veče, majke mi. Taj zavet nas drži izvesno vreme, a onda se vraćamo uobičajenom komforu. Zato su pametni ljudi izmislili automatsko čuvanje, samo treba da ga podesite i platite nešto malo da bi drugi vodili brigu o tome.

To što smo privatno nemarni, ne oslobađa odgovornosti kolege iz novosadske "Informatike" kojima su hakeri zaključali ceo sistem i tražili lep otkup da ga otključaju. Malo je informacija o tome šta se stvarno dogodilo, sem da je napad izvršen preko elektronske pošte što nije za diku. To znači da je sistem veoma osetljiv na ponašanje pojedinca, nesvesno ili nesavesno, svejedno je.

A taj sistem je visoko digitalizovan i povezan, pokazuje ovaj slučaj. Sve gradske službe, od naplate računa, preko gradske uprave do sistema gradskih kamera su blokirane i grad je nekoliko dana praktično bio van funkcije. Hakeri su tražili najpre pola miliona evra za otkup, onda su to prepolovili, ali im nije plaćeno ako verujemo novosadskim gradskim ocima.

To je uobičajeno. Otkup se ne plaća da se ne bi stimulisalo takvo ponašanje, a i zbog toga što nije jasno da li su hakeri stvarno sposobni da ga otključaju kada dobiju pare.

Jedan od prvih saveta svakog stručnjaka za sajber bezbednost je da na bezbednost investirate najmanje 10 odsto budžeta za digitalizaciju, dok IBM-ovo istraživanje taj procenat podiže na preciznih 13,7. Uprkos toj preciznosti, tek 14 odsto firmi u svetu troši više od pomenutih deset odsto, a većina i mnogo manje. I najčešće nemaju šefa digitalne bezbednosti, već taj posao obavlja neko od administratora, uzgred.

Ko ne ulaže u bekap neka ulaže u bitkoine, kaže bezbednosna mudrost koja kruži društvenim mrežama ovih dana. Delimično je tačna, jer čak i kada vam je sve bekapovano, potrebno je neko vreme da se sistem ponovo pokrene, a bezbednosni propusti isprave.

Dobra vest je da su Novosađani imali posla sa običnim džeparošima koji su ih izradili "na foru". Šta bi bilo da su se hakeri tiho ugnezdili i prikupljali podatke o svim građanima i gradskim poslovima koristeći te informacije na način koji možda ne možemo ni da zamislimo? Ko kaže da nisu, misle pesimisti. Barem bismo imali koga da zamolimo za bekap, rekli bi cinici. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

EKONOMIJA ZA VREME OKUPACIJE

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ENGLESKINJA **ISABEL MARY BOŽIĆ** (1904-2004) SE ZATEKLA U BEOGRADU 1931. GODINE, TU SE NASTANILA, UDALA, I OSTALA SVE DO 1946, KADA SE VRAĆA U DOMOVINU. GODINE 1957, POD PSEUDONIMOM **LOUISA RAYNER**, OBJAVILA JE KNJIGU "**ŽENE U SELU**", KOJA JE U SRBIJI OBJAVLJENA TEK 1986, PRE SVEGA ZAHVALJUJUĆI TRAGALAČKOM RADU, NOVINARA RADIO BEOGRADA, **DRAGOSLAVA SIMIĆA**. KNJIGA PREDSTAVLJA IZVANREDNO SVEDOČANSTVO O BORAVKU U SELU **RUŠANJ**, JEDNOM OD MESTA U KOJEM SU, TOKOM NACISTIČKE OKUPACIJE I SAVEZNIČKIH BOMBARDOVANJA, UTOČIŠTE PRONAŠLI MNOGI STANOVNICI BEOGRADA. LOUISA RAYNER JE U JEDNOSTAVNOM ŽIVOTU NA SRPSKOM SELU PRONAŠLA PARALELE SA OPISIMA GRČKE STARINE IZ HOMERSKIH SPEVOVA, MEĐUTIM MENI JE PRIVUKAO PAŽNJU OPIS PONEKAD BIZARNOG NAČINA NA KOJI SE ODVIJALA EKONOMIJA U RATNIM USLOVIMA...

"U POČETKU OKUPACIJE, NAŠA PORODICA NIJE BILA PRINUĐENA DA MNOGO TOGA PRODAJE IZ KUĆE, POŠTO JE MOJ MUŽ TRGOVAO UGLJEM I DRVIMA, ČIJE CENE NISU PRESTAJALE DA RASTU. ALI ZA PLATU DRŽAVNOG ČINOVNIKA, KAKVU SU PRIMALI NEKI OD LJUDI KOJE SMO POZNAVALI, MOGLO SE MESEČNO KUPITI POLA KILOGRAMA ŠEĆERA, POLA KILOGRAMA MASTI, I NIŠTA VIŠE"...

"U TOJ SITUACIJI, MNOGI SU BILI PRISILJENI DA SE BAVE TRAMPOM. PORODICI JE BIO DOVOLJAN I PO JEDAN TANJIR NA SVAKOG ČLANA, KAD SU OBROCI POSTALI OSKUDNI. SVI PREOSTALI TANJIRI ĆE SE ZAMENITI ZA LUK I PASULJ, A TU JE I STOLNJAK KOJI SIGURNO VREDI DVA PILETA (KOJA ĆE SE NA BALKONU JOŠ MALO NAGOJITI MRVICAMA".

"KO GOD JE POSEDOVAO KLAVIR, NASTOJAO JE DA TAJ INSTRUMENT PRODA, I TO VEOMA JEFTINO. KONCERTNI KLAVIR JE KOŠTAO DVA KILOGRAMA MASTI. SELJACI IZ ŽARKOVA KOJI SU SNABDEVALI GRAD MLEKOM, BRZO SU POKUPOVALI SVE KLAVIRE KOJI SU BILI NA RASPOLAGANJU!"

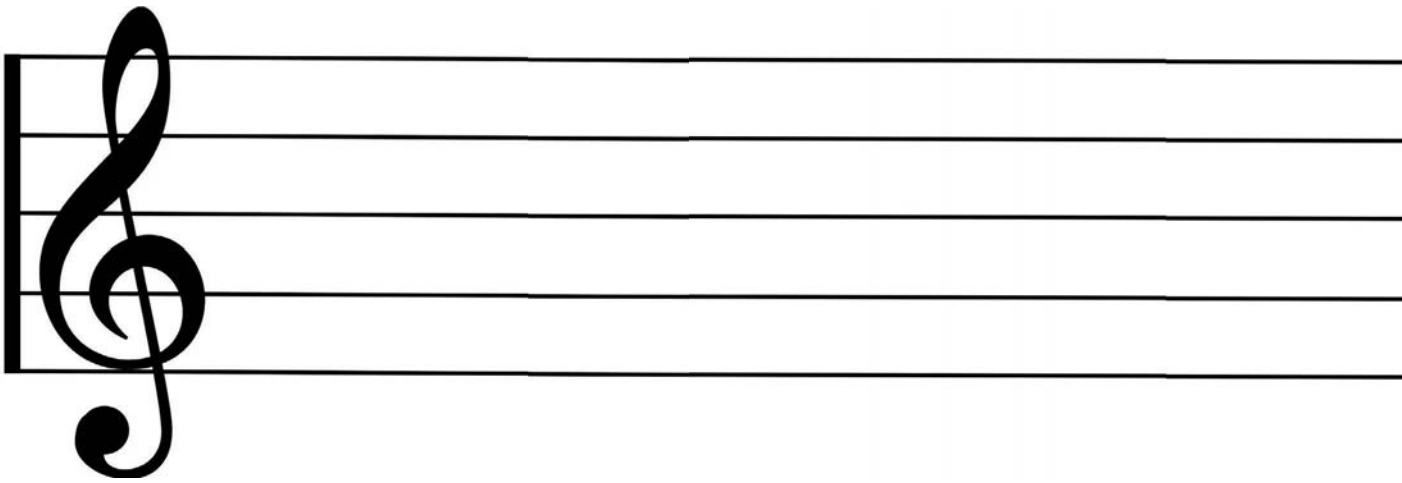

"PRIČALO SE DA JE JEDNA RUSKA IZBEGLICA PLEMIĆKOG POREKLA KRENULA ZA KLAVIRIMA, NASTANILA SE U ŽARKOVU I KAO UČITELJICA KLAVIRA VEOMA LEPO ŽIVELA DAJUĆI ČASOVE DEČACIMA I DEVOJČICAMA SA SELA, ZA PLATU U VIDU POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA ...

Reminiscencije

Imam dve godine. Živimo na dvanaestom spratu, baka čita knjigu o životinjama, ja oblačim kecelju, stavljam zvončić i glumim lisicu. Mucam. Tata lomi čokoladu na kockice. U sledećoj sceni sam doktorka i pregledam lutke. Slušalice. Ordinacija. Instrument. Koliko reči treba da zna dete od dve godine? Mucam. Velika fotelja, ordinacija logopeda, ona nosi crnu suknju, a ja žutu duksericu; ona je velika, a meni noge ne dopiru do poda. Kaže mi da odem u ćošak i da joj okrenem leđa, a onda me ispituje reči. Okrenem se da odgovorim, a ona mi kaže da gledam u zid. *Violina. Violončelo. Gudalo.* Moj *instrument* za danas je glas. *Slušalice* su ostale kod kuće, sa lutkama.

Pregledaću ih kad se vratimo, jedna treba da primi *injekciju*. "U dvogodišnjem uzrastu, dete bi trebalo da zna da izgovori 150 reči. Sve između 75 i 225 takođe se smatra normalnim", piše "Dejli mejl".

Imam četiri godine. Živimo u velikoj sobi u prizemlju, a škola engleskog je na osmom spratu. Imamo mali televizor i na njemu Kartun netvork. Volim da crtam i volim profesorkine kartice sa slikama od masnog, belog kartona. *Banana. Tea. Apple pie. Napkin. Ms Džunić.* U čekaonici u hodniku knjižice sa Malom Sirenom i Čarobnjakom iz Oza. U maloj čajnoj kuhinji radi teta Senka – ona je sekretarica i nosi štikle i stavlja me u krilo da kucamo na pisaćoj mašini. Kad porastem, hoću da nosim štikle i suknje kao teta Senka, da pijem kafu i da imam pisaću mašinu.

Paper. Letter. Board. Precrtavam slova sa table. Spora sam. Ostavljaju me da crtam u pauzama.

Imam pet godina. Baka me pita kad ćemo da učimo da čitamo, a ja kažem nemoj danas, bako, sutra; deka vadi novine; hajde sutra, bako, crtala sam danas puno i umorna sam. Uopšte nisam svesna da umem da čitam (latinicu), ali ne dedine novine (ћирилицу). Mama i ja, pozorišna scena, pisaća mašina, veliki klavir i junak koji se pod *Senkama orahove grane* obesio na kraju predstave, valjda zato što je mislio da tu živi, a više ne živi nego sad tu žive neki drugi ljudi, a on je svoju porodicu hteo u toj kući da nađe, ali njih više nema tu i on je neki pisac, a pisci su čudni – sviraju klavir i onda se obese; ali klavir, hoću da sviram klavir; profesor Jurij kuca šakom o sto i ja ponavljam, a onda me stavlja na stolicu i podiže poklopac; prstićima uspevam da obuhvatim tri dirke. (Umeš li da čitaš?, pita profesor; Ne umem, kaže malena ja; Dođi kad naučiš da čitaš i kad malo porasteš.) Na njegovom papiru je gomila linija i tačaka i *violinski ključ*, a u gornjem levom uglu malim iskošenim slovima stoji *pianissimo*. Tata mi objašnjava: "Ne možeš da sviraš s tako malim rukama"; a shvatiću tek nekoliko godina kasnije, kad me šake budu bolele od rastezanja prstiju za oktavu.

J'ai 13 ons. R je kotrljavo i ne dopada mi se; ipsilon ima čudan naziv, kuhinja je bela i mala i sličice u knjizi su ružne. *Fille. Sac. Bon anniversaire. Au revoir.*

Мне 15 лет. Ona sedi na kauču u dnevnoj sobi i priča, a ja se prisećam notnog lista na kojem je pisalo *Kukushka, Vivo;* jezik na nepce, mekano; gornja polovina jagodica na tipku klavira, mekano; loptice za ping-pong pod šaku da bi se zaokruglila, pravilno; tetkin lak za nokte na prozorskom simsu i moja bušna bela loptica; na čas je zabranjeno doći nalakiranih noktiju; "Podmetni lopticu jer zglob ne sme da se spušta na tipke"; "Stisni pedalu, mekano"; "Kad stisneš desnu pedalu, ton vibrira"; vibracija jakog R u ustima, mnogo mi se dopada; Rusi imaju čak i još jedno, okrenuto naopačke; "*Умом Россию не понять*" (Rusija se umom ne može shvatiti, Tjutčev).

Imam 25 godina. Takoreći ne umem više da sviram klavir; kad probam, zglob mi pada, prsti drvenasti, lako pogrešim. Nokti su mi, međutim, i dalje često podsečeni do mesa i još češće nenalakirani. Francuski ne znam da beknem, ali zato natucavam češki. Znam da ću ruski učiti do kraja života, da će uvek biti deo mog života – posla, dnevnika i jednog dana sećanja. Ako ikada dobijem Alchajmera, volela bih da me neko podseti na zvuk ovih reči: *Россия, руки, разумевање, révellon, récollection, reminiscence.* Na taj zvuk, najvažnijeg ću se sigurno setiti. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI

KEIRA KNIGHTLEY
GUGU MBATHA-RAW
JESSIE BUCKLEY
KEELEY HAWES
WITH RHYS IFANS
WITH LESLEY MANVILLE
AND GREG KINNEAR
Miss 1970
MIS SVETA 1970: POKRETANJE REVOLUCIJE
NEZAVISNE
PO NEVEROVATNO ISTINITOJ PRIČI
U BIOSKOPIMA
OD 19. MARTA

Zadovoljstvo
u vožnji

THE 2

GRAN COUPÉ.

bmw.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec